

**POLISH-UKRAINIAN FOUNDATION «THE INSTITUTE OF
INTERNATIONAL ACADEMIC AND SCIENTIFIC COOPERATION»**

**THEOLOGICAL ACADEMY OF THE UNIVERSITY OF CARDINAL STEFAN
VYSHINSKY IN WARSAW**

FUNDACJA ADD

З Б І Р Н И К

наукових есе учасників наукового стажування для освітян

"АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ"

**Варшава, Республіка Польща
1 – 13 жовтня 2018 року**

Академічна доброчесність: виклики сучасності / Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 1 – 13.10.2018). – Варшава, 2018. – 162 с.

У збірнику викладено матеріали наукових есе учасників стажування, організованого Польсько-українською Фундацією - Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці спільно з Духовною Академією Університету Кардинала Стефана Вишинського у Варшаві та польською Фундацією ADD.

Метою стажування є підвищення кваліфікації освітян та поглиблення співпраці в академічній та науковій галузі між Україною та Польщею.

У збірнику розглядаються основні проблеми академічної доброчесності в навчальних та наукових роботах, що пов'язано з інтенсивною комп'ютеризацією та інформатизацією всіх аспектів людського життя.

З М І С Т

<i>ПРО ОРГАНІЗАТОРІВ.....</i>	<i>6</i>
<i>Бежук Ю.М.</i>	
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЄ ТА НАУКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ.....	7
<i>Боднарчук О.І.</i>	
ЩО ТАКЕ «АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ»? ЯКІ ВИДИ ПЛАГІАТУ ВИ ЗНАЄТЕ?	10
<i>Брославська Г. М.</i>	
ДОБРОЧЕСНІСТЬ ПОВИННА БУТИ У ВСЬОМУ	13
<i>Буркало Н. І., Марініна В. М.</i>	
ЗНАЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ.....	17
<i>Главчев Д.М.</i>	
НАУКОВА ДОБРОЧЕСНІСТЬ, ЯК ЗАПОРУКА СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ БУДЬ-ЯКОЇ КРАЇНИ	21
<i>Главчева Ю. М.</i>	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ, ЯК ЗАПОРУКА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ	24
<i>Глінка О.Л.</i>	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ.....	27
<i>Ілляшенко О.В.</i>	
ПРОБЛЕМИ ПЛАГІАТУ В СТУДЕНТСЬКИХ РОБОТАХ	30
<i>Лісова О.В., Попадинець І.Р.</i>	
ЧИ Є АКТУАЛЬНИМ ПИТАННЯ БОРОТЬБИ З ПЛАГІАТОМ НА СЬОГОДНІШНІЙ ДЕНЬ?	33
<i>Науменко Л.П., Білас Л.М.</i>	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ.....	36
<i>Овчаренко Н. А.</i>	
ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	41
<i>Паламаренко Я.В.</i>	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ОРІЄНТИР УСПІХУ В НАУКОВО-ОСВІТЯНСЬКІЙ ДІЯЛЬНІСТІ	44
<i>Рарієнко К.</i>	
SPRAWIEDLIWOŚĆ AKADEMICKA PRZECIWKO KRADZIEŻY INTELEKTUALNEJ	47
<i>Починок К.Б.</i>	
АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ	51

<i>Сельменська З. М., Комар С.М.</i>	
ПИТАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВИЩІЙ ШКОЛІ.....	54
<i>Шарко В.В.</i>	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ	58
<i>Шейко С.О.</i>	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ.....	64
<i>Сіненко О.О.</i>	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ВИЩІЙ ШКОЛІ.....	67
<i>Стасенко В.В.</i>	
ДОБРОЧЕСНІСТЬ – КАТЕГОРІЯ ФІЛОСОФСЬКА	71
<i>Сулаєва Н. В., Палеха О. М.</i>	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ДОСВІД ПОЛТАВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА	74
<i>Цибульська Т.Є., Івахненко О.М.</i>	
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ВИЩІЙ НАВЧАЛЬНІЙ ШКОЛІ	79
<i>Вежлівцева С. П., Камєнєва Н. В.</i>	
ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВИЩІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ ТА КНТЕУ	82
<i>Жаркова Р. Є.</i>	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ	86
<i>Зінченко Н.М.</i>	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСТНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ.....	90
<i>Вашак О.О., Гринь Ю.</i>	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ.....	93
<i>Гавриш Б.М.</i>	
НАУКОВА ЕТИКА – РУШІЙНА СИЛА РОЗВИТКУ УСПІШНОЇ КАР’ЄРИ НАУКОВЦЯ	99
<i>Голубник Т.С.</i>	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ.....	103
<i>Ісаєва І.М., Кармазіна І.С.</i>	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК НЕВІД’ЄМНА ЧАСТИНА ЯКОСТІ ОСВІТИ.....	107
<i>Ковальський Б.М.</i>	
ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ЦІННОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....	123
<i>Корчагіна Г.С.</i>	
ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВНЗ	129
<i>Левашова О.Л.</i>	
СКЛАДОВІ «АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ».....	132
<i>Чернюх О.Г.</i>	
СТВОРЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ПІДГРУНТТЯ ДЛЯ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ПРОГРАМ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ	135

Хоменко П. В., Фазан В. В., Мірошніченко В. Г.

ПРОБЛЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СИСТЕМІ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ МАГІСТРАНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ 139

Павленко Ю.Г., Власенко Н.О.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ.....147

Власенко І.В.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ – ОСНОВА ОСВІТНЬОЇ ТА НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ 151

Матвеева О.О.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЗАПОРУКА ЯКОСТІ СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ.....155

Марченко А.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ ОСВІТИ 159

Опубліковані тези та есе.....162

ПРО ОРГАНІЗАТОРІВ

Польсько-українська фундація Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці (ІМАНС, REGON 36590701300000) є неурядовою та некомерційною організацією, створеною на засадах добровільності, гуманності та гласності. Метою створення та діяльності ІМАНСу є сприяння розвитку потенціалу та підвищення академічної мобільності науковців та фахівців на арені міжнародної освіти.

Місце проведення стажування: державний вищий навчальний заклад Республіки Польща - Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського у Варшаві (REGON 006237430).

Проходження стажування забезпечує освітня Fundacja ADD (Варшава, KRS: 0000502104), метою діяльності якої є сприяння адаптації та інтеграції українських мігрантів за кордоном.

*Бежук Ю.М.,
к.м.н., доцент кафедри психіатрії,
наркології та медичної психології
Івано-Франківського національного медичного університету
м. Івано-Франківськ, Україна*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЄ ТА НАУКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ

Євроінтеграційні процеси в освітянському просторі України обумовлюють активізацію інноваційних тенденцій відповідності стандартам якості вищої освіти закордоном. Цим пояснюється необхідність реформування усіх ланок освіти й вищої, зокрема. На конкурентноспроможність українських фахівців вітчизняного та європейського ринків праці відчутно впливає якість підготовки професійних кадрів у вищій школі та відповідність дипломів європейським стандартам [1].

Якісна зміна системи вищої освіти вимагає розроблення нових підходів до навчання та викладання, утвердження чесності та етичних цінностей в освітньому процесі і науковій діяльності, створення нових механізмів побудови комунікації в закладах вищої освіти, що сприятиме формуванню високої академічної культури, носіями якої будуть науково-педагогічні і наукові працівники та здобувачі освіти [2].

Важливою складовою державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності у Законі України “Про освіту ” визначено академічну доброчесність. Цей закон прийнятий Парламентом України 5 вересня 2017 р. Згідно статті 42, академічна доброчесність - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Для викладачів університету, науково-педагогічних та наукових працівників отримання академічної доброчесності передбачає: посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання

достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Порушенням академічної доброчесності вважається:

академічний плагіат - оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

самоплагіат - оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

фабрикація - вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

фальсифікація - свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

списування - виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

обман - надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

хабарництво - надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

необ'єктивне оцінювання - свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.

За порушення академічної доброчесності педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності.

Слід зазначити, що згідно з частиною сьомою статті 42 Закону України «Про освіту» види академічної відповідальності (у тому числі додаткові та/або деталізовані) учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності можуть визначатися як спеціальними законами, так і внутрішніми положеннями закладу освіти, за умови затвердження (погодження) основним колегіальним органом управління закладу освіти вченою радою - та погодження з відповідними органами самоврядування здобувачів освіти в частині їхньої відповідальності.

Прикладом імплементації принципів академічної доброчесності в освітнє та наукове середовище є підписання меморандуму відбулося сьогодні, 23 лютого 2018 року, в приміщенні МОН України з компанією Plagiat.pl, що дасть можливість українським вишам протягом 5 років безоплатно використовувати сучасну систему для виявлення плагіату, зокрема з робіт, виконаних різними мовами [3].

На мою думку, щоб більше компаній, на кшталт Plagiat.pl, буде співпрацювати з Міністерством у вигляді безкоштовних інформаційних тренінгів, то швидше науковці України будуть переймати європейський досвід академічної доброчесності .

Висновки: важливі кроки для вирішення проблеми уже зроблені, зокрема, прийняття поправок до закону про освіту. Але це тільки перші кроки. Тільки спільними зусиллями міністерства, ВУЗів і міжнародних компаній, на кшталт Plagiat.pl, можливо повноцінно продовжити цей процес.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Туркова Д. М. Психологічні, педагогічні та організаційні умови запровадження європейських стандартів підготовки майбутніх практичних психологів у системі вищої освіти України / Д. М. Туркова // Проблеми сучасної

психології. - 2014. - Вип. 25. - С. 518-529. - Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2014_25_43.

2. Щодо забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти/
Лист МОН № 1/9-565 від 26.10.17 року

3.<https://mon.gov.ua/ua/news/mon-zacikavleno-shob-bilshe-kompanij-na-kshtalt-plagiatpl-spivpracyvalo-z-ministerstvom-dlya-vdoskonalennya-antiplagiatnih-perevirok-liliya-grinevich>

*Боднарчук О.І.,
Університет державної
фіскальної служби України
(м. Ірпінь, Україна)*

ЩО ТАКЕ «АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ»? ЯКІ ВИДИ ПЛАГІАТУ ВИ ЗНАЄТЕ?

Актуальність проблеми. В наш час, коли комп'ютерно-інтегровані технології розвиваються швидкими темпами, головним помічником в написанні наукових робіт виступає Інтернет.

Зокрема, в більшості це стосується студентів, аспірантів тощо. З одного боку, написання наукової роботи, неможливе без включення цитат інших авторів. Але, використання чужих цитат без посилання і є справжнім плагіатом. Тому і виникає проблема у подальшому дослідженні виникнення плагіату та можливих шляхів його усунення.

Основна думка. Головна проблема виявлення плагіату, полягає в тому, що більшість студентів не знають визначення поняття «плагіат», а також, як запобігти прояву плагіату. Тому, доречно дослідити визначення цього поняття.

У законі України «Про авторське право і суміжні права» [1], плагіат – це оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору.

Як зазначає О.М. Рижко, розуміння значення випливає з етимології самого слова «плагіат», яке первісно походить із латинського *plagiatus* «викрадений» [2, с. 42].

Однак, закон України «Про освіту» [3] дає визначення академічного плагіату, як оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства.

Звичайно, поряд із питанням запобігання плагіату часто використовується поняття «академічної доброчесності», яке означає, що в процесі навчання чи досліджень, студенти, викладачі та науковці керуються, передусім, принципами чесності, чесною працею та навчання. Плагіат, списування, несанкціоноване використання чужих напрацювань є неприйнятним і жодним чином не толеруються в спільноті [4].

Проте, академічний плагіат може проявлятися у різних формах.

На думку К. Афанасьєвої, за обсягом привласненого матеріалу, академічний плагіат може бути повний і частковий; за ступенем автентичності текстів – прямий і опосередкований. Під повним плагіатом мають на увазі навмисне привласнення авторства на твір у повному обсязі. Частковий плагіат – використання у своїх працях частин або уривків з чужих творів без зазначення імені автора чи без оформлення уривку відповідно до вимог цитування. Прямий плагіат передбачає привласнення авторства на чужий твір або його уривки, що використані без зміни. Опосередкований плагіат – привласнення авторства на чужий твір чи його уривки, що попередньо були видозмінені плагіатором. В його основі – переказ авторського тексту, те ж саме перефразування. Якщо прямий плагіат трапляється не так часто, то опосередкований є чи найпоширенішим порушенням у академічній царині [5].

Крім того, І.О. Побіженко виділяє причини, що підштовхують студентів до плагіату, які ділять на дві групи: ненавмисний і навмисний плагіат. Причини ненавмисного плагіату можна узагальнити як незнання студентами вимог, яким повинні відповідати роботи, і того, як такі вимоги виконувати [6, с. 182].

Звичайно, для виявлення плагіату у навчальних закладах використовують різне програмне забезпечення, яке буває недостатньо досконалим, довершеним. На сьогодні, Міністерство освіти і науки України ще досі збирає пропозиції стосовно кращого програмного забезпечення з виявлення плагіату.

Відтак, студентів необхідно вчити грамотному викладу своїх думок, правильному цитуванню й виділенню висновків інших авторів, умінню цікаво піднести матеріал та інше [6, с. 181].

Висновок. Отже із зазначеного вище, можна зробити висновок, що для попередження прояву плагіату, потрібно розробити єдине програмне забезпечення для усіх навчальних закладах – як ефективний механізм академічної доброчесності, а також ввести для студентів спеціальний курс для написання наукових робіт.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-ХІІ. UR : <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 22.07.2018).
2. Рижко О. М. Плагіат: складники розуміння. Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. 2016. № 3 (27). С. 40-48.
3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. UR : <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/term/2145-19> (дата звернення: 05.09.2017).
4. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP).URL : [http://www.americancouncils.org.ua/uk/pages/34/Strengthening%20Academic%20Integrity%20in%20Ukraine%20Project%20\(SAIUP\).html](http://www.americancouncils.org.ua/uk/pages/34/Strengthening%20Academic%20Integrity%20in%20Ukraine%20Project%20(SAIUP).html).
5. Афанасьєва К. Явище академічного плагіату: витоки та шляхи боротьби. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2012. № 6. С. 86-91.
6. Побіженко І. О Плагіат у сучасних умовах України. Збірник наукових

праць Харківського університету Повітряних Сил. 2015. Випуск 4(45). С. 181-183.

*Брославська Г. М.,
старший викладач кафедри математики і фізики
Комунального закладу «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
(м. Харків, Україна)*

ДОБРОЧЕСНІСТЬ ПОВИННА БУТИ У ВСЬОМУ

Кожен розуміє поняття «добročесність» по-своєму. Вивчаючи та аналізуючи доступні для нас джерела інформації, ми дійшли висновку, що їх визначення, пояснення відомі давно, адже вони давалися ще давньогрецькими вченими та філософами Аристотелем та Сократом. Саме ці видатні особистості вважали, що найважливішими для кожної людини є чесність, розсудливість та справедливість.

Англійські філософи Джеремі Бентам та Джордж Мур вважали, що добročесність — це протилежність корисливості, це обов'язок, а німецький філософ Густав Радбрух «називав добročесність позитивною моральною властивістю, високою моральністю конкретної людини» [1].

Питання добročесності вивчали та відобразили у своїх працях вітчизняні науковці: Л. Прудиус, Л. Курочка, І. Федорович, Т. Семків, Л. Зуєва, С. Глущенко та інші.

«Добročесність – це бажання робити якісь вчинки на користь інших людей, задля суспільства. Добročесною є людина, котра керується не своїми власними благами, вигодами, а підпорядковується гуманності, порядності, справедливості» [2].

Як бачимо, добročесність – це філософське поняття, глибоке поняття, адже в ньому поєднані моральність, безкорисливість, компетентність з великою кількістю здатностей (компетенцій) тощо. Якщо розглянути складові поняття

«доброчесність», то це – добро та чесність, що є обов'язковими елементами високоморальної людини.

Поняття «доброчесність» пов'язана з багатьма іншими поняттями. Система об'єднаних понять уточняє, звужує сферу її застосування. Наприклад: «правова доброчесність», «наукова доброчесність», «професійна доброчесність» тощо.

В нашому есе ми розглядатимемо «академічну доброчесність». Це поняття в даний час цікавить нас найбільше, адже ми працюємо в освіті, де сьогодні спостерігаємо таку проблему: деякі педагоги (викладачі, учителі) та студенти (учні): не можуть дати чіткої відповіді на запитання: «Що таке академічна доброчесність?»; не розуміють значення її дотримання в освітньому процесі.

Багато педагогічних працівників при написанні наукових статей, дисертацій та тез доповідей на конференції звертаються до чинних законів України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.) та «Про вищу освіту» (від 28 вересня 2017 р.), але при цьому не вчитуються, не стараються зрозуміти текстову інформацію, яка прописана в вищеназваних нормативних документах. Саме в них ми знаходимо все, що стосується «академічної доброчесності». Наприклад, у законі України «Про освіту» говориться: ст. 6 «Засадами державної політики у сфері освіти та принципами освітньої діяльності є: ... академічна доброчесність»; ст. 41 «Система забезпечення якості в закладах освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти) може включати: ... систему та механізми забезпечення академічної доброчесності»; стаття 42 повністю присвячена академічній доброчесності, тому й носить назву «Академічна доброчесність»; ст. 53 «Здобувачі освіти зобов'язані: ... дотримуючись принципу академічної доброчесності»; ст. 54 «Педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники зобов'язані: дотримуватися академічної доброчесності та забезпечувати її дотримання здобувачами освіти в освітньому процесі та науковій діяльності» [3].

Вперше принципи академічної доброчесності були прописані в статті «Викладачі та академічна доброчесність» у 1997 році (видання «Synthesis: Law and Policy in Higher Education», редактор Г. Павел). У ній згадується десять принципів: утверджувати важливість академічної доброчесності; плекати любов

до навчання; ставитися до студентів як до самостійної особистості; створювати атмосферу довіри в класі; заохочувати відповідальність студентів за академічну доброчесність; формулювати чіткі очікування для студентів; розробляти справедливі та релевантні форми оцінювання; обмежувати можливості для академічної нечесності; кидати виклик академічній нечесності, коли такі випадки трапляються; допомагати визначити та підтримувати загальноуніверситетські стандарти академічної доброчесності [4]

Одним із видів порушення академічної доброчесності є академічний плагіат. У ст. 42 закону України «Про освіту» дається визначення цього поняття. Про академічний плагіат, його різновиди та рекомендації щодо уникнення цього негативного явища в освітньому процесі говориться в «Положенні про академічний плагіат».

Вважаємо, що академічний плагіат є негативним явищем, з яким потрібно вести нещадну боротьбу, адже це є приводом для нечесності, крадіння чужої праці, винаходів тощо. Якби не присікали плагіат, дослідження в науці стояли б на місці, розвитку, майбутнього та прогресу у нас не було б.

У своєму житті я неодноразово зустрічалась з проявами академічної недоброчесності. Дуже болісно переносила факти пов'язані з нею, які ставали мені відомими.

Як приклад, хочу розповісти про академічну недоброчесність, яку я відчула під час закінчення Тернопільського педагогічного інституту імені Ярослава Галана в 1982 році. Навчалась я на фізико-математичному факультеті. В нашому потоці було 125 студентів (5 груп по 25 чоловік). По закінченню вище згадуваного вищого навчального закладу відбувався обов'язковий розподіл випускників на роботу. Направляли нас в основному по Західній Україні, де потрібні були вчителі математики та фізики.

Місця роботи заздалегідь були відомі, заявки приходили в інститут з Міністерства освіти та науки України. Нас попередили, що їх ми будемо одержувати за рейтингом успішності (кількість балів, одержаних за весь період навчання). У рейтингу я була третьою, а тому надіялась на хороше місце. Коли

почався розподіл, я побачила себе двадцятою у списку, адже спочатку потрібно було відправити на роботу студентів, які були дітьми інвалідів, ветеранів, багатодітних тощо. А те, що вони навчалися гірше, до уваги не бралось.

З академічним плагіатом мені приходилося зустрічатися та боротися неодноразово, адже я була експертом багатьох конкурсів. Під час перевірки конкурсних робіт, вказувала місця звідки була «списана», «скачана» інформація...

Протягом наукового стажування для освітян «Академічна доброчесність» у Варшаві хочу дізнатися про сучасні методи боротьби з академічними недоброчесністю та плагіатом.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Комплекс моральних обов'язків. URL: http://zib.com.ua/ua/125930-scho_rozumiti_pid_profesiynoyu_etikoyu_ta_dobrochesnistyu_v_.html (дата звернення: 01. 10.2018 р.).
2. Поняття доброчесності в етиці. URL: <http://www.etica.in.ua/ponyattya-dobrochesnosti-v-etitsi/> (дата звернення: 03. 10.2018 р.)
3. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page> (дата звернення: 02. 10.2018 р.).
4. Центр академічної доброчесності. Десять принципів академічної доброчесності для викладачів. URL: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wb3Qzc2F3ODBuZWM/view> (дата звернення: 03. 10.2018 р.).

Буркало Н. І.,
кандидат психологічних наук,
асистент кафедри загальної психології факультету психології,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
(м. Київ, Україна)
Марініна В. М.,
кандидат психологічних наук,
асистент кафедри загальної психології факультету психології,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
(м. Київ, Україна)

ЗНАЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРИ

В умовах глобалізаційних процесів сучасного суспільства проблема академічної доброчесності набуває дедалі більшого значення. Стрімкий розвиток технологій та вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності полегшують процес використання та поширення інформації, але разом з цим набувають усе більших обертів процеси запозичення, привласнення і використання чужих ідей та думок [1]. Саме тому поглиблення та розширення знань з проблеми академічної доброчесності та впровадження отриманих знань та принципів на практиці є дуже актуальним та важливим завданням сучасного освітньо-наукового простору.

Неможливий розвиток освіти та науки без дотримання стандартів та принципів академічної доброчесності, саме вона є показником розвитку суспільства. Академічна доброчесність є моральним ядром академічної культури. Ось чому пояснення основних засад академічної доброчесності студентам та молодим науковцям в процесі навчальної, виховної та наукової діяльності стає одним із найбільш важливих завдань. Саме на молодь покладають великі надії щодо утвердження і поширення високих етичних і моральних ідеалів та належних стандартів доброчесності у процесі навчання та наукової діяльності [1; 3]. Академічна доброчесність є сукупністю етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час

навчання, викладання та провадження наукової та творчої діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та наукових досягнень [4].

Академічна культура не може бути перенесена чи запозичена. Вивчення європейських практик є важливою основою для розробки власних методів та засобів зрощення та розвитку академічної культури, адаптованих до реалій соціально-економічного розвитку держави, правового регулювання даної проблеми та ментальності.

Практика навчальних закладів та наукових установ різних країнах світу показує доцільність існування значної кількості документів нормативного характеру як кодексів честі. У вітчизняній практиці вони теж використовуються, однак не демонструють дієвості [3]. Оскільки засвоєння принципів академічної доброчесності ґрунтується на органічній вбудові їх в мотиваційну структуру особистості. Якщо ж мотивація навчання першопочатково передбачає орієнтацію на формальні атрибуції вищої освіти (67% студентів з опитаних), то навіть при інформованості про академічну доброчесність (53% студентів), форми її порушення (39-77% студентів) та при періодичних перевірках робіт на плагіат (52% студентів) все ж 78% студентів свідомо порушують принципи академічної доброчесності. Такі результати були отримані при проведенні соціологічного дослідження на вибірці 1928 студентів різних закладів вищої освіти в межах проекту «Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку», реалізованого Східноукраїнським фондом соціальних досліджень та Інститутом соціально-гуманітарних досліджень ХНУ імені В. Н. Каразіна в 2015 році [2].

В дослідженні виявлено, що порушенню академічної доброчесності, сприяють: велика кількість письмових робіт, їхня однотипність, неактуальність змісту запитам сучасності, відсутність розуміння доцільності виконання, окрім формального накопичення балів.

Відповідно забезпечення академічної доброчесності має орієнтуватися на обмеження можливостей її порушення та усунення сприятливих для цього чинників. Викладачі мають акцентувати увагу на доцільності виконання завдань

для професійної підготовки в цілому та майбутньої професійної діяльності, таким чином вбудовуючи їх у логіку розгортання професійного майбутнього. Завдання мають бути проблемними, актуальними з високою варіативністю та диференційованістю оцінювання, а їх виконання має спиратися на творче мислення.

Дотримання засад академічної доброчесності є двостороннім процесом, в який включені викладачі та студенти. Саме викладачі є прикладом та взірцем для наслідування молодого покоління. Втілення в життя ідеалів доброчесності та високого професіоналізму надихає молодь розвиватися, створювати власні наукові проекти та досягати нових вершин в освіті та науці на принципах академічної доброчесності. Відсутність єдиної позиції викладачів щодо порушень академічної доброчесності дезорієнтує студента, наштовхує на сумніви щодо вартості зусиль дотримання академічної доброчесності, адже це важчий шлях, підриває цінність проголошених загальноосвітніх стандартів академічного життя.

Плекання цінностей академічного життя, приналежності до академічної спільноти та підтримання відповідної організаційної культури в закладах вищої освіти є фундаментом для можливості впливу на ціннісно-мотиваційну структуру особистості студента. Здорова академічна культура є безцінним символічним капіталом навчального закладу, що знаходить своє вираження у писаних і неписаних нормах, які визнаються університетською спільнотою. Вони творять неповторний профіль того чи іншого університету [3].

Постійне заохочення студентів до етичної поведінки під час навчальних занять та при самостійній роботі закладає фундамент для довготривалої академічної доброчесності. Оскільки забезпечення академічної доброчесності має орієнтуватися не на покарання та дисциплінарні заходи, а на допомогу, інформаційно-просвітницьку та роз'яснювальну роботу, що підтверджується практикою навчальних закладів демократичних країн Заходу.

Окрім того, потрібно звернути увагу і на роботу з підвищенням статусу вищої освіти загалом як цінності індивідуальної, професійної та суспільної, що

сприятиме входженню принципів академічної доброчесності в свідомість її здобувача.

Дотримання принципів академічної доброчесності сприятиме конкурентоспроможності вітчизняної класичної освіти та загальноуніверситетських стандартів в світовому освітньо-науковому просторі в умовах зростаючого запиту на практичну орієнтованість освітніх програм, розвитку інформаційних та комунікаційних технологій, глобалізаційних процесів в сучасному суспільстві. Лише на засадах відкритості, чесності, прозорості та толерантності може відбуватися продуктивна співпраця та взаємодія всіх учасників освітньо-наукового процесу. Дотримання принципів академічної доброчесності кожен повинен починати з себе, бо саме найкраще вчить власний приклад. Саме доброчесність є мірилом внутрішньої культури людини.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. – Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.
2. Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку. Основні результати дослідження за проектом № 49169; кер. В. С. Бакіров. – Київ, 2015. – URL: <http://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2015-07-17/2015.pdf>
3. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – К.: Таксон, 2016. – 234 с.
4. Закон України «Про освіту»: станом на 22 вересня 2017 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 2017. – 122 с.

*Главчев Д.М.,
аспірант кафедри обчислювальної
техніки та програмування, НТУ «ХПІ»
(м.Харків, Україна)*

НАУКОВА ДОБРОЧЕСНІСТЬ, ЯК ЗАПОРУКА СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ БУДЬ-ЯКОЇ КРАЇНИ

При вивченні певної проблеми чи галузі, завжди необхідно звернути увагу на власний досвід, наявні розробки та пропозиції в даному напрямку, а також світовий досвід країн, в яких даний напрямок розвинений краще. В даному випадку, мається на увазі наукова галузь, яка повинна нести розвиток країні, стимулювати економіку, створюючи нові технології, для виробництва товарів з високою доданою вартістю, які будуть йти на експорт, та приносити в економіку країни додаткові кошти, тим самим покращуючи позиції на міжнародній арені та підвищуючи добробут людей.

Завдання створення нових технологій покладається на науковців, які повинні рухати країну вперед. Велика кількість університетів та наукових спеціалістів здавалося б, є запорукою успішного майбутнього, проте не все так просто, і річ не йде тільки про Україну, проблеми, пов'язані з академічною доброчесністю існують в усіх країнах світу, з тою тільки різницею, що в деяких вони практично не виражені, а в певних, досягли свого розквіту. Якщо дослідити будь-яку галузь, то можна відзначити певну тенденцію, що коли галузь стає занадто великою, з'являються проблеми з контролем людей, що працюють в ній. Частими стають випадки зловживань робочим становищем, недоліками в інструкціях чи правовій сфері. Насамперед, це можна віднести до проявів наукової недоброчесності, випадки якої, нажаль, зустрічаються у наших вищих навчальних закладах. Зловживання недоліками системи призводить до того, що деякі науковці рухають в перед не науку, а себе, при цьому отримуючи привілеї та наукові звання, результати яких не мають корисного змісту для розвитку науки в цілому. Часто можна почути про випадки плагіату в наукових роботах, отримання

великих рейтингів, за рахунок самоцитування та підключення адмінресурсу, видання журналів з платними статтями, зміст яких ніким не перевіряється. Усе це, створює багато безглуздої роботи, на якій держава втрачає величезні кошти, а наукова сфера країни не отримує нічого корисного.

Усе це створює можливості стверджувати, що наукова доброчесність, її поширення, популяризація та підтримка – це актуальна проблема. Якщо працівники наукової сфери будуть керуватися її принципами, це дозволить країні зробити істотні кроки вперед.

Розглянемо проблеми, що пов'язані з даною темою окремо. Насамперед важливо звернути увагу на проблеми: плагіату, «хижацьких» наукових видань, проявів перегонів за порожніми рейтингами.

Отже, плагіат, це визначення відомо людству з давніх давен, адже в усі часи люди намагалися копіювати поведінку, спосіб роботи в тих, в кого виконання тієї чи іншої задачі виходить краще. Це було логічно та правильно, коли мова йшла про робітників таких видів праці, результати якої будуть залежати лише від вправності ремісника та його досвіду. Проте, нині розвиток людства пішов далеко вперед, та наукова спільнота зорганізувалася таким чином, що найбільш ефективного розвитку можна досягти тільки при умові розвинення власних унікальних думок та унікальних розробок. Грунтуючись одна на одній, буде створюватися своєрідне дерево посилян на попередній досвід, його переосмислення та широке розгалуження у вигляді гілок з новими розробками. Проте проблема плагіату створює вузли в цих гілках, адже розгалуження переривається, й більшість ідей «ходить по колу», не приносячи ніякої користі. Це дозволяє стверджувати, що плагіат – це не тільки порушення авторських прав, але й непотрібна робота, яка потребує витрат, але не рухає науку вперед, і як результат, призводить до зниження рівня життя, та послаблення позицій країни у світі.

З іншого боку, існують автори, які не займаються плагіатом, проте їх все одно можна віднести до людей, що порушують принципи академічної доброчесності. Це науковці, які не бажають створювати якісні наукові роботи, а

пишуть, в кращому випадку, статті низької якості, а в гіршому, взагалі займаються псевдонаукою. Наприклад, останнім часом, широкого поширення набувають, так звані, «хижацькі видання», основним завданням яких, є публікація «наукових» статей та матеріалів за гроші. Знаючи перелік цих видань, недоброчесні автори можуть за певну оплату, отримати публікацію. З іншого боку, доброчесні автори можуть також опублікувати свої матеріали там, проте із-за наявності великої кількості низькоякісних статей, ці публікації зможуть зробити для них антирекламу, чи додати інших проблем. То там, то тут, існують випадки, коли певні науковці, для виявлення подібного роду видань, відправляють на публікацію статті, зміст яких не має нічого спільного з наукою. Наприклад, нещодавно пройшла інформація про те, що вчені з Америки опублікували статтю, присвячену абсурдній темі з відомого комедійного мультфільму, та звучала наступним чином: «Нові інструменти боротьби з міжгалактичними паразитами». Декілька видань опублікували дану статтю, що дозволило визначити, ким з видавців керують виключно гроші.

Інший випадок, це коли вчені намагаються штучно підняти собі рейтинги, використовуючи усі можливі методи. Вони публікують статті в хижацьких та псевдонаукових виданнях, займаються самоцитуванням, пропонують іншим авторам винагороду за цитування, та іншими способами намагаються підвищити свої бали. Це також не є проявом наукової доброчесності, адже не несе ніякої користі для країни та суспільства. Як і в інших негативних прикладах, тут відбуваються непотрібні витрати ресурсів, які треба намагатися зберегти та примножити. Крім того, це не несе користі науковій спільноті, та не призводить до розвитку наукової галузі.

Отже, дослідивши деякі найбільш розповсюдженні прояви наукової недоброчесності, можна стверджувати, що ця проблема дійсно актуальна, причому, вона актуальна для всього світу. Основною мотивацією людей, що не дотримуються принципів академічної доброчесності, є бажання отримати багато преференцій, лінощі та жага до наживи. Ключом до вирішення цієї проблеми має бути виховання в молодих науковцях відчуття справедливості, бажання реально

рухати науку вперед, та бажання зробити щось важливе для розвитку своєї країни. Адже дотримання принципів академічної доброчесності повинно ґрунтуватися на самомотивації та самоконтролі. Я вважаю, що збільшення кількості покарань за недоброчесність в науці не вирішить проблему. Крім того, необхідно доносити до представників наукової спільноти інформацію про «хижацькі видання», інформувати про проблеми та недоліки співпраці з ними, тощо. Окрім цього, бажано створити додаткові мотиваційні можливості з боку держави для тих вчених, які дотримуються принципів наукової доброчесності. Саме тоді, наука буде йти вперед, економіка країни зростати, а тим науковцям, які реально розвивають свою галузь, буде цікаво та приємно працювати в науковій та освітній сфері.

*Главчева Ю. М.,
заступник директора науково-технічної бібліотеки,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
(м.Харків, Україна)*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ, ЯК ЗАПОРУКА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ

Якість — філософське поняття. Це поняття можна застосувати до будь-якого явища або предмету. Якість характеризує об'єкт, до якого застосовується. Освіту, науку, навіть життя людини можна описати через поняття «якість». Якість життя характеризується ступнем задоволення матеріальних, культурних і духовних потреб людини та визначається порівнянням фактичного рівня задоволення потреб із базовим [1].

За цією аналогією можна тлумачити поняття якість освіти. Студент протягом навчання набуває нових знань, навичок і компетенцій. Його мета — бути затребуваним на ринку праці та стати фінансово незалежним. Випускників

можна вважати «продуктом» закладів вищої освіти. Для «продукту» вищої якості з'являються більші перспективи. Наприклад, це можливість вибору робочого місця серед великої кількості пропозицій та кращих умов роботи. Затребуваність випускників на ринку праці України демонструє рейтинг «Топ-50 вишів України за оцінками роботодавців». Ідея рейтингу: дослідити шанси випускника того чи іншого вузу зайняти вакансію в престижній компанії. Ранжування проводиться на основі опитування ключових роботодавців України. В опитуванні беруть участь провідні компанії з різних сфер (фінанси, ІТ, юриспруденція, енергетика і т. п.), працевлаштування в яких — відмінний початок кар'єри для вчорашнього студента [2].

Усі заклади вищої освіти в Україні проводять системну та комплексну роботу щодо підвищення якості освітнього та наукового процесів та отримання високої оцінки від роботодавців. Від чого залежить якість? Факторів багато, але велика частка успіху залежить від того, як добросовісно ставляться учасники освітнього процесу (університет, викладач, студент) до своїх обов'язків.

Завдання викладача — передати потрібні знання, навички та компетенції. Навчити усьому неможливо, тому в процесі навчання студент, завдяки самостійному опрацюванню частини матеріалів, вчиться самостійно вчитися, що допоможе підтримувати кваліфікацію та рівень знань в майбутньому. Знання студента повинні бути об'єктивно оцінені, щоб він мав можливість вжити адекватних заходів. Свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти є проявом академічної недобросовісності.

Завдання студента — чесно та відповідально виконувати навчальну програму. Недопустимі такі явища, як списування або використання заборонених джерел, обман і шахрайство під час проведення оцінювання, відсутність на заняттях без поважної причини, хабарництво, інше. Важливою для студента є мотивація, завдяки якій збільшується відповідальність перед самим собою.

Завдання закладу вищої освіти — забезпечити ефективну роботи Системи забезпечення якості діяльності академічної установи шляхом створення відповідних підрозділів, упровадження інноваційних технологій, популяризації

принципів академічної доброчесності серед працівників і здобувачів освіти, виховання високоморальної особистості, та інші заходи.

Для успішної імплементації принципів академічної доброчесності недостатньо проводити заходи лише на рівні кожної окремої установи. Робота має бути системною на рівні країни в цілому. Разом з цим, необхідно виявити та усунути причини та фактори, які сприяють збільшенню кількості випадків недоброчесних практик.

Крім академічних установ, проблемами забезпечення принципів АД в Україні займається багато організацій. Один з таких прикладів — Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP). Це ініціатива, спрямована на системні зміни в українській вищій освіті: підвищення якості, створення умов для реалізації найбільш обдарованих студентів, покращення іміджу українських університетів. Проект має основні напрямки діяльності: просвітницька кампанія, практичний навчальний курс в університетах, поширення міжнародних практик в українських університетах, робота над нормативною базою і регулятивними механізмами [3].

Академічна доброчесність — актуальна тема для всього світу. Це підтверджує зміст наукових публікацій авторитетних видавництв світу. Географія авторів цих публікацій дуже широка. Вони розглядають тему АД як наукову проблему та діляться успішним досвідом у цьому напрямку. Дослідження та упровадження кращого світового досвіду у діяльність академічних установ сприятиме імплементації принципів академічної доброчесності та підвищенню рівня якості освітнього та наукового процесів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Якість життя - Вікіпедія.
URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/Якість_життя (дата звернення: 06.10.2018).
2. Топ-50 вишів України за оцінками роботодавців - Вища освіта.
URL:<http://vnz.org.ua/statti/10201-top-50-vyshiv-ukrayiny-za-otsinkamy-robotodavtsiv> (дата звернення: 06.10.2018).

3. Про Проект – Saiup. URL:<http://www.saiup.org.ua/pro-proekt> (дата звернення: 06.10.2018).

*Глінка О.Л.,
КЗ “Криворізька стоматологічна поліклініка №5
“Дніпропетровської обласної ради”
(м. Кривий Ріг, Україна)*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

«Академічна доброчесність» поняття дуже широке, а проблема є досить актуальною. Воно включає в себе як духовні засади, так і етичні та моральні принципи, якими повинні керуватися усі учасники академічного середовища під час здійснення освітнього процесу [1, 2, 4]. Доброчесність стосується як студентів, так і викладачів та адміністративних працівників. У проекті нового рамкового Закону України «Про освіту» вперше на законодавчому рівні подається тлумачення терміна: «академічна доброчесність» – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [2, с. 42, п. 1].

Одним з основних завдань Закону України «Про вищу освіту» є удосконалення правових механізмів реалізації конституційного права громадян на рівний доступ до якісної освіти на всіх рівнях, створення умов для освіти упродовж життя [1, 4].

Доброчесність в сучасному цивілізованому світі є тим наріжним каменем, який складає фундамент внутрішньої гармонії людини, стійкість її характеру та послідовність морального образу. Вища освіта через навчання і дослідження фактично скріплює цей фундамент елементами академічної доброчесності, які

покликані виховувати інтелектуальну гідність і повагу до різноманіття думок та ідей, реалізуючи тим самим свою соціальну місію[1].

Академічна доброчесність означає, що в процесі навчання чи досліджень, студенти, викладачі та науковці керуються, передусім, принципами чесності, чесною праці та навчання. Неприйнятним є плагіат, списування, несанкціоноване використання чужих напрацювань.

Нажаль, на сьогодні, виходячи із міжнародного дослідження студентів економічного і бізнес-профілю, яке базувалось на опитуванні респондентів з багатьох куточків світу, у тому числі з України, було показано, що випадки академічного шахрайства все-таки зус трічаються в нашій країні. [1].

Потрібно наголосити, що академічна доброчесність стосується не лише якості освіти – вона напряду впливає на те, яких громадян виховує система вищої освіти в країні, які цінності закладаються під час навчання у ВНЗ та яким є «секрет успіху» в суспільстві. Чи це важка і наполеглива праця, яка допомагає досягати успіхів як окремій людині, так і країні в цілому, чи це обман, шахрайство та сумнівна спритність, які потім стають нормами суспільних відносин і тягнуть країну на дно.

Дотримання академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливим освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності.

Для педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників важливим є посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної

доброчесності здобувачами освіти; дотримання загальноприйнятих етичних норм; дотримання норм Конституції і законів України.

На початку 2016 року Американські ради з міжнародної освіти спільно з Міністерством освіти і науки України та за підтримки Посольства Сполучених Штатів розпочали Проект Сприяння академічній доброчесності в Україні = STRENGTHENING ACADEMIC INTEGRITY IN UKRAINE PROJECT (SAIUP), який охопив 10 українських університетів з різних регіонів. Термін реалізації Проекту – 1 січня 2016 року – 31 грудня 2019 року. Метою Проекту є донести до університетської спільноти значення академічної доброчесності і наслідки недотримання її постулатів.

Останні роки українська наукова та освітня спільнота все більше звертається до питань академічної доброчесності та впровадження міжнародних академічних стандартів. Як сумісний співробітник Дніпропетровської медичної академії, я є свідком того, що в нашому вузі велика роль відводиться фундаментальним цінностям академічної доброчесності, що демонструється не тільки в наукових роботах, в контролі щодо попередження плагіату, а й у викладацькій діяльності у вигляді заходів щодо здійснення якісної освіти. Це збільшує репутацію нашої академії.

Отже, таке поняття в освіті, як академічна доброчесність - це чесна робота викладача і навчання студента, коли людина у виші здобуває справжні знання й навички, а не лише диплом.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] : проект [від 30.03.2016] // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Електрон. данні. – Київ, 1994–2016. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=58639.
2. Киричок, І. В., Павленко, Т. Б. Місія вузівської бібліотеки у сприянні академічній доброчесності [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://conf.nlu.edu.ua/bis-2016/paper/viewFile/3913/600>.

3. International Center for Academic Integrity [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <https://academicintegrity.org>

4. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>

*Ілляшенко О.В.,
професор кафедри фінансово-економічної безпеки,
обліку і аудиту Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова,
(м. Харків, Україна)*

ПРОБЛЕМИ ПЛАГІАТУ В СТУДЕНТСЬКИХ РОБОТАХ

Розвитку сучасної науки повинні сприяти оперативність розповсюдження результатів наукової діяльності, збільшення присутності науковців у світовому академічному просторі через усунення бар'єрів або навіть ізольованості, обмін думками та багато іншого. Визнання боротьби з плагіатом як неодмінного чинника утвердження академічної чесності в закладах освіти актуалізує питання запобігання плагіату, його профілактиці. В освітньому середовищі проблема плагіату стоїть дуже гостро, оскільки до тих чи інших його видів вдаються майже всі учасники освітнього процесу, особливо гостро постають питання з «копіюванням і вставками, семантичними та синтаксичними змінами тексту, некоректністю цитування» в студентських роботах. Це питання інтелектуальної чесності, адже, за таким підходом, студент дискредитує свою роботу і фактично відмовляється від отримання знань.

Сьогодні накопичено, систематизовано та узагальнено багато знань про плагіат різних видів та його об'єктивну природу, які критично проаналізовані та постійно оновлюються.

З позицій неокласичного економічного підходу [1] плагіат може розглядатись як раціональна злочинна поведінка осіб, що прагнуть максимізувати корисність своєї діяльності. В цьому контексті ухвалення рішення про порушення законів за своєю логікою є аналогічним ухваленню рішення про вибір однієї з декількох альтернатив поведінки. Передбачається, що інтенсивність злочину зменшується при збільшенні строгості покарання й імовірності застосування покарання. Плагіатити чи дотримуватись академічної чесності – це результат раціонального вибору студента відповідно оцінці витрат і результатів.

Соціологічний підхід до плагіату розглядається головним чином з точки зору аналізу патологій (відхилень). Окресливши межі соціологічної інтерпретації девіантної поведінки, можна сказати, що девіантна поведінка – це поведінка індивіда чи групи, що не відповідає загальноприйнятим нормам, у результаті чого ці норми порушуються. Дія стає девіантною, когда вона стає об'єктом позначення. Причини девіантної поведінки соціологи шукають у різних напрямках: у недосконалої людської природи і різних вадах людей; у їх біологічних і психологічних особливостях; у соціальних умовах життя.

Відхилення автоматично не включає особу студента-плагіатора в реєстр маргінальності або аморальності. В. Парк пов'язував концепцію маргінальності людини не з особовим типом, а з соціальним процесом. Маргінальність виступає результатом інтенсивних процесів соціальної мобільності. При цьому перехід з однієї соціальної позиції в іншу уявляється індивідові як криза [2, с. 138]. Підтверджується теза про те, що відхилення не є результатом непорозуміння, нестачі знань або конфліктів, а є результатом навчання, яке дозволяє людям використовувати технічні, реляційні та раціональні способи дії. Вихідним пунктом стає соціальна відповідальність студентів, як інтегративна якість, що характеризує: здатність дотримуватися у своїй поведінці й діяльності загальноприйнятих у даному суспільстві моральних та правових норм; вміння ефективно виконувати рольові обов'язки та відповідати за власні дії, активно займатися самостійною роботою; здійснювати самоконтроль [3].

У системі вищої освіти у якості пересічних заходів боротьби з плагіатом

відпрацьована досить широка методична база. Першим і сучасним напрямком боротьби є визначення плагіату за допомогою комп'ютерних програм (вони відрізняються між собою об'ємом бази даних до яких звертаються та обсягом можливих операцій). В Україні існує розроблена та впроваджена антиплагіаторська програма для перевірки дисертаційних робіт. Також існують безкоштовні комп'ютерні програми як окремі так і інтегровані у веб-сторінки. Вони дозволяють перевірити вказаний текст, файл на плагіат у середовищі Інтернет. Іншими заходами протидії виступають більш традиційні методи такі як: написання студентських робіт рукописно, написання на основі конкретних джерел, кількість посилання на джерел у тексті тощо. Дієва система запобігання плагіату і боротьби з ним має бути орієнтована на впровадження нових управлінських підходів до організації освітньої та наукової діяльності студентської молоді, до формування ціннісних пріоритетів, що забезпечують підвищення якості освіти, мотивацію освітньої діяльності, а також відповідальності учасників освітнього процесу за результати діяльності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Becker G. Crime and Punishment: The Economic Approach // Journal of Political Economy, 1968, v. 76,-n. 1, p. 169-217.
2. Кравченко А. И. Социология : учеб. пособие для студентов вузов. М. : Академия, 1997. С. 138–142.
3. Безпрозванна А. Формування соціальної відповідальності у студентів вищих навчальних закладів. URL : http://library.udpu.org.ua/library_files/stud_konferenzia/2012_1/visnuk_7.pdf.

*Лісова О.В.,
Попадинець І.Р.,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу,
(Івано-Франківськ, Україна)*

ЧИ Є АКТУАЛЬНИМ ПИТАННЯ БОРОТЬБИ З ПЛАГІАТОМ НА СЬОГОДНІШНІЙ ДЕНЬ?

Останнім часом все частіше лунає термін «плагіат» як в повсякденному житті так і в науковому. Особливо гостро плагіат відчувається при роботі зі студентами та науковцями, оскільки прослідковуються копіювання тексту з джерел без посилань на автора, що і є ознакою прояву плагіату. Тому виникає питання, на скільки свідомо науковці «крадуть» чужі ідеї і видають за свої?

З метою дослідження окреслених вище питань було проведено анкетування на тему «Плагіат у закладах вищої освіти». В якості респондентів було обрано студентів та викладачів (асистентів, доцентів та професорів) різних українських ЗВО. В опитуванні взяло участь 110 респондентів різних сфер діяльності і різної вікової категорії (див. рис. 1 і 2).

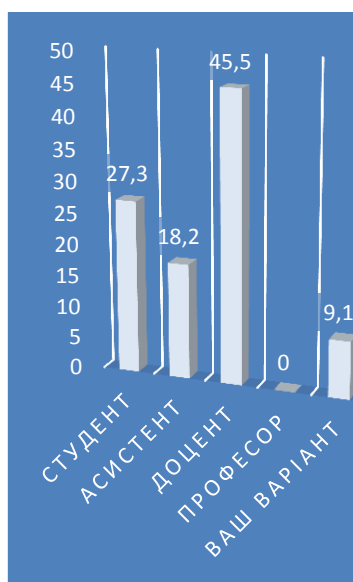

Рис. 1 - Сфера
Вашої діяльності

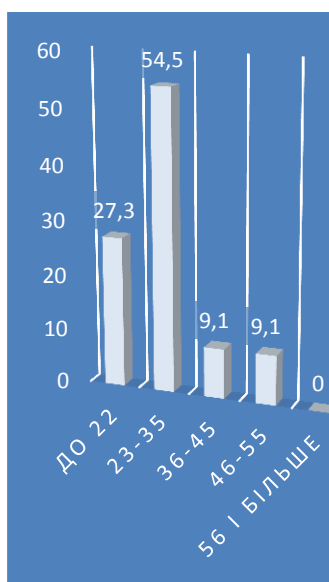

Рис. 2 - Ваш вік?

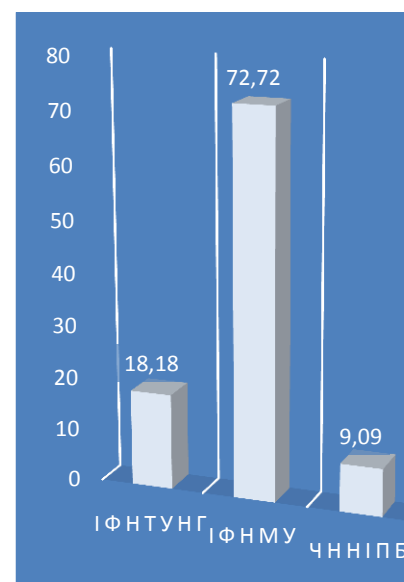

Рис. 3 - Місце Вашої
діяльності?

Відповідно до місця роботи респондентів в опитуванні найбільшу кількість прийняв Івано-Франківський національний університет нафти і газу – 72,75%, Івано-Франківський національний медичний університет – 18,18%, а також Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу – 9,09% (див. рис. 3).

Щодо перевірки наукових праць на плагіат, то більшість з них відповіла так – 45,5%, ні – 27,3% і не впевнений – 27,3% (див. рис. 4). Позитивним явищем дослідження є те, що науковці є свідомими і обізнаними, що слід вважати «плагіатом». При опитуванні більшість респондентів відповіла так – 90,9%, розуміють, але не можуть пояснити - 9,1%, ні – 0 (див. рис. 5). Також при проведенні дослідження було поставлене запитання: «Чи доцільно використовувати "чужі" частини наукових праць без посилання на автора?». З науковців 72,7% відповіли «ні», 18,2% відповіли «так» та 9,1% запропонували свій варіант (див. рис. 6).

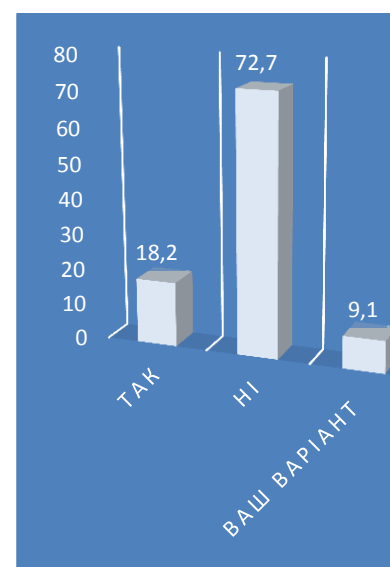
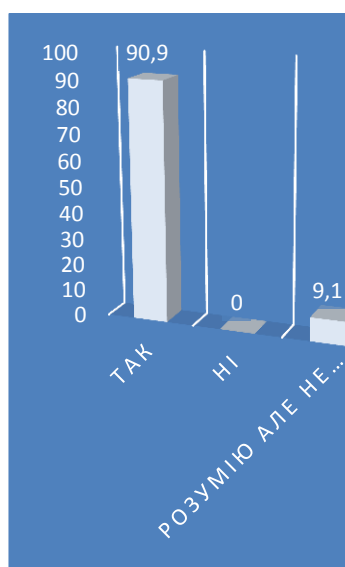
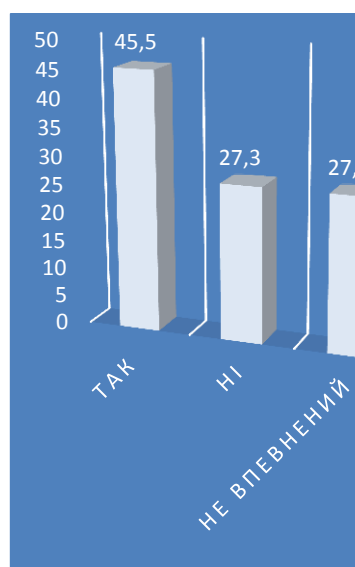

Рис. 4 - Чи доводилося Вам перевіряти наукові праці на плагіат?

Рис.5 - Чи можете Ви дати точне визначення поняття "плагіат"?

Рис.6 - Як на Вашу думку чи доцільно використовувати "чужі" частини наукових праць без посилання на автора?

Було запропоновано вибрати види робіт, які доцільно перевіряти на плагіат: кандидатські дисертації – 63,6%, статті – 63,6%, тези – 36,4%, монографії – 63,6%,

навчальні посібники 45,5%, магістерські роботи – 54,5%, бакалаврські роботи – 36,4% та курсові роботи – 18,2% (див. рис. 7).

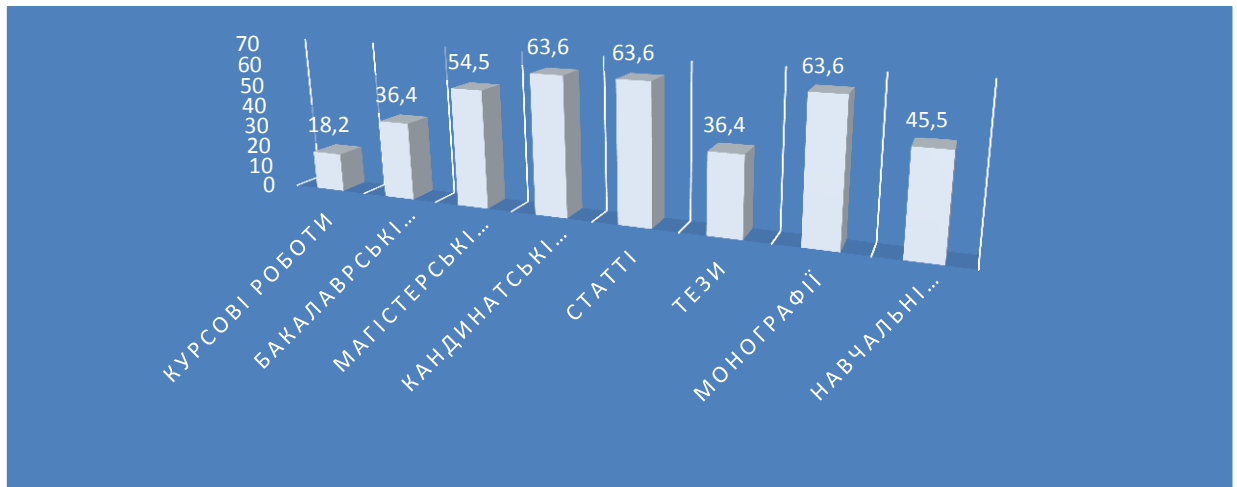

Рис. 7 - Які наукові праці варто перевіряти на плагіат?

Актуальним питанням даного дослідження є «Чи можете Ви стверджувати, що ніколи не вдавалися до плагіату?», результати демонструють наступні висновки: 81,8% все таки вдавалися до плагіату, а тільки 18,2% жодного разу не вдавалися.

При опитуванні респондентів прозвучало питання: «Чи знаєте Ви, якими нормативними документами регламентується антиплагіатна діяльність в Україні?». Із результатів: ні – 54,5%, так – 45,5% можна зробити висновок, що необхідно проводити роз'яснювальні роботи науковцям, оскільки наукова спільнота не проінформована про антиплагіатну діяльність в Україні.

Також респонденти запропонували свої методи покарання за плагіат, а саме: - не зараховувати; - штрафні санкції; - давати три спроби; - робити зауваження і враховувати при розподілі навантаження (давати менше годин).

І на завершення респондентів запитали: «Чи згодні Ви оплачувати за власні кошти перевірку на плагіат?». Більше половини респондентів відповіло «ні» - 72,7%, «так» - 27,3%, тобто науковці не готові платити власні кошти за перевірку на плагіат.

Отже, проведене дослідження тільки підтвердило його актуальність та було встановлено, що опитані респонденти мають розуміння щодо терміну «плагіат»,

підтверджують думку про те, що не варто вдаватися до плагіату, хоча не заперечують, що самі вдавалися до нього, проходити перевірку власних наукових праць на плагіат, але не володіють інформацією щодо нормативно-правового поля, не згодні, що за використання плагіату необхідно здійснювати покарання і не згодні платити власні кошти за перевірку наукових праць на плагіат.

*Науменко Л.П.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(м. Київ, Україна)
Білас Л.М.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(м. Київ, Україна)*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Поняття “академічна доброчесність” (в англійській версії “academic integrity”) викладено в проекті Закону про освіту України як “сукупність етичних та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчальної, викладацької та наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчальних та наукових (творчих) досягнень” [1]. Міжнародний центр академічної доброчесності при Ратлендському інституті етики та Університет Клемсон в Південній Кароліні розробили документ “Фундаментальні цінності академічної доброчесності”, до яких належать: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність і мужність [2].

Базовими принципами академічної доброчесності (за українським законодавством) є:

- самостійне виконання навчальних завдань та проведення наукових досліджень;
- посилання на джерела використаної інформації;
- дотримання норм законодавства та авторського права;

- надання достовірної інформації про результати навчально-педагогічної та наукової діяльності.

Основним порушенням принципів академічної доброчесності вважається науковий / академічний плагіат, який полягає у привласненні отриманих результатів іншою особою і може виражатися в публікації наукових, навчально-методичних та інших текстів під іншим прізвищем без згоди автора та без посилань на першоджерело.

До різновидів плагіату відносять: фабрикацію, обман, списування та хабарництво. Якщо фабрикація полягає у фальсифікації результатів досліджень, обман тлумачать як надання завідомо неправдивої інформації, а списування – як використання без дозволу зовнішнього джерела інформації, то хабарництво – це неправомірною дія з метою отримання матеріальної / нематеріальної вигоди [1; 3]. Ще одним різновидом плагіату є самоплагіат, який визначають як оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих результатів як нових [3].

Проблема порушення принципів академічної доброчесності стоїть надзвичайно гостро в сучасному освітньому та науковому просторі України, адже через непорядність, упереджене оцінювання, зловживання повноваженнями, порушення морально-етичних норм страждають найбільш уразливі й залежні від влади особистості – і студенти, і викладачі, і науковці. Крім того, кращих освітян і науковців ставлять в нерівні умови – виграє не талант і знання, а буденна посередність. Корупція і хабарництво в українському суспільстві, які досягли захмарних висот, руйнують усі його галузі і зокрема освіту і науку. Вони також формують викривлені соціальні стереотипи та суспільні практики – досягає успіху не найкращий, а найспритніший, що, у свою чергу, призводить до падіння рівня фаховості, гальмування демократичного розвитку суспільства в цілому.

Згідно з заявленими намірами України про входження до ЄС, актуальним питаннями в українській освіті і науці постає дотримання принципів академічної доброчесності та боротьба з науковим плагіатом. Щодо першого питання вже намітилися певні зрушення, які полягають у створенні спільних фондаций, що пропагують світові цінності в освіті і науці і пропонують програму їх досягнення.

Це, перш за все, “Проект сприяння академічній доброчесності в Україні” (SAIUP), який розпочинають Американські ради з освіти за участі Міністерства освіти України та за підтримки Посольства США, і який намічає покрокові дії щодо впровадження принципів академічної доброчесності у 10-ти українських вишах у трьох регіонах країни [4]. Згідно з проектом, українські викладачі, студенти та персонал отримають знання, практичні навички та план дій з впровадження принципів академічної доброчесності у власному виші. Метою проекту SAIUP є зміна української системи освіти і, ширше, зміна суспільних цінностей, носіями яких стануть викладачі та студенти вишів.

У межах цього проекту працює і Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Нещодавно конференція трудового колективу ухвалила “Етичний кодекс університетської спільноти” [5], у якому закріпила етичні принципи, якими мають керуватися її члени: академічна свобода та академічна доброчесність. В Інституті міжнародних відносин, який входить до структури КНУ імені Тараса Шевченка і готує майбутніх фахівців-міжнародників – дипломатів, юристів, економістів та журналістів, відбулася низка заходів в межах тижня академічної доброчесності, започаткованих з ініціативи студентів. У заходах брали участь такі видатні особистості, як экс-заступник міністра освіти і випускник ІМВ Олег Дерев’янка, який виступив з лекцією на цю тему перед студентами. У межах програми відбувся кінопоказ, квест, конкурс постерів та есе, конференція “IR Talks” за участю представників посольства США, співробітників галузі освіти, випускників інституту. У політико-дипломатичному клубі “Амбасадор” відбулася зустріч з менеджером компанії Unplag Сергієм Ткаченком на тему: “Що треба зробити для зміцнення академічної доброчесності в Україні?”. Сергій представив програмний продукт компанії – антиплагіатне програмне забезпечення, яке знайшло визнання в багатьох країнах світу. Завдяки подібним заходам студенти вишів мають можливість не лише опанувати поняття академічної доброчесності, а й набути практичних навичок командної співпраці, збагатитися прогресивними ідеями, змінити своє ставлення до навчання в цілому (т. з. *real learning* – “чесне навчання”). У межах проекту відбулася ще одна

значуща для університету подія – підписання угоди з компанією “Антиплагіат” на використання програмного продукту для перевірки студентських та наукових робіт Unicheck. Це стало знаковою подією для університету, оскільки дотепер на плагіат обов’язково перевірялися лише роботи на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук.

Наш особистий досвід як викладачів КНУ імені Тараса Шевченка у цій царині полягає в наступному: регулярне списування студентів під час контрольних робіт. І що цікаво, якщо раніше студенти списували один в одного, то тепер – зі своїх смартфонів. З одного боку, це ніби і прогресивно – студенти опанували технічні засоби, уміють ними користуватися, здобувати потрібну інформацію (хоча це вітається у пошукових видах діяльності, а не під час тестування), а з іншого, - втрачають навички і бажання мислити й оперувати власними інтелектуальними ресурсами, власною, а не комп’ютерною пам’яттю. Друга проблема полягає в долученні до власних досліджень результатів з інших наукових праць в курсових роботах, бакалаврських, магістерських та кандидатських дисертаціях. Враховуючи той факт, що на перевірку на плагіат подавалися лише кандидатські та докторські дисертації, траплялися випадки, коли ці роботи не проходили перевірки в автоматичному режимі. В результаті такі роботи відхилялися спеціалізованими вченими радами університету. Зауважимо, що хоча такі прецеденти й мали місце, їх відсоток практично мізерний. Третя проблема лежить у площині морально-етичних норм і пов’язана з бажанням колег і особливо керівництва підправити оцінку окремих студентів. У такому разі завжди виникає дилема: не образити колегу або відстояти власну думку. Це найважче з усіх завдань, що вимагає мужності, а іноді і хитрощів.

Свою місію у вихованні європейських цінностей та культури академічної доброчесності, прищепленні імунітету до плагіату в освіті і науці вбачаємо в напрацюванні запланованого лекційного курсу “Методологія та організація наукових досліджень з основами інтелектуальної власності” для студентів-філологів, а також розробленні спільного (бажано міжнародного) проекту з викладання наукового / академічного дискурсу з подальшим укладанням

відповідних навчальних матеріалів (підручника та робочого зошита для студентів, методичних рекомендацій для викладача, диску CD ROM для аудиторної та позааудиторної роботи) з акцентом на академічній доброчесності освітньої діяльності та наукових досліджень.

Участь у науковому стажуванні за програмою “Академічна доброчесність” сприятиме поглибленню розуміння проблем, пов’язаних з морально-етичною стороною освітньої та наукової діяльності у вищій школі, розширить горизонти в плані європейського бачення її суті, надасть механізми боротьби з професійною непорядністю та неправомірними запозиченнями (плагіатом) в галузі гуманітарної науки і освіти, дозволить розпочати спільний міжнародний науковий проект у цій царині.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Проект Закону про освіту в Україні // Верховна Рада України. URL: www.1.ci.1.rada.gov.ua
2. Академічна доброчесність / М. Лесик, А. Савченко // Інститут міжнародних відносин. URL: <http://www.iir.edu.ua>
3. Стаття 42. Академічна доброчесність: Законодавчий акт. Верховна Рада України. Закон України “Про освіту” // Відомості ВР України, 2017. №38-39.
4. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP) // SAIUP. URL: <http://www.americancouncils.org.ua>
5. Етичний кодекс університетської спільноти Київського національного університету імені Тараса Шевченка // Київський національний університет імені Тараса Шевченка. URL: <http://www.sp.knu.ua>

Овчаренко Н. А.,
*професор кафедри методики музичного виховання,
співу та хорового диригування
Криворізького державного педагогічного університету,
(м. Кривий Ріг, Україна)*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Сьогодні до найважливіших проблем мистецької освіти і науки України необхідно віднести питання академічної нечесності, основною формою якого є плагіат. Важливість вирішення окресленої проблеми полягає в тому, що у вітчизняній освітянській, мистецькій і науковій практиці спостерігається стійка тенденція – збільшення випадків запозичення та використання з корисною метою концепцій, матеріалів, мистецьких досягнень тощо. Така тенденція посилюється ресурсами інтернет, зокрема інформаційних технологій, які дають можливість привласнювати не тільки наукові та методичні тексти, а і творчі ідеї, авторські музичні твори або аранжування, оркестровки, перекладення.

У Законі України «Про вищу освіту» (2014), у ст.69 дано чітке визначення плагіату, а саме, що «академічним плагіатом визначається оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідального посилання [3]. Доцільною вважаємо і думку, окреслену в онлайн-енциклопедичній літературі, що плагіат – привласнення авторства на чужий твір науки, літератури, мистецтва або на чуже відкриття, винахід, чи раціоналізаторську пропозицію, а також використання у своїх працях чужого твору без посилання на автора [1]. Викликає здивування винахідливість таких «авторів», які використовують значну кількість різновидів плагіату. Доречно згадати дослідження О. Гужви «Що потрібно знати про плагіат», що вирізняє особливо популярні його види, як [2]: копіювання чужої наукової роботи чи декількох робіт та оприлюднення результату під свої іменем; створення суміші власного та запозиченого тексту без належного цитування джерел; рерайт

(перефразування чужої праці без згадування оригінального автора). О. Гужва справедливо зазначає, що такий вид плагіату, якщо зроблений досконало, на сьогодні важко виявити технічними засобами пошуку плагіату – програмами антиплагіату. Перелічені варіанти плагіату ми постійно зустрічаємо при перевірці курсових робіт з фахових мистецьких дисциплін й методики музичного мистецтва та магістерських робіт з музичного мистецтва. Студенти вільно запозичують чужі тексти, не вважають за необхідне використовувати правила цитування при використанні музики, інформації на DVD носіях, телебачення та радіо, медіа та відео сайтів, тобто – порушують усі норми академічної доброчесності.

Сформованість культури академічної доброчесності майбутніми фахівцями музичного мистецтва не може виникнути одночасно, під силовим впливом. Наголошуємо, що академічна доброчесність – показник особистої культури студента, молодого вченого, що потребує цілеспрямованого формування і базується на принципах, відмічених у документах Європейської хартії дослідників, Європейського кодексу дослідницької доброчесності; у вітчизняних нормативних документах, як: Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту», «Про авторське право і суміжні права» та ін. Значна кількість українських університетів розробляють і затверджують власні «Положення про запобігання академічного плагіату». Тож, до базових принципів академічної доброчесності в означених документах віднесено:

- чесності і порядності перед самим собою, що проявляється в неприпустимості привласнення результатів чужої праці;
- верховенства права, що передбачає діяльність здобувачів освітніх та освітньо-наукових ступенів в контексті права та відповідальності до норм і процедур у вищому навчальному закладі, науковій установі;
- відповідальності та дотримання авторських норм, що полягає в усвідомленні негативності вчинку щодо порушення авторських прав;
- толерантності та недискримінації, що передбачає поцінування різноманітних наукових і творчих поглядів, думок, ідей тощо;

- прозорості та доступності, що полягає в зрозумілості освітньої, освітньо-наукової, адміністративної, фінансової діяльності в науковій сфері та доступності наукових послуг для вченого;
- академічної грамотності, що передбачає опанування знаннями і вміннями здійснювати наукове дослідження та дотримання вимог наукової роботи;
- орієнтація та якість, що виявляється в створенні якісного наукового продукту;
- партнерства та взаємодопомоги, що полягає в організації наукової діяльності в атмосфері партнерської взаємодії, академічної мобільності та без конфліктів;
- імперативності академічної доброчесності, що передбачає дотримання вимог академічної доброчесності та право вимагати такої поведінки від партнерів у сфері науки.

Дотриманню майбутніми вчителями музичного мистецтва зазначених принципів академічної доброчесності, формуванню культури академічної доброчесності майбутніх фахівців музичного мистецтва, які в своїх роботах найчастіше використовують онлайн ресурси, медіа та відео сайти, необхідно приділяти особливу увагу. Так, при використанні музичних онлайн ресурсів слід правильно посилатись або цитувати в такій послідовності: 1) автор (ПІБ), виконавець або назва установи, сайту; 2) назва документу, файлу, твору; 3) дата розміщення; 4) формат (відео, кліп, звукозапис, стаття); 5) назва сайту; 6) назва бібліотеки або ресурсу, що несе відповідальність за розміщення; 7) дата доступу; 8) URL (адреса сайту).

Таким чином, у результаті здійсненого дослідження вважаємо, що головну думку, яку повинні засвоїти майбутні вчителі музичного мистецтва в освітній та освітньо-науковій діяльності, найкраще виражає українське прислів'я – «Чуже взяти – своє втратити»!

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.

2. Гужва О. О. Щ потрібно знати про плагіат: посібник з академічної грамотності та етики для «чайників». URL: http://library.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/biblio/PDF/books_ac-gr.pdf

3. Плагіат. Стаття в Вікіпедії. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D1%96%D0%B0%D1%82>

*Паламаренко Я.В.,
к.е.н., ст. викладач кафедри економіки,
факультету економіки та підприємництва
Вінницький національний аграрний університет,
(м. Вінниця, Україна)*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ОРІЄНТИР УСПІХУ В НАУКОВО-ОСВІТЯНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У теперішній час питання, яке стосується академічної доброчесності, виявлення плагіату у наукових та дипломних роботах, дисертаціях на здобуття наукових ступенів – постає дуже гостро. На мою думку наукова робота має бути авторською, бо це і репутація науковця, цим самим він показує свій рівень знань і не порушує права інших вчених, зазіхаючи на їхні розробки та ідеї, просто присвоївши їх.

В умовах сьогодення, в університетах встановленні жорсткі вимоги до виявлення плагіату, роботи перевіряються спеціалістами і лише після детальної перевірки підлягають чи то випуску, якщо це наукова стаття, чи то допускаються до захисту, якщо це стосується дипломних чи дисертаційних робіт. І це правильно, так як, у студентів, аспірантів та молодих вчених академічна

доброчесність формує свідомість та відповідальне ставлення до написання наукових робіт, таким чином, саме академічна доброчесність, робить цінною їхню роботу, адже чим більше зосереджений над завданням, більше аналізуєш, відчуваєш свою відповідальність і лише тоді отримуєш свій авторський результат, який обов'язково буде успішний.

Варто зазначити, що академічна доброчесність стосується не лише якості освіти, а й зокрема, вона прямо впливає на те, яких громадян виховує система вищої освіти в нашій державі, які цінності закладаються під час навчання в університетах країни. В перш за все, варто зауважити, що доброчесність являє собою довіру, в свою чергу недоброчесність проявляється через ментальність нашого суспільства, характеризується тим, що так набагато простіше жити всім сторонам академічної спільноти. Будучи студенткою в минулому та викладачем у теперішній час, прийшла до такої думки, що процес навчання в університетах, метою якого є здобуття освіти і забезпечення кращого майбутнього, має бути спрямований на академічну доброчесність, так як схвалюючи недоброчесність, ми тим самим погоджується з тим, що якісної освіти все одно не отримаємо.

Аналіз наукової літератури показав, що велика кількість порушень академічної доброчесності виявленні у діяльності українських викладачів та дослідників. Зокрема, у сфері навчальної діяльності основними з них є: вимагання або провокування отримання грошей, подарунків, особистих послуг при різних формах оцінювання студентів; відсутність за оплати справедливої оцінки виконаних за допомоги плагіату навчальних та кваліфікаційних робіт; виконання за оплати таких робіт на замовлення; примусова купівля навчальної та методичної літератури; занижування оцінок та примус до додаткових навчальних послуг та консультацій; оновлення за рахунок студентів обладнання або купівля студентами різноманітних витратних матеріалів, канцелярських товарів тощо. У свою чергу у сфері наукового дослідження це: підготовка та публікація наукових, навчальних та методичних текстів за допомогою плагіату; фальсифікація експериментальних даних, покладених в основу наукових публікацій; включення до переліку авторів осіб, які не внесли належного вкладу в отримання результатів; схвалення

досліджень або дисертаційних робіт по темах, що не мають наукового, практичного, соціального та іншого значення; надання позитивних рецензій та відгуків на роботи, які за своїми науковими результатами на це не заслуговують; неправомірне використання свого службового положення тощо [1, с. 22].

Також варто звернути увагу на те, що молоді представники наукового середовища, молоді вчені мають бути авангардом впровадження етичних ідеалів та моральних стандартів в українському освітньому та науковому просторі. Адже саме на молодих учених покладається надія щодо утвердження і поширення високих етичних і моральних ідеалів та належних стандартів академічної доброчесності і у процесі здійснення наукової діяльності, і у процесі навчання й виховання майбутніх поколінь та сьогоденних молодих людей як справжніх гідних громадян своєї держави [2, с. 6].

Тому для розбудови цілісної та ефективної системи забезпечення академічної доброчесності як орієнтиру успіху в науково-освітній діяльності варто здійснювати ряд заходів. По-перше, регулярно проводити лекції, детальніше інформувати членів академічної спільноти про можливі наслідки таких форм недоброчесності як плагіат у всіх його проявах. По-друге, в чинне освітнє законодавство України ввести чітко визначені норми відповідальності для студентів, аспірантів, молодих вчених та докторантів за виявлення плагіату. Безпосередньо, у випадках ігнорування керівництвом вищих навчальних закладів відповідних заходів з реагування академічної доброчесності чи не накладання санкцій за плагіат передбачити відсторонення таких осіб від займаних посад. По-третє, необхідно зобов'язати вищі навчальні заклади реалізувати власну політику забезпечення академічної доброчесності шляхом розробки кодексів честі студентів і етичних кодексів молодих вчених та представників адміністрації університетів. По-четверте, здійснювати ефективну роботу загальнонаціонального репозитарію академічних текстів студентів, аспірантів, молодих вчених та докторантів, це в свою чергу характеризуватиме відкритість й прозорості, а також встановити порядок використання спеціалізованого програмного забезпечення для виявлення ознак плагіату тощо.

Отже, академічна доброчесність дійсно є орієнтиром для досягнення успіху в науково-освітній діяльності та являється дієвим інструментом забезпечення і посилення якості освіти у вищих навчальних закладах.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с.

2. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н.Г. Сорокіної, А.Є. Артюхова, І.О. Дегтярьової. – Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.

*Parienko K.,
Absolwentka
(Warsaw, polska)*

SPRAWIEDLIWOŚĆ AKADEMICKA PRZECIWKO KRADZIEŻY INTELEKTUALNEJ

Przychodzą takie chwile w życiu każdego człowieka, w których musi coś stworzyć. Często wtedy, szuka się natchnienia w pracach innych ludzi. Niestety nie zawsze korzystanie z pracy innych ogranicza się do samej inspiracji. Niekiedy zdarza się wykorzystanie czyjegoś dzieła w sposób w którym w pewnym stopniu przywłaszcza się czyją pracę. W zależności od tego w jaki sposób i w jakiej części przejmie się dzieło innej osoby możemy mieć do czynienia z plagiatem.

Po pierwsze należy odpowiedzieć sobie czym jest plagiat. Plagiat, zwany również kradzieżą własności intelektualnej, jest to przypisanie sobie części czyjegoś utworu lub części tego utworu. Przedmiotem plagiatu mogą być wszystkie dzieła począwszy od obrazu lub utworu muzycznego poprzez nawet prace naukowe. W epoce digitalizacji łatwo jest ukraść czyją pracę. Nie jest bowiem niczym skomplikowanym znalezienie

wersji elektronicznej interesującej nas rzeczy. Większość z nas nawet nie zdaje sobie sprawy, że w jakiś sposób korzysta z prac innych.

Warto zauważyć, że plagiat plagiatowi nie równy. Wyróżniamy bowiem dwa rodzaje plagiatów. Pierwszym z nich jest plagiat jawny. O ile każda kradzież w tym kradzież własności intelektualnej jest nieetyczna, to ta jest najbardziej impertynencka, ponieważ polega ona na przejęciu całości dzieła i podpisaniu jej własnym nazwiskiem. Drugim rodzajem plagiatu jest plagiat ukryty, jest to bardziej wysublimowany sposób na przywłaszczenie sobie czyjś dzieła, bazujący na wykorzystywaniu fragmentów cudzego dzieła w swojej pracy. Istotnym jest iż, plagiat ukryty nie polega jednak na dosłownym wykorzystywaniu czyjś utworu ale również przekształceniu czyjejś pracy w ten sposób, że podają taką samą treść i konstrukcję myślową.

Ciekawą kwestią o której bezsprzecznie należy wspomnieć w przypadku mówienia o plagiacie, jest autoplgiat. Zjawisko to, polega na ponownym przedstawieniu swojego dzieła. Najczęściej mamy z tym do czynienia w przypadku prac naukowych, w których próbuje się fałszywie powiększyć dorobek naukowy. Praktyka ta, pomimo tego, że nie jest tak krzywdząca jak plagiat i nie dotyka osób postronnych, jest jednak czynnością nieetyczną, która często budzi pogardę.

Nie sposób mówić o plagiacie nie poruszając kwestii prawnej tego zagadnienia. Problem ten reguluje Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. 1994 Nr 24 poz. 83). W ustawie tej oprócz regulowania kwestii, przedmiotu prawa autorskiego lub tego komu przysługuje prawo autorskie, reguluje również treść tego prawa. Ułatwia to zrozumienie jakie prawa, oprócz praw majątkowych, ma twórca utworu, a są to w szczególności prawa do: autorstwa utworu, oznaczenia utworu swoim nazwiskiem lub pseudonimem albo do udostępnienia go anonimowo, nienaruszalności treści i formy utworu oraz rzetelnego go wykorzystania, decydowania o pierwszym udostępnieniu utworu publiczności oraz o nadzorze do korzystania z utworu.

Jednym z najważniejszych zagadnień, które ustawa ta reguluje jest ochrona osobistych praw autorskich, poświęcony jest jej art. 78, który brzmi następująco: Twórca, którego autorskie prawa osobiste zostały zagrożone cudzym działaniem, może

żądać zaniechania tego działania. W razie dokonanego naruszenia może także żądać, aby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności aby złożyła publiczne oświadczenie o odpowiedniej treści i formie. Jeżeli naruszenie było zawinione, sąd może przyznać twórcy odpowiednią sumę pieniężną tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę lub - na żądanie twórcy - zobowiązać sprawcę, aby uścił odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez twórcę cel społeczny.

2. Jeżeli twórca nie wyraził innej woli, po jego śmierci z powództwem o ochronę autorskich praw osobistych zmarłego może wystąpić małżonek, a w jego braku kolejno: zstępni, rodzice, rodzeństwo, zstępni rodzeństwa.

3. Jeżeli twórca nie wyraził innej woli, osoby wymienione w ust. 2 są uprawnione w tej samej kolejności do wykonywania autorskich praw osobistych zmarłego twórcy.

4. Jeżeli twórca nie wyraził innej woli, z powództwem, o którym mowa w ust. 2, może również wystąpić stowarzyszenie twórców właściwe ze względu na rodzaj twórczości lub organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi, która zarządzała prawami autorskimi zmarłego twórcy.

Jest to na tyle istotny artykuł, gdyż nie tylko rozwiązuje kwestie zadośćuczynienia za przywłaszczone dzieło, ale również reguluje, kto może dochodzić ochrony praw autorskich po zmarłym twórcy.

Odrębną rzeczą pozostaje fakt, iż osoba która dopuszcza się plagiatu podlega nie tylko odpowiedzialności cywilnej względem autora lub osób wchodzących w jego prawa ale również ponosi odpowiedzialność karną. Ustawa, o której w dalszej części mowa, w art. 115, wprowadza kary za stworzenie plagiatu.

1. Kto przywłaszcza sobie autorstwo albo wprowadza w błąd co do autorstwa całości lub części cudzego utworu albo artystycznego wykonania, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3.

2. Tej samej karze podlega, kto rozpowszechnia bez podania nazwiska lub pseudonimu twórcy cudzy utwór w wersji oryginalnej albo w postaci opracowania, artystyczne wykonanie albo publicznie zniekształca taki utwór, artystyczne wykonanie, fonogram, wideogram lub nadanie.

Przepis ten oznacza, że odpowiedzialność karną ponosi nie tylko osoba która przywłaszcza sobie autorstwo ale również ta, która wprowadza w błąd co do autorstwa danego utworu.

Prowadząc rozważania na temat plagiatu, nie sposób nie wspomnieć o jego występowaniu w środowisku akademickim. Często bowiem zdarza się, że studenci pisząc prace posiłkują się literaturą z danej branży, jednak nie zawsze posiłkowanie to ogranicza się do zdobycia odpowiedniej wiedzy i sformułowaniu własnych wniosków. Zdarza się, że zamiast inspirować się danym dziełem, studenci przekształcają całe fragmenty tekstu, zmieniając jedynie szyk zdań tak by wyglądało to na ich własne prace. Na szczęście proceder ten jest eliminowany. Uczelnie bowiem są w posiadaniu oprogramowania, które pozwala na przeanalizowaniu pracy danego studenta i zapobieżenia publikacji pracy, która należy do kogoś innego. Jednak pomimo tego, że dzieło takie nie zostało opublikowane, wyciągane są konsekwencje wobec osoby, która próbowała popełnić plagiat. Dochodzi bowiem trzeci rodzaj odpowiedzialności, którym jest odpowiedzialność dyscyplinarna. Student który popełnia plagiat często jest narażony na różne kary dyscyplinarne a są to: upomnienie, nagana, nagana z ostrzeżeniem, zawieszenie w prawach studenta na okres jednego roku aż po wydalenie z uczelni. Student ponosi odpowiedzialność przed komisją dyscyplinarną lub przed sądem koleżeńskim. O procedurze postępowania wyjaśniającego jak i dyscyplinarnego mówią przepisy rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 6 grudnia 2006 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania wyjaśniającego i dyscyplinarnego wobec studentów. W rozporządzeniu tym w sposób obszerny opisana została procedura plagiatu popełnionego przez studentów.

Jednak pomijając kwestie prawne, definicje i sposoby przeciwdziałania plagiatom należy pamiętać, że jest to po prostu nieetyczne i niemoralne zachowanie. Jest to przywłaszczenie sobie owocu czyjejś pracy. Dokonując plagiatu, krzywdzi się osobę która, z całą pewnością poświęciła swój czas i energię by odcisnąć swój ślad w rozwoju nauki, technologii lub sztuki i nie należy pozbawiać jej tego przywileju.

*Починок К.Б.,
Університет державної фіскальної служби України
(м. Ірпінь, Україна)*

АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Особливої актуальності у сучасних умовах набуває питання плагіату, перевірки різноманітних творів та результатів науково-технічної діяльності з приводу можливого запозичення.

Вживання терміна плагіат (від лат. «plagiо» – викрадати), а в основному – звинувачення в його використанні. Британська енциклопедія визначає плагіат як дію, в ході якої те, що написано іншою особою, видається за своє власне.

На сьогоднішній день не існує єдиної класифікації видів плагіату, як і не існує єдиного загальноприйнятого його визначення.

Проте, загалом, залежно від обсягу запозиченого матеріалу, можна виділити три основні види плагіату:

- 1) копіювання чужої роботи з її подальшим оприлюдненням під своїм іменем;
- 2) представлення сукупності власних і запозичених джерел без належного їхнього цитування;
- 3) перефразування чужої роботи без належно оформленого посилання на оригінального автора або видавця.

Спочатку плагіат визнавався у двох областях – академічній та журналістській.

Якщо говорити, про академічний плагіат, то він є різновидом плагіату в цілому, а його особливість – поширення в освітньому середовищі.

Відповідно до ч. 4 ст. 42 Закону України «Про освіту», академічний плагіат – це «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства» [1]. Аналогічне формулювання містить ч.

б ст. 69 чинного Закону України «Про вищу освіту» [2]. Суттєво інше визначення надає Закон України «Про авторське право і суміжні права». Відповідно до п. в) ст. 50, плагіатом є «оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору» [3].

Академічний плагіат – навмисне відтворення повністю або частково (викладачем, докторантом, аспірантом або студентом) для виправдання витрачених бюджетних коштів або коштів замовника у друкованій або електронній формі чужого наукового твору, опублікованого на паперовому або офіційно оприлюдненого на електронному носії, привласнення результатів чужої інтелектуальної праці без посилання на автора [4].

Зокрема, академічний плагіат має деякі особливості. Його головною ознакою є функціонування в академічній, тобто науково-освітній сфері. Звідси впливають інші його характеристики і параметри. Передусім, слід зазначити, що освіта і наука не можуть існувати та розвиватися без постійного освоєння наукової спадщини. Що стосується навчальної сфери, то тут знайомство студентів зі здобутками науковців. У науковій діяльності дослідник теж керується не тільки вільним польотом своєї фантазії. Кожне якісне дослідження базується на ретельно опрацьованому науковому доробку попередників. Отже, необхідність запозичень певною мірою міститься у самій природі наукового пізнання.

У західному світі склалась своєрідна класифікація академічного плагіату.

Сайт однієї з найвідоміших у світі антиплагіатних програм TurnItIn запропонував документ «10 Types of Plagiarism», що становить собою перелік видів академічного плагіату (ранжованих за ступенем тяжкості й частотою появи в текстах), укладений на основі результатів опитування близько 900 викладачів ВНЗ світу.

1. Clone («Submitting another's work, word-for-word, as one's own»): копіювання, точне відтворення (слово в слово) чужого тексту й видавання його за свій.

2. CTRL-C («Containing significant portions of text from a single source without alterations»): містить значну частину тексту одного джерела без змін.

3. Find – Replace («Changing key words and phrases but retaining the essential content of the source»): зберігається основний зміст джерела зі зміною ключових слів і фраз.

4. Remix («Mixing paraphrased material from multiple sources»): парафрази матеріалів кількох джерел упорядковуються так, щоб текст виглядав цілісним.

5. Recycle («Borrowing generously from one’s previous work without citation») – це, по суті, дублювання автором власних результатів («самоплагіат»), значних шматків раніше опублікованих текстів без посилань.

6. Hybrid («Combining perfectly cited sources with copied passages without citation») – це бездоганне поєднання цитованих джерел і скопійованих абзаців без посилання.

7. Mashup («Mixing copied material from multiple sources») – це мікс, змішування скопійованих матеріалів із кількох джерел.

8. 404 Error («Citing non-existent sources or including inaccurate information about sources») – «Помилка 404»: текст містить посилання на неіснуючі джерела, недостовірні відомості про джерела.

9. RSS Feed («Including proper citation of sources but containing almost no original work»): текст має належне оформлення цитат, але майже не містить оригінальних думок.

10. Re-tweet («Including proper citation but relying too closely on the text’s original wording and/or structure»): текст містить належне цитування, але, по суті, дублює формулювання та/або структуру первісного (оригінального) тексту [5].

Отже, академічний плагіат можна визначити як використання, оприлюднення і привласнення результатів інтелектуальної діяльності інших учасників освітнього процесу без посилань на авторів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. №2145-VIII // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 27.09.2018).

2. Про вищу освіту: Закон України 01.07.2014 р. №1556-VII // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 27.09.2018).

3. Про авторське право і суміжні права: Закон України 23.12.1993 р. №3792-XII // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 27.09.2018).

4. Жданова Р. Понятіе плагиата [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.iatp.kz/?id=news&sendnews=1868&lang=2,02.04.2004>.

5. 10 Types of Plagiarism [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://go.turnitin.com/posters/plagiarism-spectrum>.

*Сельменська З. М.,
доцент Української академії друкарства
(м. Львів, Україна)
Комар С.М.,
науковий співробітник Української академії друкарства
(м. Львів, Україна)*

ПИТАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Вільний доступ до інформації, об'єктів промислової інтелектуальної власності та стрімкий розвиток технологій спрощують процес використання та поширення інформації. Тому питання академічної доброчесності та наслідків її недотримання на сьогодні є надзвичайно актуальним для вищої школи в Україні та для України загалом.

Основним інструментом дотримання академічної доброчесності є Кодекси честі. В кожному ЗВО повинні існувати подібні документи, що містять окрім переліку етичних норм, яких повинна дотримуватись академічна спільнота, ще й санкції за їх порушення. Правила поведінки повинні поширюватися на всіх студентів та викладачів, причому, як правило, вони прописані в окремих

документах. Важливим є те, що викладачі та студенти беруть безпосередню участь у встановленні норм Кодексу та слідкують за їх виконанням.

Академічна доброчесність насамперед потребує звернення до гідності людини, до її поваги до інших. Чим вищий рівень взаємоповаги, чесності та довіри у спільноті, тим якісніше людина здатна вирішити свої завдання і усвідомити, що слід починати з себе.

На жаль, через відсутність культури академічної доброчесності сучасні науковці не вважають порушення принципів академічної доброчесності не гідною поведінкою.

Доброчесність в сучасному цивілізованому світі є тим наріжним каменем, який складає фундамент внутрішньої гармонії людини, стійкість її характеру та послідовність морального образу.

Вища освіта через навчання і дослідження повинна створити фундамент академічної доброчесності, яка базується на інтелектуальній гідності і повазі до думок та ідей інших.

Академічна нечесність великою мірою нівелює саму цінність освіти, сприяє фальсифікації вищої школи й тим самим зменшенню її внеску у суспільно-економічний розвиток.

Метою дотримання правил академічної доброчесності є створення сприятливої атмосфери для навчання та рівних можливостей для отримання якісної освіти.

Академічна доброчесність ґрунтується на відданості академічної спільноти фундаментальним цінностям, зокрема таким як: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність й мужність. Фундаментальні цінності повинні сприяти протидії і нівелюванню проявів академічної нечесності, основними аспектами якої можна вважати фабрикацію та фальсифікацію даних, хабарництво в академічній сфері, професорську нечесність, академічне шахрайство, а особливо плагіат.

Існують різні міжнародні проекти, які дозволяють долучитися до програми сприяння академічної доброчесності. До прикладу, участь у програмі «Відкритий

світ» стала можливою завдяки Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні SAIUP, оскільки питання розвитку академічної доброчесності у вищій освіті є одним із пріоритетів на сьогодні в Україні.

4 квітня 2018 р. відбулося підписання меморандуму між Міністерством освіти і науки України та компанією Unicheck. Метою якого є сприяння академічній доброчесності, застосування сучасних технологічних програмних продуктів для освіти, використання антиплагіатних систем у ЗВО та підвищення якості освіти в цілому.

Меморандумом передбачено підготовку спільних навчальних матеріалів у сфері академічної доброчесності та розробку пропозицій щодо нормативно-правового забезпечення, а також проведення спільних публічних заходів з питань академічної доброчесності. У рамках цього меморандуму Українській академії друкарства на найближчі 7 років надано безкоштовний доступ до сучасного сервісу перевірки наукових робіт на плагіат Unicheck. Використання сервісу забезпечує безкоштовну перевірку дисертаційних робіт, наукових публікацій, магістерських наукових та бакалаврських робіт.

Українською академією друкарства підписано договір про співпрацю з ТОВ "Антиплагіат" без жодних фінансових зобов'язань. В рамках договору академія отримує доступ до системи та до всіх її функцій, підключення необмеженої кількості облікових записів викладачів, перевірку робіт через внутрішню базу, а також проведення безкоштовних тренінгів або онлайн-тренінгів по роботі із системою та впровадження системної перевірки академічних та наукових робіт на ознаки плагіату.

З метою забезпечення цілісної та ефективної системи академічної доброчесності в освіті доцільно ввести у законодавство України чіткі норми відповідальності для студентів, викладачів, науковців за плагіат та передбачити відповідальність у випадку порушення цих норм. Зобов'язати заклади вищої освіти реалізувати власну політику забезпечення академічної доброчесності шляхом розробки кодексів честі студентів і етичних кодексів викладачів та представників адміністрації. Необхідно створити репозитарій академічних

текстів для відкритості й прозорості, виявлення та усунення ознак плагіату. А також на загальнодержавному рівні ініціювати програму популяризації культури боротьби з плагіатом та списуванням, зокрема через навчання студентів академічному письму, започаткування грантових дослідницьких проектів у цій сфері.

Отже, академічна доброчесність поєднує в собі етичні норми й правила поведінки людини в освітньо-науковому середовищі, та механізми їх реалізації на практиці. Доброчесність формує цілий комплекс чинників, які визначають спроможність та бажання протидіяти академічній нечесності. Формується цілісна система норм та правил для запобігання випадків академічної недоброчесності.

В якості ефективних методів протидії списуванню в таких випадках приймаються імплементація університетом кодексу честі студентів, проведення публічних роз'яснювальних кампаній, посилення загального контролю на іспитах, модернізація освітніх програм задля інтеграції у них більше творчої компоненти, поліпшення системи підготовки до занять, введення суворіших покарань за академічні проступки. На загал, у сучасній міжнародній вищій освіті нагромаджено вельми багатий досвід боротьби з плагіатом та списуванням, який потенційно можна використовувати в українській вищій школі. Ефективність тих чи інших методів та інструментів буде залежати від того, чи буде надано академічній доброчесності в теперішньому порядку денному реформування вищої освіти в Україні найвищий пріоритет.

Категорія академічної доброчесності відзначається своєю багатовимірністю, що означає поєднання в ній, як відповідних фундаментальних цінностей, так і механізмів й інструментів їхнього забезпечення і просування. Вкрай важливим є усвідомлювати потенційні внутрішні та зовнішні чинники, які зумовлюють академічну нечесність, передусім морально-культурні, інституційні та освітньо-виховні. Вивчення і розуміння природи їхнього походження дасть можливість розробити та імплементувати ефективну політику забезпечення академічної доброчесності як національного рівня, так і локального масштабу.

Отже, концепція академічної доброчесності в цивілізованому світі жодною мірою не є міфічною, це радше дієвий інструмент забезпечення і посилення якості вищої освіти. Міфи народжуються лишень в головах окремих людей, які свідомо не хочуть бачити нагальність проблеми, а то й мають з неї певний зиск. Тому українській вищій школі якраз на часі перестати жити міфами, а переходити до ефективних дій, імплементуючи фундаментальні етичні цінності в царину української освіти!

Шарко В.В.,
доцент Вінницький
торговельно-економічний інститут КНТЕУ
(м. Вінниця, Україна)

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень і визначають суть поняття академічна доброчесність [3].

Згідно з пунктом 4 статті 42 Закону України «Про освіту» порушенням академічної доброчесності вважається – рис. 1.

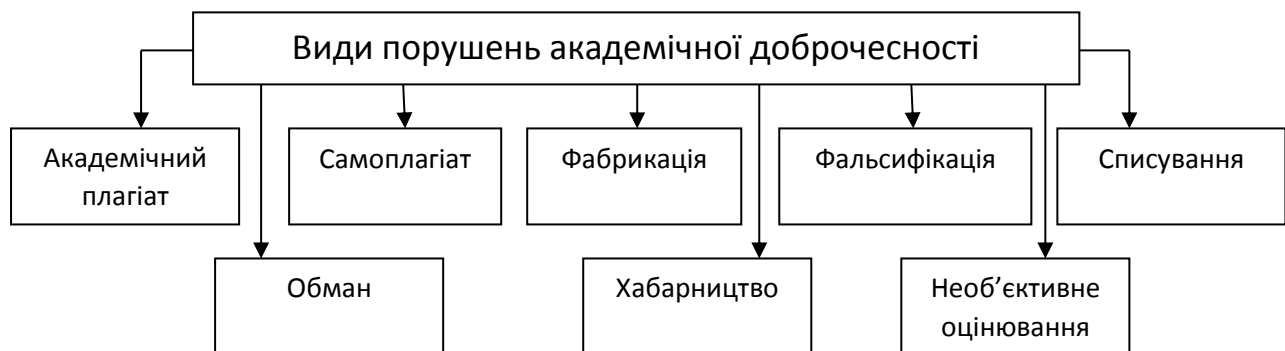

Рисунок 1 – Види порушень академічної доброчесності згідно ЗУ «Про освіту» [4]

Принципами академічної доброчесності сучасного науково-педагогічного працівника закладу Вищої освіти є:

1. Утверджувати важливість академічної доброчесності.
2. Плекати любов до навчання.
3. Ставитись до студентів як до самостійної особистості.
4. Створювати атмосферу довіри в класі.
5. Заохочувати відповідальність студентів за академічну доброчесність.
6. Формулювати чіткі очікування для студентів.
7. Розробляти справедливі та релевантні форми оцінювання.
8. Обмежування можливості для академічної нечесності.
9. Кидати виклик академічній нечесності, коли такі випадки трапляються.
10. Допомогати визначати та підтримувати загальноуніверситетські стандарти академічної доброчесності.

Відтак, впровадження принципів академічної доброчесності в українських вищих навчальних закладах – це питання підняття якості вищої освіти та репутації самих ВНЗ, підвищення їхнього рейтингу, визнання дипломів університетів на європейському та світовому рівнях, підвищення конкурентоспроможності випускників цих ВНЗ.

Варто зауважити, що одним із інструментів дотримання академічної чесності є кодекс честі, який приймають університети. Кодекс честі це документ, який встановлює загальні моральні принципи та правила етичної поведінки осіб, що працюють і навчаються у ВНЗ.

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства, без належного оформлення посилань [1].

Використання запозичених текстів у письмових роботах допускається за умови, що зазначені всі джерела запозичень.

Перевірці на академічний плагіат підлягають:

- навчальні (курсів роботи (проекти), реферати тощо) та кваліфікаційні (дипломні роботи (проекти) роботи здобувачів вищої освіти ступенів «бакалавр» і «магістр», науковометодичні праці (підручники, навчальні посібники, конспекти лекцій), монографії та інші роботи, що вимагають рекомендації Вченої ради Академії до видання, а також дистанційні курси. Організацію перевірки вищезазначених матеріалів здійснюють завідувачі кафедр.

- рукописи статей, тези доповідей, які надходять до редакцій наукових журналів. Організацію перевірки здійснюють головні редактори наукових журналів (відповідальні секретарі) та керівники структурних підрозділів, які організують відповідні заходи;

- дисертаційні роботи і автореферати. Організацію перевірки здійснюють голови спеціалізованих рад.

Форми академічного плагіату:

- використання у власному творі чужих матеріалів (зображень, тексту), у тому числі з мережі Інтернет, без належних посилань;

- перефразування або цитування матеріалу, створеного іншою особою, як опублікованого, так і ні, без належного дотримання правил цитування;

- спотворене представлення чужих ідей, їх синтез або компіляція з першоджерел;

- представлення в якості власного твору (есе, курсової роботи, дипломного проекту, тез, статті тощо) матеріалу, що був отриманий з Інтернету або від третіх осіб в обмін на фінансову винагороду / послугу чи соціальні зв'язки.

Самоплагіат - оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів.

Фабрикація - вигадання даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях. Фальсифікація - свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень.

Списування - виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел

інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання.

Необ'єктивне оцінювання - свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти. Академічне шахрайство передбачає будь-які дії учасників освітнього процесу змістом яких є:

- посилення на джерела, які не використовувалися в роботі;
- використання під час контрольних заходів заборонених допоміжних матеріалів або технічних засобів (шпаргалки, мікронавушники, телефони, планшети тощо);
- проходження процедур контролю знань підставними особами;
- списування - використання без відповідного дозволу зовнішніх джерел інформації під час оцінювання результатів навчання;
- повторне використання раніше виконаної іншою особою письмової роботи (лабораторної, контрольної, індивідуальної, курсової, дипломної тощо);
- повторна публікація своїх наукових результатів;
- складання іспиту чи заліку іншою особою.

Академічний обман – надання завідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу.

Академічне хабарництво - надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна чи послуг матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної вигоди в освітньому процесі.

В свою чергу, неправомірна вигода – це грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи не грошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав.

Конфлікт інтересів - наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або вчинення чи не вчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Приватний інтерес – будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях.

Службова недбалість - невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб.

Зловживання впливом - пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди особі, яка пропонує чи обіцяє (погоджується) за таку вигоду або за надання такої вигоди третій особі вплинути на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави.

Автор [2] у своїй роботі слушно відзначив, що досягнути високої якості освіти можливо лише створивши середовище відповідальності та чесності.

Потрібно формувати нові підходи до проведення наукової та академічної діяльності всередині академічної та університетської спільноти.

Частіше показувати студентам, на якого майбутнього працівника чекають працедавці, на яку кваліфікацію та якість знань вони очікують і, що вони розраховують на дотримання принципу чесності від своїх співробітників.

Маємо долучитися до розробки кодексів честі, роз'яснювати студентам, що таке плагіат, запроваджувати курси з академічного письма, виховувати академічну культуру, а у статутах університетів — чіткіше прописати механізми протидії та запобігання плагіату.

Маємо разом формувати академічну культуру, як певний стиль життя і поведінки на усіх її рівнях: загальному, профільнопрофесійному, корпоративному та індивідуальному.

Важливими є як формальні аспекти академічної культури (закони, нормативно-правові акти), так і неформальні (звички, традиції, неформальні

практики) аспектів. Прозорість і підзвітність, імператив якості, академічна доброчесність, пошана до базових академічних цінностей свободи і діалогу мають увійти у кожний ВНЗ.

Академічне шахрайство має бути вилучено із норм суспільних відносин. Кожен учень має зустріти свого Учителя, який володіє педагогічною культурою, дбає про гармонійний розвиток емоційного, духовного та інтелектуального початку, прагне до істини, добра, краси.

До реалізації Проекту сприяння академічній доброчесності мають долучитися і бібліотеки. Вони можуть максимально швидко розповсюджувати інформацію про доброчесність, про плагіат, про програмне забезпечення для вияву плагіату, сформувати повнотекстові колекції праць науковців своїх університетів та курсових і випускних кваліфікаційних робіт студентів. На ряду з науково-педагогічними працівниками ВНЗ, бібліотекарям також варто якнайкраще дбати про рівень інформаційної культури своїх користувачів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Положення про академічну доброчесність. Електронний ресурс. [Режим доступу]: http://conservatory.lviv.ua/wpcontent/uploads/2017/12/dobrochesnist_2017.pdf

2. Академічна доброчесність – запорука якісної освіти. Електронний ресурс. [Режим доступу]: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPPress/27252/1/2016_Semenko_Akademichna_dobrochesnist.pdf

3. Доброчесність. Електронний ресурс. [Режим доступу]: <https://uk.wikipedia.org/wiki>

4. Закон України «Про освіту». Електронний ресурс. [Режим доступу]: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

*Шейко С.О.,
кафедра педіатрії, сімейної медицини
та клінічної лабораторної діагностики
ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»
(м. Кривий Ріг, Україна)*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1, 3]. Це є досить актуальною проблемою, тому що не буде прогресу розвитку ні в науковій, ні в промисловій, ні в соціальній сфері, якщо чужі напрацювання будуть видаватись, як особисті надбання. Академічна доброчесність стосується як якості освіти так і впливає на якість виховання громадян, які навчаються в системі вищої освіти країни та на цінності, які закладаються під час навчання.. Обман, шахрайство та сумнівна спритність тягнуть країну на дно.

Плагіат, списування, використання чужих напрацювань є неприйнятним. Плагіат - це привласнення авторства на чужий твір або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію, а також використання у своїх працях чужого твору без посилання на автора. Плагіат може приймати різні форми, від дослівного копіювання до перефразовування іншої роботи. Плагіат можливий щодо: даних, слів і фраз, ідей і принципів. Масштаб плагіату може відрізнятись від обсягу чужої роботи - кілька рядків, параграфів, сторінок, чи уся стаття. Що було запозичено / скопійовано - результати, методи, або розділ «Вступ»? При роботі над дослідженням обов'язково слід вказувати посилання на результати робіт, на підставі яких зроблено висновки свого дослідження.

Нажаль, але в українських університетах прояви нечесності і корупції мають місце, та визнавати їх системними проблемами адміністрації ВНЗ не готові.

Новий закон «Про вищу освіту» заклав основи для університетської автономії, а відповідні підзаконні акти дали змогу університетам впроваджувати академічну, фінансову, кадрову автономію [3]. Цей час є найкращим для того, щоб поєднати впровадження університетської автономії з розвитком академічної доброчесності в українських ВНЗ.

Якісна зміна системи вищої освіти вимагає розроблення нових підходів до навчання та викладання, утвердження чесності та етичних цінностей в освітньому процесі і науковій діяльності, створення нових механізмів побудови комунікації в закладах вищої освіти, що сприятиме формуванню високої академічної культури, носіями якої будуть науково-педагогічні і наукові працівники та здобувачі освіти.

Особи, які навчаються у закладах вищої освіти, зі свого боку, також повинні виконувати вимоги освітньої програми та дотримуватись академічної доброчесності (пункт 3 статті 63 Закону України «Про вищу освіту»).

В Дніпропетровській медичній академії в повному обсязі втілюються вимоги заходи у вигляді відповідних новітніх технологій, щодо запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових роботах наукових, науково-педагогічних, педагогічних, інших працівників і здобувачів вищої освіти та притягнення їх до дисциплінарної відповідальності (згідно з пунктом і частиною третьої статті 32 Закону України «Про вищу освіту»). Якщо дисертація, чи наукова доповідь, в якій виявлено академічний плагіат, була захищена у разовій спеціалізованій вченій раді, науковий керівник, члени цієї ради та офіційні опоненти, які надали позитивні висновки про наукову роботу, позбавляються права брати участь у роботі спеціалізованих вчених рад строком на два роки. Відповідно до пункту 8 частини другої статті 16 Закону України «Про вищу освіту», яка передбачає забезпечення дотримання академічної доброчесності працівниками нашої академії, впроваджена ефективна системи запобігання та виявлення академічного плагіату.

Включені заходи щодо реалізації принципів академічної доброчесності та розроблено відповідну нормативно-правову базу. Забезпечується виконання усіх норм статті 42 Закону України «Про освіту». Проект SAIUP має важливу

практичну цінність академічної доброчесності через широку просвітницьку кампанію, з залученням студентів, співробітників і адміністрації ВНЗ та у співпраці з Міністерством освіти і науки [2,3].

Одним із інструментів дотримання академічної чесності є кодекс честі. Кодекс честі це документ, який встановлює загальні моральні принципи та правила етичної поведінки осіб, що працюють академії.

Отже, питання академічної доброчесності сьогодні має дуже велике значення в освітньому процесі. Кожен, хто має відношення до освітнього закладу, повинен пам'ятати про моральні норми та доброчесність. Особливістю є те, що наша Дніпропетровська медична академія демонструє академічну доброчесність з початку свого створення. Академія є взірцем того, як необхідно працювати і створювати таку атмосферу в закладі, щоб і студенти, і слухачі залюбки навчались на благо нашої країни.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>

2. Новини проекту УБА «Культура академічної доброчесності: роль бібліотек» – Українська бібліотечна асоціація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ula.org.ua/news/4010-novyny-proektu-uba-kultura-akademichnoi-dobrochesnosti-rol-bibliotek>

3. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] : проект [від 30.03.2016] // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Електрон. данні. – Київ, 1994–2016. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=58639

*Сіненко О.О.,
к.пед.н., старший викладач
кафедри музичного мистецтва
ПВНЗ «Київський університет культури»
(Київ, Україна)*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Сучасний стан вищої школи характеризується реформами, спрямованими на перехід до гнучкої, ступеневої системи підготовки фахівців, а також піднесенням освіти України на рівень досягнень розвинених країн світу. З огляду на це головним завданням ВНЗ є формування нового типу особистості з високим рівнем творчого потенціалу, здатної мобільно реагувати на суспільні перетворення в сфері майбутньої професії. Нині навчально-виховний процес повинен відображати інновації як в методиках викладання, так і у стосунках між його суб'єктами – носіями академічної культури, що засновані на засадах чесності, відповідальності, прозорості, поваги та етики. Тому вкрай актуальним для сьогодення є створення удосконаленого наукового середовища, метою якого стане підвищення якості системи освіти та її модернізація за кращими міжнародними зразками.

У новому законі України «Про освіту» одним з аспектів державної політики є «академічна доброчесність - сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [3, с. 42, п. 1]. Крім того, у цьому документі обґрунтовані провідні тези дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками та здобувачами освіти, види її порушень та форми академічної відповідальності. Так, для освітян важливим є здійснення контролю за студентами з питань її впровадження в навчальних закладах, а також у професійній компетентності, заснованій на загальноприйнятих етичних нормах, положеннях Конституції і законах України, що виявляються в обов'язковому врахуванні доктрини про

авторське право, наданні правдивих результатів досліджень та ін. Від здобувачів освіти вимагається самостійне виконання письмових робіт, оформлених відповідно до загальних вимог МОН України, де задіяні посилання на першоджерела інформації, а також представлення несфабрикованих показників власної навчальної діяльності.

На цій основі з'явилося багато публікацій, зокрема дві колективні монографії: «Академічна чесність як основа сталого розвитку університету» [2] та «Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених» [1], в яких вченими висвітлюються різні аспекти академічної доброчесності, а також низка методичних рекомендацій [4].

Аналіз наукових досліджень дозволив виокремити основні види порушень академічної доброчесності в освітній діяльності, а саме: плагіат (подання результатів досліджень інших осіб як власних здобутків без посилань на їх першоджерела), самоплагіат (оприлюднення раніше опублікованих праць автора як нових), фабрикація (неправдиве зазначення результатів), фальсифікація (навмисна заміна існуючих фактів); академічне шахрайство (списування; використання заборонених допоміжних або технічних засобів під час складання іспитів, заліків; придбання академічних текстів; внесення до списку колективної діяльності переліку авторів, які не брали участі у створенні наукового продукту та ін.), необ'єктивне оцінювання (свідоме заниження оцінки з метою отримання вигоди) та академічне хабарництво (написання на замовлення та продаж наукової продукції), службова недбалість (невиконання своїх обов'язків), зловживання впливом та ін. Поряд з цим, серед найбільш використовуваних засобів плагіату у студентських роботах можна виділити такі, як: застосування прихованих символів, надмірне внесення латиниці замість звичайних літер, некоректне запозичення цитат без посилання на першоджерела, двомовний переклад, неоднорідність стилю загального тексту та ін.

У контексті розповсюдження засад академічної доброчесності пріоритетного значення набуває проект SAIUP, утворений у 2016 році за сприянням Американських рад у співпраці Міністерства освіти і науки України і

Посольства Сполучених Штатів. Діяльність SAIUP побудована на досвіді міжнародних освітніх організацій та спрямована на надання суб'єктам освіти необхідних знань, умінь та навичок, а також структури заходів щодо втілення його провідних ознак у ВНЗ. Результатом цього є розробка і впровадження кожним університетом етичних кодексів, недотримання яких призведе до адміністративної відповідальності, а також покращить якість організації навчально-виховного процесу і наукових досліджень в Україні.

Таким чином можна зробити висновок про те, що академічна доброчесність розуміється світовою спільнотою як база для забезпечення якості освіти, що ґрунтується на таких фундаментальних цінностях: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність і мужність. Вона означає, що в процесі наукової діяльності всі учасники повинні керуватися морально-етичними принципами, де немає місця плагіату та різним видам академічного обману. Так, на сьогоднішній день в Україні, на відміну від здобувачів освіти, серед професорсько-викладацького складу та наукових співробітників проблема плагіату майже відсутня, оскільки кожен розуміє міру відповідальності. Однак щодо організації навчально-виховного процесу у вітчизняних ВНЗ відсутні жорсткі норми академічної відповідальності, що існують в світі. Нажаль, ні для кого не секрет, що в деяких університетах присутні питання корупції, пов'язані з низькою заробітною платою викладачів, які можуть «закрити очі» на якість письмових робіт та рівень знань студентів, якщо з'являється «спокуса додаткового прибутку». Поряд з цим, доступність отримання вищої освіти на основі контрактної форми навчання, що характеризується великою кількістю контингенту, часто містить ознаки лояльності викладачів до осіб цієї категорії, а також небажання самих здобувачів набувати необхідних знань, вмінь і навичок з тих чи інших дисциплін, метою яких є тільки отримання диплому. Тому починати зміни потрібно з самих себе, усвідомлюючи принципи академічної доброчесності як запоруку успіху конкурентоспроможності особистості на світовому рівні, стаючи прикладом для наслідування молоддю. З цього приводу педагогічний процес у ВНЗ повинен бути зорієнтований на виховання світогляду майбутнього

професіонала, який вміє глобально мислити і діяти, є реальним суб'єктом своєї навчальної діяльності, прагне визначати власні освітні потреби, намічати цілі та шляхи їх здійснення на основі моралі, етики та відповідальності перед суспільством за результат власних вчинків.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н.Г. Сорокіної, А.Є. Артюхова, І.А. Дегтярьової. – Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.

2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>

3. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] : проект [від 30.03.2016] // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Електрон. данні. – Київ, 1994–2016. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=58639. – Назва з екрана.

4. Новини проекту УБА «Культура академічної доброчесності: роль бібліотек» – Українська бібліотечна асоціація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ula.org.ua/news/4010-novyny-proektu-uba-kultura-akademichnoi-dobrochesnosti-rol-bibliotek>

Стасенко В.В.,
*завідувач кафедру графічного дизайну і мистецтва книги,
Українська академія друкарства
(Львів, Україна)*

ДОБРОЧЕСНІСТЬ – КАТЕГОРІЯ ФІЛОСОФСЬКА

Актуальність теми. Формування професійної спільноти, яка сповідує принципи академічної доброчесності – актуальне завдання суспільства, орієнтованого на стабільний розвиток та спадкоємність. Залучення до підтримки ідей академічної доброчесності – завдання фахівців усіх галузей знань та сфер діяльності. Доброчесність – категорія філософська та світоглядна, що дозволяє сформувати у суспільстві чіткі та тривалі принципи справедливості, особистої чистоти, відповідальності за прийняті рішення та здійснені вчинки. Повноцінне втілення принципів академічної доброчесності – процес складний, тривалий, однак невідворотно необхідний та правильний.

Формування спільноти, яка сповідує принципи академічної доброчесності – актуальне завдання суспільства, орієнтованого на стабільний розвиток та спадкоємність. Особлива увага, звісно, повинна бути приділена формуванню професійних спільнот, для яких принципи доброчесності є базовими, життєво необхідними та важливими.

На запит у популярних пошукових системах вибиває численні посилання на ресурси, де так чи інакше йдеться про принципи доброчесності, зокрема і доброчесності академічної. Серед інших знаходимо посилання на закони України, зокрема, на Закон про вищу освіту, укази Президента України, а також статті, публікації, рекомендації. Це є свідченням того, що запит на таку чесноту є високим, однак дотримання доброчесності – справа складна, вимагає довіри, взаємної відповідальності, суспільного орієнтуру на розбудову повноцінного, тривало життєздатного громадського суспільства.

Залучення до підтримки ідей академічної доброчесності – завдання фахівців усіх галузей знань та сфер діяльності. Однак, вважаємо, що поняття академічної

доброчесності не повинно відриватися від загального філософського розуміння цієї чесноти. Доброчесність – категорія світоглядна, що дозволяє сформуванню у суспільстві чіткі та тривалі принципи справедливості, особистої чистоти, відповідальності за прийняті рішення та здійснені вчинки.

У час політичної суспільної чи економічної нестабільності в очах частини громади значення чеснот позірно нівелюється. Пов'язане це з тим, що суспільство втрачає впевненість у завтрашньому дні, втрачає довіру до колег, друзів, до громади. Саме тому частині людей не вдається долати спокусу скористатися нечистоплотними методами, щоби здобути певні матеріальні чи інші блага у якнайкоротший термін.

Водночас, вважаємо, що загальна ситуація з дотриманням доброчесності та перспективи покращення ситуації в українському суспільстві доволі оптимістичні. Для цього є низка передумов: високий запит суспільства на очищення, поглиблення інформатизації та комунікації як в межах професійних середовищ, так і в загальнодержавному, а навіть у світовому масштабі, зміна правил взаємодії у ринкових умовах тощо.

Для забезпечення академічної доброчесності ключовим стає поняття професійної репутації. Напрацювання професійної репутації – важлива складова самореалізації. У час поширення інформаційних технологій ця чеснота відчувається особливо гостро і може бути доволі легко перевіреною. Швидкість поширення новин про професійну репутацію є блискавичною. Очевидно, непевні й нестабільні часи проходять, а професійна репутація залишається. В традиційних стабільних суспільствах, де шанують своїх предків та рід, спадковість, репутація стає помітним чинником розвитку суспільства, зберігається і напрацьовується поколіннями. Чесноти є надзвичайно важливими у релігійних практиках, зокрема у християнстві.

Можна стверджувати, що перспективи дотримання чеснот, і серед них академічної доброчесності, цілком успішно реалізуються у малих колективах, і, по суті, виростають з них. Зусиллями навіть малого колективу однодумців

вдається досягнути високого рівня довіри між колегами, а досвіди доброчесної поведінки пропагувати для імплементації у ширших соціальних групах.

Одним з потужних досвідів успішного дотримання правил доброчесності слід вважати діяльність мистецької кафедри Графічного дизайну і мистецтва книги в Українській академії друкарства. Напрацювання професійної репутації у рамках творчого колективу триває роками, і дає вражаючі результати. Імідж навчального закладу зростає, про що свідчить щорічний високий конкурс під час вступної кампанії, зацікавлення студентів навчанням, високим рівнем виконання випускових робіт, якісним працевлаштуванням та захопливими відгуками працедавців.

Окремі складові академічної доброчесності доволі легко імплементуються у професійне життя дизайнера. Професійні фінансово незалежні інституції, якими є наші замовники, працедавці, передусім зі сфери ІТ, зацікавлені у якісній підготовці працівників, а завдяки високій конкуренції мають можливість обирати найкращих, відповідно стимулюючи їх високими заробітними платами. Водночас, визначальним під час зарахування на роботу стають особисті якості пошукувачів, а не біографічна інформація, подана пошукувачем у резюме.

Робота над напрацюванням професійної репутації розпочинається з студентських років. Для забезпечення прозорості навчального процесу оцінювання всіх без виключення робіт ведеться спеціально створеною художньою радою. Всі поточні та підсумкові роботи виставляються і демонструються прилюдно, що забезпечує прозорість оцінювання.

Все вищевказане повною мірою стосується і педагогів. Важливо, що більшість професорсько-викладацького складу кафедри активно реалізують себе творчо, працюють у галузі, а тому самі дорожать власною професійною репутацією.

Доброчесності слід дотримуватися і в мистецтві. Захист авторського права – складова частина доброчесності, подібно до того, як вона застерігається у академічному науковому середовищі. Мистецьке середовище загалом нетерпиме до плагіату. Митців, які порушують умови суспільного договору, плагіаторів рано

чи пізно виводять на чисту воду і виштовхують з професійного середовища. Цьому сприяє розвиток технологій і ресурсів для пошуку аналогій чи запозичень.

У науковому середовищі проблема академічної доброчесності виявилася не так давно. Очевидною вона стала із розвитком технологій, а також з глобальним доступом до наукових здобутків науковців у цілому світі. З'явилися ресурси з розпізнавання текстів, де перевірка здійснюється не лише за ключовими словами, але й за певними змістовими модулями. Для забезпечення якісних перевірок зростає проблема формування цілісної глобальної бази наукових текстів.

Шляхами досягнення доброчесності є побудова відповідального суспільства, громадський запит на високі стандарти життя, що реалізується формуванням стабільних взаємовідносин і напрацюванням професійної репутації. Повноцінне втілення принципів академічної доброчесності – процес складний, тривалий, однак невідворотно необхідний та правильний.

Сулаєва Н. В.,
*професор кафедри музики,
 декан психолого-педагогічного факультету
 Полтавського національного
 педагогічного університету імені В. Г. Короленка,
 (м. Полтава, Україна)*

Палеха О. М.,
*старший викладач
 кафедри філологічних дисциплін і методик їх викладання
 Полтавського національного педагогічного
 університету імені В. Г. Короленка,
 (м. Полтава, Україна)*

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ДОСВІД
 ПОЛТАВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
 ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА**

Актуальність проблеми. Звернення до проблеми дотримання академічної доброчесності та імплементації міжнародних академічних стандартів є

надзвичайно актуальною для освіти і науки України. Це зумовлено введенням у дію [Закону України «Про освіту»](#) від 05.09.2017 № 2145-VIII. Одним із провідних його положень є визначення поняття «академічна доброчесність», окреслення основних видів її порушення, принципів і правил дотримання. Впровадження принципів академічної доброчесності до практики здійснення освітнього процесу вітчизняних закладів вищої освіти дозволить істотно підвищити якість освіти та покращити імідж української університетів на міжнародному рівні. Крім того, звернення до основоположних цінностей академічної доброчесності дозволить посісти науковцям і освітянам України гідне місце у міжнародному академічному просторі.

Основна думка (проблема). Визначення поняття «академічна доброчесність» є обов'язковою передумовою для його розуміння та ефективного запровадження в роботу науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. Так у законі України «Про вищу освіту» академічна доброчесність трактується як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Виходячи з цього визначення, дотримання академічної доброчесності можна трактувати, насамперед, як слідування всіма учасниками освітнього процесу принципам чесності, неприйнятності плагіату, списування, несанкціонованого використання чужих напрацювань, підтримання сприятливого соціально-психологічного клімату, формування толерантності та високих моральних стандартів професійної діяльності науковця. Завданням закладів вищої освіти у цьому контексті стає проведення різноманітних заходів із запобігання шахрайству, фальшуванню та плагіату; дотримання академічних стандартів, чесність і ретельність в дослідженнях та науковому видавництві.

Цікавим, на наш думку, є досвід упровадження принципів академічної доброчесності у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка з огляду на високий рівень зацікавленості адміністрації та

працівників ЗВО у підвищенні якості освіти, формуванні академічної етики та повали до інтелектуальних надбань.

Робота із упровадження принципів академічної доброчесності в університеті здійснюється за такими напрямками: розроблення та видання положень, методичних і довідкових посібників; проведення інформаційних заходів; включення до навчальних курсів студентів та аспірантів питань, спрямованих на формування культури доброчесності та навичок із її дотримання.

Розглянемо детальніше напрацювання університету в кожному з напрямів діяльності. Створення законодавчої нормативно-правової бази є необхідним складником системи роботи із дотримання принципів академічної доброчесності. У Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка розроблені документи, що регулюють цей процес, зокрема Кодекс доброчесності ПНПУ імені В. Г. Короленка і Положення про запобігання і виявлення академічного плагіату.

Кодекс доброчесності ПНПУ імені В. Г. Короленка містить загальні положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу в університеті, принципи дотримання академічної доброчесності учасниками освітнього процесу в університеті, відомості про відповідальність за порушення академічної доброчесності та механізми впровадження та відповідальність за порушення норм кодексу. Таким чином, цей документ регламентує наукову діяльність учасників освітнього процесу і запобігає проявам академічної недоброчесності. Оскільки одним з таких проявів є плагіат, то його виявлення і боротьба з ним в університеті здійснюється на основі Положення про запобігання і виявлення академічного плагіату. У документі чітко визначені види плагіату та заходи з його запобігання. Серед таких заходів чільне місце займає профілактика плагіату, що здійснюється шляхом створення методичних рекомендацій щодо дотримання принципів академічної доброчесності, ознайомлення учасників освітнього процесу з цим Положенням тощо. У Положенні ґрунтовно описана процедура перевірки на академічний плагіат навчальних і кваліфікаційних робіт здобувачів освітнього рівня бакалавр/магістр; науково-методичних праць,

монографій; рукописів статей та тез доповідей; дисертаційних робіт та авторефератів. Це дозволяє запроваджувати практику належного цитування, використовувати різноманітні методи запобігання плагіату і вводити форми відповідальності за його вчинення.

Розроблена та затверджена нормативно-правова база у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка дозволяє проводити різноманітні заходи, основною метою яких є популяризація міжнародних цінностей дотримання академічної доброчесності. З-поміж них на особливу увагу заслуговують такі: міжнародний семінар «Інноваційний університет і лідерство: сучасні виклики, концепти, моделі» (9-10 грудня 2016 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Бібліотека закладу вищої освіти в умовах трансформаційних змін: відкрита наука, відкритий доступ, цифрова педагогіка» (20-21 вересня 2018 р.); правовий бієнале «Вступна кампанія 2018: ризики, можливості перспективи» (26 червня 2018 р.). Варто зазначити, що наведені приклади не вичерпують переліку заходів, які регулярно проводять на рівнях кафедр і факультетів університету.

Включення до навчальних курсів студентів та аспірантів питань, спрямованих на формування культури академічної доброчесності та навичок із її дотримання є важливим складником формування майбутнього фахівця і науковця, здатного презентувати свої наукові доробки на належному рівні та з дотриманням етичних норм. Серед навчальних курсів можна виокремити такі: «Українська мова», «Основи наукових досліджень», «Іноземна мова у професійній діяльності», «Іноземна мова у науковій діяльності».

Висновки і пропозиції. Підсумовуючи все вище сказане, можна зробити висновки, що дотримання академічної доброчесності є запорукою формування інтелектуальної гідності, розвитку чесності і відповідальності усіх учасників освітнього процесу в закладах вищої освіти. Приклад діяльності Полтавського національного педагогічного університету доводить, що у системі вищої освіти України започаткована стратегія імплементації принципів академічної доброчесності. Проте варто зазначити, що це лише перші кроки щодо

запровадження ефективної політики запобігання академічній нечесності. Лише постійна і довготривала робота у цьому напрямі дозволить закріпити і поширити принципи академічної доброчесності в практику освітнього процесу вітчизняних закладів вищої освіти. На нашу думку, для дотримання академічної доброчесності необхідно здійснити комплекс заходів, зокрема створити загальнодоступну єдину базу наукових текстів, здійснювати обов'язкову перевірку на плагіат дисертаційних робіт, запобігати академічному шахрайству серед студентів та популяризувати принципи дотримання академічної доброчесності не лише серед учасників освітнього процесу, але й серед українського суспільства загалом.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] : проект [від 30.03.2016] // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Електрон. данні. – Київ, 1994–2016. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=58639. – Назва з екрана.
2. Кодекс академічної доброчесності Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка / укл. С. М. Шевчук, Т. В. Жалій. – Полтава, 2017. – 9 с.
3. Положення «Про запобігання та виявлення академічного плагіату» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/12gxtHTEpD0p8C1OeUFoEedndUoFn1dP9/view>
4. Сацик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist>
5. Яворська Т. М. Академічна доброчесність – запорука якісної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.google.com/search?client=firefox-b&ei=>

*Цибульська Т.Є.,
к.мед.н., доцент кафедри офтальмології,
Запорізький державний медичний університет*
*Івахненко О.М.,
к.мед.н., доцент кафедри офтальмології,
Запорізький державний медичний університет*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНІСТІ В ВИЩІЙ НАВЧАЛЬНІЙ ШКОЛІ

На сьогоднішній день відомо, що основою вищої навчальної школи для розвитку професійної компетентності є не тільки поєднання інноваційних та традиційних форм і методів навчання, а й формування академічної доброчесності [1].

Академічна доброчесність представляє комплекс етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та наукових досягнень [2]. Звісно, що академічна доброчесність напряду впливає на те, яких громадян виховує система вищої освіти в країні, які цінності закладаються під час навчання в університеті та яким є «секрет успіху» в суспільстві. За результатами аналізу фахівців Інституту освітньої аналітики Міністерства освіти і науки України, поняття академічної доброчесності в Україні почало використовуватися у 2009 році [3]. Етичні принципи та цінності вищої навчальної школи, що лежать в основі її науково-освітнього функціонування, правила стосунків у навчальному закладі, у викладацьких колективах, у взаємостосунках зі студентами є основою здатності академічного закладу до спроможності задовольнити запит суспільства. Академічна доброчесність включає в себе кодекс честі вищого навчального закладу, антикорупційні заходи, етичні норми академічного середовища, високий рівень культури та свідомості, повагу до наукового дослідження та боротьбу з плагіатом. За даними літератури, основними формами академічної не доброчесності, які трапляються у студентському середовищі, є списування, обман,

плагіат та самоплагіат в тій чи іншій формі, фабрикація, фальсифікація, випадки хабарництва при складанні заліків, іспитів, необ'єктивне оцінювання [1,4]. Невід'ємним завданням викладача вищого навчального закладу поряд з розвитком у студентів професійної компетентності є формування академічної доброчесності. До студентів потрібно доводити, що порушення академічної доброчесності можуть мати серйозні наслідки для їхніх кар'єрних перспектив. Як приклад може служити неможливість продовження навчання в аспірантурі, позбавлення наукового ступеня та можливості викладання у вищому навчальному закладі, а також обмеження до професійної діяльності. До навчальних планів підготовки майбутніх фахівців доцільно включити дисципліну, в якій розкриваються принципи академічної доброчесності – права, обов'язки та відповідальність усіх учасників освітнього процесу. Однією з форм пояснення є розробка буклетів для студентів «Правила академічної доброчесності», які забезпечать неперервний процес укорінення в свідомості студентів поданої інформації. Іншою формою, яка набуває популярності в останні роки, є дискусійні заходи, дебати, тренінги з питань академічної доброчесності, що розвивають довіру між викладачем та студентом, взаємоповагу та відповідальність, вчать студентську молодь уникати таких форм не доброчесності як списування, академічний плагіат, фальсифікація, хабарництво тощо. Як приклад світового досвіду академічної доброчесності в університетах Сполучених Штатів важливим інструментом її дотримання є так звані Кодекси честі, які містять не лише перелік етичних норм, яких повинна дотримуватись академічна спільнота, але й санкції за порушення цих норм та механізми впливу на тих учасників освітнього процесу, які вдаються до різних форм нечесної поведінки. Існують також Суди честі – незалежні органи розгляду порушень академічної доброчесності. Важливим чинником дотримання правил академічної доброчесності є висока мотивація студентів до навчання, безпосередньо пов'язана з їх майбутнім працевлаштуванням, отриманням грантів на навчання, можливістю самостійно формувати індивідуальний план свого навчального процесу. В американських університетах на першому курсі викладаються дисципліни з основ академічного письма, діють спеціальні

структурні підрозділи, які допомагають студентам оволодіти навичками академічного письма при написанні навчальних робіт, що фактично запобігає плагіату.

Нині академічна доброчесність в Україні стає трендом, адже її недотримання знижує репутацію вищих навчальних закладів, «здешевлює» дипломи в очах роботодавців, та й узагалі – руйнує авторитет української освіти у світі. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP), що адмініструють Американські Ради з міжнародної освіти через партнерство з Посольством США з участю МОН України є досить популярним серед студентів та викладачів вищих навчальних закладів. [Проект](#) надає вищим навчальним закладам стратегічні плани і заходи, які зроблять академічну чесність частиною адміністрування, сприятимуть максимально якісному та чесному навчанню, розвитку інтелектуального і творчого потенціалу.

Отже, підняті проблеми потребують від усіх учасників освітнього процесу узгоджених дій, спрямованих на формування світогляду майбутніх фахівців, що базуються на принципах академічної доброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.

2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. №1556-VII (із змінами та доповненнями) [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

3. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

4. Аналітична довідка за результатами дослідження практик академічної доброчесності у вищих навчальних закладах України / Інститут освітньої аналітики. – К., 2016. – 42 с.

*Вежлівцева С. П.,
доцент Київського національного
торговельно-економічного університету, (м. Київ, Україна)
Каменєва Н. В.,
доцент Київського національного
торговельно-економічного університету, (м. Київ, Україна)*

ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВИЩІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ ТА КНТЕУ

У зв'язку з стрімким розвитком технологій та майже необмеженим доступом до продуктів інтелектуальної власності набувають усе більших обертів процеси недобросовісного запозичення, привласнення і використання чужих ідей та думок різними категоріями вітчизняних вчених, тому питання академічної доброчесності та наслідків її недотримання є досить актуальними на сьогодні в Україні [1].

Згідно Закону України «Про освіту» стаття 42, «академічна доброчесність» – «це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [2].

З викладеного вище можна зазначити, що академічна доброчесність є однією з важливих складових вищої школи як соціального інституту, так як в процесі навчання чи досліджень студенти, викладачі та молоді науковці повинні керуватися передусім принципами чесної праці та навчання. Тобто академічна доброчесність – це моральний кодекс та етичні правила цивілізованого наукового та освітнього співтовариства. Академічна доброчесність повинна охоплювати такі цінності, як запобігання шахрайству, фальшуванню та плагіату; підтримка академічних стандартів; чесність і ретельність у дослідженнях та науковому видавництві [3].

Для забезпечення академічної доброчесності необхідно дотримуватися наступних принципів:

- верховенства права;
- демократизму;
- законності;
- соціальної справедливості;
- пріоритетності прав і свобод людини та громадянина;
- рівноправності;
- гарантування прав і свобод;
- науковості;
- професіоналізму та компетентності;
- партнерства і взаємодопомоги;
- поваги і взаємної довіри;
- відкритості і прозорості;
- відповідальності за порушення академічної доброчесності.

Дотримання академічної доброчесності передбачає: посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей інших осіб; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну діяльність; об'єктивне оцінювання результатів навчання [4].

Отже, порушенням академічної доброчесності можна вважати: академічний плагіат, самоплагіат, академічне шахрайство, фабрикацію, фальсифікацію, списування, обман, необ'єктивне оцінювання, порушення авторського права або суміжних прав в приватних інтересах [2].

Особливої уваги заслуговує таке поняття як “плагіат”, що виявляється в оприлюдненні як власного дослідження наукових результатів отриманих іншими особами, або відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства.

Зокрема, Британська енциклопедія визначає плагіат як дію, в ході якої те, що написано іншою особою, видається за своє власне. Проте, звертається увага на відсутність ознак плагіату, якщо повторені думки викладені іншими словами, або,

якщо доведено, що аналогічне твердження висловлено іншою особою незалежно. Укладачі Американської енциклопедії також вказують на присвоєння авторства як на головну ознаку плагіату і перераховують дії, які не належать до плагіату, маючи певну з ним схожість. Зокрема, не вважається плагіатом використання певних тем та ідей через неунікненність такого явища. Не може вважатися порушенням розробка теми, якою займається інша особа, але неприпустиме запозичення унікального методу дослідження. В той же час безперечним плагіатом є копіювання сутності оригінального продукту [1].

Отже, плагіат — це досить неоднозначне явище, і його головним критерієм є привласнення не теми чи ідеї, а самобутньої форми її висловлення, авторського способу її представлення [5].

Головним результатом діяльності Київського національного торговельно-економічного університету щодо дотримання академічної доброчесності стало «Положення про дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками та здобувачами вищої освіти КНТЕУ» [4]. Це положення визначає основні принципи дотримання академічної доброчесності, утвердження чесності та етичних цінностей науковцями та здобувачами вищої освіти в освітній, науковій, виховній та інших видах діяльності, створення нових механізмів побудови комунікації в університеті та необхідних умов для недопущення порушень академічної доброчесності.

В положенні розглядаються питання щодо порядку перевірки на академічний плагіат та його попередження. Також визначено відповідальність педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників та здобувачів вищої освіти за порушення академічної доброчесності.

Попередження академічного плагіату в КНТЕУ передбачає: використання інституційного репозитарію наукових і навчально-методичних праць, дисертаційних, випускних кваліфікаційних та курсових робіт на базі бібліотеки КНТЕУ з метою використання його для внутрішньої перевірки на плагіат та постійного поповнення Національного репозитарію (створюється при Міністерстві освіти і науки України); використання комп'ютерної програми для

внутрішньої перевірки текстів на наявність академічного плагіату. Для перевірки рекомендується використовувати програми UNICHECK (<https://unichек.com/education>), CompareSuite(<http://soft.mydiv.net/win/download-Compare-Suite.html>) та інші; проведення для здобувачів ступеня вищої освіти «доктор філософії», «доктор наук» першого року навчання семінарів з питань наукової етики та недопущення академічного плагіату у наукових працях і дисертаційних роботах; проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед студентів на лекціях, семінарах з питань наукової етики, запобігання та виявлення плагіату у кваліфікаційних роботах і наукових працях.

Для контролю дотримання академічної доброчесності в КНТЕУ створено Комісію з питань етики та академічної доброчесності, яка розглядає заяви про порушення норм академічної доброчесності. Організаційною формою роботи Комісії є засідання, які скликаються відповідно до затвердженого плану роботи та за необхідності розгляду заяв. Комісія раз на рік звітує про свою роботу перед вченою радою КНТЕУ. Комісія за результатами проведених засідань готує вмотивовані рішення у вигляді висновків щодо виявлення чи не виявлення порушень норм дотримання академічної доброчесності. Зазначені висновки подаються ректору для подальшого вживання відповідних заходів.

Від наукового стажування для освітян на тему: «Академічна доброчесність» очікуємо підвищення рівня кваліфікації та поглиблення співпраці в академічній та науковій галузі між Україною та Польщею. Ознайомлення із європейськими підходами щодо питання наукового плагіату і популяризації академічної доброчесності, отримання сертифікату міжнародного стажування. Впровадження отриманих знань в освітній процес КНТЕУ.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. – 170 с.
2. Про освіту : Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

3. Сербін О. Культура академічної доброчесності: роль бібліотек : проект [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://lib.khnu.km.ua/about_library/metodob/fahivciu/%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC_%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80.pdf.

4. Положення про дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками та здобувачами вищої освіти КНТЕУ : Наказ № 377 від 02.02.2018 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://knteu.kiev.ua/file/NjY4NQ==/bf27ad9293fa2bb6f9b2c3031d4b6e4a.pdf>

5. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с.

Жаркова Р. Є.,
доцент факультету педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка
(м. Львів, Україна)

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

У сучасному науково-освітньому просторі все частіше використовуються поняття, пов'язані з культурою академічної діяльності, системою наукових цінностей, врегулюванням відношень між суб'єктами дослідницького процесу. Мова йде про академічну доброчесність, що ґрунтується на морально-етичних принципах та узаконених правилах, якими повинні користуватися діячі науково-освітнього процесу під час навчання, викладання, а також впровадження результатів чи досягнень своєї пошукової й експериментальної, творчої й новаторської роботи з метою забезпечення достовірності отриманих результатів, довіри до оприлюднених даних. Доробок має піддаватися серйозній верифікації,

бути експериментально виправданим, свідчити про самостійність та гнучкість мислення автора, про сміливість його суджень, послідовно доводити авторське розуміння цінностей напрацювань попередників чи сучасників автора.

Часто суб'єкти науково-освітнього процесу забувають про відповідальність під час викладу інформації, підготовки публікацій чи усних доповідей. Адже академічна доброчесність базується на таких, доволі простих положеннях про культуру цитування (посилання на джерела, звідки узяті певні ідеї, концепції, судження), дотримання норм авторського права, чітке розуміння власного внеску дослідника у вивчення тієї чи іншої проблеми (без пафосних висловлювань типу «вперше в українській науці здійснено, зроблено, створено, доведено...»), позаяк все одно більшість наукових питань хтось таки розглядав, вивчав, аналізував до нас), контроль за виконанням постулатів академічної доброчесності здобувачами вищої освіти, молодими науковцями.

На мою думку, дотримуватися правил академічної доброчесності треба, оскільки будь-який суб'єкт науково-освітнього про(-це/-гре)су має розуміти, що важливо не лише самостійно виконувати поставлені завдання у доборі й опрацюванні певної інформації, а й самостійно здійснювати аналіз інформаційних ресурсів, послідовно й аргументовано відстоюючи власну позицію дослідника. Нині, коли інформація бурхливими потоками заповнює всі резервуари нашої свідомості, необхідно здійснювати жорсткий контроль за її справжністю, зокрема в медіа-полі, володіти елементарними знаннями з медіаграмотності та інструментами фактчекінгу. Також точні посилання на джерела отриманої інформації (книги, періодику, інтернет-ресурси) можуть стати запорукою додержання правил академічної доброчесності. Адже те, що ми вказуємо першоджерела свідчить не лише про нашу обізнаність з матеріалами, повагу до напрацювань інших, а й про відповідальне ставлення до себе самих, дбайливе й уважне формування свого наукового реноме. Існує чимало зобов'язань, які мають виконуватися суб'єктами авторського права, невиконання яких карається законом. Інтелектуальна власність – це також власність, поряд з майновою, і будь-яке посягання на результати чужої діяльності (використання без згоди автора,

використання з недотриманням правил цитування, без вказівки на автора чи колектив авторів, передрук (чи переробка) без письмової згоди автора, редакції, видавництва, агенції, компанії тощо) можна розцінювати як злочин.

До порушень академічної доброчесності відносять академічний плагіат, фабрикацію, обман, списування, хабарництво, зловживання службовим/науковим/освітнім становищем тощо. За ці та інші порушення суб'єкти можуть бути позбавлені наукового ступеня, вченого звання (або можливості їх отримання), займаної посади, а також права очолювати певні науково-освітні структури чи бути членом цих структур. В цьому і полягає академічна відповідальність – здатність бути свідомим своїх академічних дій чи бездіяльності, а також у разі недотримання принципів академічної доброчесності бути притягнутим до низки запобіжних чи карних санкцій.

Вочевидь питання академічної чесності актуальне для України і пострадянських країн, де часто випадки з плагіатом чи хабарництвом замовчувалися, толерувалися, а їх учасники не притягувалися до академічної відповідальності. З огляду на це у 2016 році було створено «Проект сприяння академічній доброчесності в Україні» (SAIUP). В описі проекту зазначено, що «його розпочинають Американські ради з освіти за участі Міністерства освіти і науки України та за підтримки Посольства Сполучених Штатів, охопить 10 українських університетів – з різних регіонів і з різними характеристиками. Результатом роботи Проекту повинні стати своєрідні «історії успіху», які можна використати для трансформації системи вищої освіти загалом». Відтак студенти, викладачі та персонал вишів отримують теоретичні і практичні знання з академічної доброчесності, а також розроблять свій план дій щодо впровадження її принципів у своїх ВНЗ. А це: навички писання та оформлення наукових текстів, методичні поради щодо праці з науковими джерелами, впровадження спецкурсу для студентів «Основи академічного письма».

До акції приєдналася й Українська бібліотечна асоціація (УБА), яка у 2016 році започаткувала проект «Культура академічної доброчесності: роль бібліотек». Бібліотечні установи доєдналися до формування відкритого науково-освітнього

простору академічної доброчесності, до протидії будь-яким формам наукової нечесності, шахрайства, плагіату, корупційним схемам в освіті та науці.

Як зауважує В. Сацик, «університетська освіта без дотримання етичних принципів залишатиметься не більше, як напівдиким освітнім полем, де панують невігластво, обман, корупція, а самовіддана праця викладачів-новаторів не шануватиметься [...] академічна доброчесність на сьогодні в Україні сприймається переважно як деяка міфічна концепція, про яку нині дуже модно говорити». Погоджуюся з тим, що «напівдикі освітні поля» має динамічно окультурюватися щоденною працею дослідника над собою, самовихованням у собі засад академічної доброчесності й відповідальності перед самим собою і перед іншими – за сказане і написане.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність (Стаття 42) // Верховна Рада України. Закон України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, С. 380) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html>
2. Новини проекту УБА «Культура академічної доброчесності: роль бібліотек» – Українська бібліотечна асоціація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ula.org.ua/news/4010-novyny-proektu-uba-kultura-akademichnoi-dobrochesnosti-rol-bibliotek>
3. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.americancouncils.org.ua/uk/pages/34/Strengthening%20Academic%20Integrity%20in%20Ukraine%20Project%20\(SAIUP\).html](http://www.americancouncils.org.ua/uk/pages/34/Strengthening%20Academic%20Integrity%20in%20Ukraine%20Project%20(SAIUP).html)
4. Сацик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontsepsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti>

*Зінченко Н.М.,
Івано-Франківський національний медичний університет
(м. Івано-Франківськ, Україна)*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСТНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

На сьогоднішній день в Україні нагального вирішення потребує проблема низького рівня освіти частини випускників вищих навчальних закладів. Так склалося, що з кожним роком збільшується кількість людей з вищою освітою, рівень якої не дозволяє їм конкурувати на ринку праці через відсутність певних практичних навичок і знань. Реформа освіти назривала в Україні давно. Ще з радянських часів сфера освіти – одна з найкорумпованіших. Щоб змінити на краще ситуацію, у вересні 2017 року Верховна Рада ухвалила новий Закон України «Про освіту», де у статті 42 прописані визначення й принципи академічної доброчесності.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів і правил, якими повинні керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання, наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчальних та наукових досягнень.

Дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками передбачає: посилення на джерела інформації у разі використання даних, тверджень, відомостей; дотримання норм Закону України «Про авторське право і суміжні права»; надання достовірної інформації про результати досліджень та власну діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти. У свою чергу й здобувачі освіти повинні дотримуватися академічної доброчесності: самостійно виконувати навчальні завдання поточного і підсумкового контролю; посилатися на джерела інформації у разі використання даних; дотримуватися норм Закону України «Про авторське право і суміжні права»[2].

На жаль, далеко не всі дотримуються цих норм. Часто на практиці можна зіткнутися з тим, що рівень оцінювання не відповідає рівню знань (списав, підглянув, домовився з викладачем чи вчителем, обманув, сфальсифікував результати). Найбільш розповсюдженим порушенням академічної доброчесності є академічний плагіат. При чому як з інших авторів, так і зі своїх попередніх опублікованих досліджень без посилання на них. У державі створено спеціальні комісії для перевірки текстів, сайти на кшталт «Антиплагіат», але, у свою чергу, на теренах інтернету подається інструкція, як можна «обдурити антиплагіат». На часі створення в Україні єдиного національного репозиторію академічних текстів, який ініціює Міністерство освіти і науки України. Даний ресурс буде доступний усім вишам і дозволить автоматизувати (спростити) перевірку текстів на унікальність. Безумовно, багато зроблено для того, щоб побороти плагіат, однак про вирішення цього питання говорити ще рано. Незважаючи на досить суворі наслідки, як-от: відмова у присвоєнні або позбавлення присвоєного наукового ступеня чи вченого звання, позбавлення права участі у роботі певних органів чи можливості займати певні посади – викоренити це явище поки що не вдається.

Необхідно зазначити, що академічна доброчесність стосується не лише якості освіти, а й впливає на те, яких громадян виховує система вищої освіти в країні, які цінності формуються під час навчання у ВНЗ та якими є шляхи до успіху в суспільстві. Чи це важка повсякденна праця, яка допомагає досягати вершин, чи це обман, шахрайство та сумнівна спритність, які потім стають нормами суспільних відносин і ведуть до регресу.

Щоб якнайшвидше проект академічної доброчесності повномасштабно запрацював у закладах освіти України, на початку 2016 року Американські ради з міжнародної освіти спільно з Міністерством освіти і науки України та за підтримки Посольства Сполучених Штатів Америки розпочали Проект Сприяння академічній доброчесності в Україні - SAIUP (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project); термін реалізації – 1 січня 2016 року – 31 грудня 2019 року). Їхньою метою є ознайомити якомога більше ВНЗ із

принципами академічної доброчесності, щоб студенти та викладачі не залишались байдужими, а найактивніше долучились до цього проекту й усвідомили, що дотримання цих принципів у майбутньому дає їм велику перевагу, адже їхні знання стануть не формальними, навички і вміння – конкурентноздатними на ринку праці і дадуть їм шанс на успішне працевлаштування.

Отже, незважаючи на повільний темп, проглядаються і позитивні зрушення. Академічна доброчесність поступово входить у життя вишів як аксіома, приймаються «Кодекси честі». Недотримання цих норм створює дискомфорт для учасника освітнього процесу якщо не в даний момент, то у подальшому. Хочеться вірити, що незабаром при конкурсі на заміщення вакантних посад чи вступі у престижні вузи рівень знань і практичних навичок відіграватимуть вирішальну роль.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>
2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] : проект [від 30.03.2016] // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Електрон. данні. – Київ, 1994–2016. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Новини проекту УБА «Культура академічної доброчесності: роль бібліотек» – Українська бібліотечна асоціація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ula.org.ua/news/4010-novyny-proektu-uba-kultura-akademichnoi-dobrochesnosti-rol-bibliotek>

Вашиак О.О.,
доцент кафедри дошкільної освіти
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка,
(м. Полтава, Україна)
Гринь Ю.,
кафедра музики
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка,
(м. Полтава, Україна)

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

«Фундаментальною цінністю академічних інституцій є правда, тому першочергове завдання академічної спільноти – дотримуватися її в процесі дослідження та поширювати в процесі навчання» [4, с. 565], наголошував у своїй праці відомий американський дослідник Джон Кекес.

Актуальність проблеми. Добросесність складає принципи внутрішньої гармонії людини, стійкість її характеру та послідовність моральних цінностей, тому, на нашу думку, ця відданість ідеї та правді є універсальним принципом існування закладів вищої освіти в Україні як відповідальної академічної спільноти. Однак, практична робота сучасних освітніх закладів показує, що у своїй діяльності, вони допускають академічну нечесність. Ми вважаємо, що такі явища у ЗВО знижують цінність самої освіти, сприяють фальсифікації вищої школи.

Якщо університетська освіта в Україні й надалі не буде дотримуватися етичних принципів, відповідно до світових стандартів вищої школи, вона залишатиметься звичайним закладом, де дуже добре почуватимуться обман та корупція. На жаль, сьогодні складається враження, що академічна добросесність в Україні сприймається переважно як деяка міфічна концепція, про яку нині дуже багато говорять, але вона не є дієвим інструментом забезпечення якості вищої освіти.

Оскільки ці та інші питання на разі не знаходять достатньої уваги в Україні ані в наукових дослідженнях, ані у іншій діяльності, яка була б націлена на протидію академічної нечесності, сподіваємося, що адміністративні органи та професорсько-викладацький склад закладів вищої освіти, зможуть посприяти розвитку якісної університетської культури на принципах пріоритету академічної доброчесності.

Основна думка. Як відомо, в перекладі з латини прикметник *integer* означає «довершений, повний, цілісний», а іменник *integrity* – відповідно, «довершеність, повнота, цілісність» психологічного стану людини, який відзначається її внутрішньою гармонією, стійкістю і послідовністю морального образу [5, с.12]. У поєднанні зі сполучним прикметником *academic*, як ознаку приналежності того чи іншого суб'єкта чи предмету до школи чи університету, процесів навчання та мислення, отримуємо категорію академічної доброчесності (*academic integrity*).

Згідно з документом «Фундаментальні цінності академічної доброчесності», розроблений Міжнародним центром академічної доброчесності при Ратлендському інституті етики в Університеті Клемсон, що в Південній Кароліні, поняття академічної доброчесності розглядається як відданість освітянської спільноти таким фундаментальним цінностям як чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність і мужність [10, с.15].

У сучасній науці, категорії академічна доброчесність протиставляється категорія академічна нечесність (*academic misconduct, dishonesty*): фабрикація даних (*fabrication*), фальсифікація даних (*falsification*), хабарництво в академічній сфері (*bribery*), академічний саботаж (*sabotage*), професорська нечесність (*professorial misconduct*) [9, с.21]; академічне шахрайство (*cheating*) [7, с.11; 6, с.15]; плагіат (*plagiarism*) [10, с. 5]. Так, у 2013 році Teixeira провів експериментальне дослідження в якому брали участь близько сімох тисяч студентів другого, третього та четвертого курсів навчання з напряму підготовки бакалавр із двадцять однієї країни світу. З'ясувалося, що академічне шахрайство у

формі списування на іспитах у навчальних закладах, є передумовою розвитку корупції в країні.

Як бачимо, академічна доброчесність поєднує в собі етичні норми й правила поведінки людини в освітньо-науковому середовищі, та механізми й інструменти, за допомогою яких вони реалізуються на практиці.

У закладах вищої освіти України, зокрема в Сумському державному університеті, проводились дослідження щодо з'ясування рівня розуміння студентами академічної доброчесності. Відповіді були наступними: кодекс доброчесності – це однозначно безглузда ідея (39 %); хороша ідея (20 %); це не дуже хороша ідея (20 %); ідея хороша, але не є ефективною (15 %); хороша ідея, потрібно поступово ставати на шлях до академічної доброчесності (6 %).

Серед українських студентів, опитаних експертною оглядовою групою у 2014 р., 61% заявили, що студенти на їхніх факультетах складають іспити самостійно, тобто покладаючись тільки на свої знання. Решта респондентів визнала, що використовуються «альтернативні» шляхи час від часу або регулярно. У тій самій групі респондентів 55% заявили, що студенти на їхніх факультетах готують письмові завдання (курсіві, дипломні роботи) самостійно, створюючи власний контент, 37% – час від часу, а 8% – ніколи.

Опитування у 2018 р. магістрантів спеціальності «Дошкільна освіта» в Полтавському національному університеті імені В.Г. Короленка показало, що на питання «Чому студенти не виконують роботи самостійно?», – 78%, респондентів відповіли: «Через вільний доступ їх у мережі INTERNET» і в той же час на питання «Який головний критерій молодого спеціаліста під час влаштування його на роботу?», – 84,2% респондентів відповіли «Мати якісну освіту». Під час бесід респонденти зізнавалися, що досить часто копіюють чужі тексти, змінюють порядок слів у реченні без посилання на джерело і не вважають це плагіатом. Це підтверджує думку про те, що студенти і викладачі часто навіть можуть не усвідомлювати, що вони використовують плагіат. Не розуміють, що саме є плагіатом і яких вимог необхідно дотримуватися, навіть коли були наведені

прикладі різних його форм. Таким чином, проблема порушення правил академічної доброчесності в українських закладах вищої освіти існує.

Останніми роками обговорення питань академічної доброчесності стало одним з найбільш популярних у публічних дискусій у академічному середовищі. Цьому, безперечно, сприяли грантові проекти, спрямовані на підтримку принципів академічної доброчесності в університетах України, серед яких особливе місце посідає Проект «Сприяння академічній доброчесності» [8, с.13], місія якого полягає в тому, щоб сприяти формуванню та становленню довіри до системи вищої освіти України, ґрунтуючись на засадах чесності, справедливості, відповідальності та взаємоповаги всіх учасників академічного процесу, а також поширювати ідеї важливості якісної вищої освіти з метою формування сучасного успішного громадянина – рушія змін у розвитку України [8, с.13]. Проект розрахований на чотири роки та включає чотири основні напрями діяльності: просвітницька кампанія, практичний навчальний курс в університетах, поширення міжнародних практик в українських університетах, робота над нормативною базою і регулятивними механізмами [8, с.13].

У 2016 р. вийшла колективна монографія «Академічна чесність як основа сталого розвитку університету» під редакцією Тараса Фінікова та Артема Артюхова, де вперше систематично, спираючись на зарубіжний, перш за все, американський досвід, осмислена проблематика формування етичного підґрунтя академічної діяльності й запобігання відповідним негативним проблемам та явищам в університетському середовищі [1, с. 23]. У цій праці розкриваються принципи та компоненти академічної доброчесності, які потрібно обов'язково впроваджувати у заклади вищої освіти України.

На початку 2018 р. у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара було розроблено Положення про запобігання та виявлення фактів порушення академічної доброчесності з метою запобігання плагіату (запозиченням) у наукових, навчально-методичних, кваліфікаційних, творчих та інших роботах. Цей документ є складовою системи забезпечення якості освітньої

діяльності та якості вищої освіти (системи внутрішнього забезпечення якості) університету.

Висновки та пропозиції. Отже, ми маємо надію на те, що українським ЗВО вдасться успішно сформувати соціальне та культурне середовище, засноване на цінності академічної доброчесності де:

- украй важливим є усвідомлення потенційних внутрішніх та зовнішніх чинників, які зумовлюють академічну нечесність, передусім, морально-культурні, інституційні та освітньо-виховні;
- уведення в чинне освітнє законодавство України чітко визначених та суворих норм відповідальності для студентів, викладачів, науковців за плагіат;
- створення груп експертів та громадськості з професійної етики, які б не тільки наглядали за дотриманням етичних стандартів, але й допомагали та вирішувати різні спори;
- розробка міністерством освіти і науки України системи боротьби з плагіатом.

Один із провідних сучасних експертів у галузі університетської освіти Філіп Альтбах говорив: «Корупція та відповідні етичні проблеми становлять безпрецедентну загрозу для університету. Втрата вищою освітою об'єктивності, чесності та високих етичних стандартів знищує головний аргумент для її суспільної підтримки. Зростання кількості поганих яблук у діжці несе загрозу для існування усєї системи» [2, с. 3].

Таким чином, етичні виміри університетського життя стають запорукою його інституційного виживання.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. фонд «Міжнарод. фонд дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – Київ : Таксон, 2016. – 234 с.
2. Altbach P. G. Academic corruption: The Continuing Challenge / Philip G. Altbach // International Higher Education. – 2005. – № 38. – Р. 3 – 6.

3. Вища освіта в Україні: громадська думка студентів (2015). Загальнонаціональне опитування студентів / Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, фірма «Юкрейніан соціолоджі сервіс» - Режим доступу: <http://dif.org.ua/article/vishcha-osvita-v-ukraini-gromadska-dumka-studentiv>.
4. Kekes J. Academic Corruption / John Kekes // *The Monist*. – 1996. – Vol. 79, issue 4. – P. 564 – 576].
5. Killinger B. (2010). *Integrity: Doing the Right Thing for the Right Reason*. McGill-Queen's. University Press.
6. Klein A., Lecenburg M., Mckendall M. & Mothersell W. (2007). Cheating during the college years: How do business school students compare. *Journal of Business Ethics*, 21 , 197–206.
7. Pavela G. (1978). Judicial review of academic decision making after Horowitz. *NOLPE School of Law Journal*, 8 , 55–75.
8. SAUIP: Про Проект. – Режим доступу : <http://www.saiup.org.ua/proproekt/>.
9. Siaputra I., Santosa D. (2016) Academic Integrity Campaign in Indonesia / in Tracey Bretag (ed.). *Handbook of Academic Integrity*, 75-86.
10. Fishman T. (2012). *The Fundamental Values of Academic Integrity* (2nd edition). International Center for Academic Integrity, Clemson University. Available at: http://www.academicintegrity.org/icai/assets/AUD_Integrity_Quotes.pdf.

*Гавриш Б.М.,
к.т.н., ст. викладач кафедри МВГС
Українська академія друкарства
(Львів, Україна)*

НАУКОВА ЕТИКА – РУШІЙНА СИЛА РОЗВИТКУ УСПІШНОЇ КАР'ЄРИ НАУКОВЦЯ

Актуальність проблеми. Останні роки українська наукова та освітня спільнота все більше звертається до питань академічної доброчесності та впровадження міжнародних академічних стандартів. У цивілізованому академічному світі велика роль відводиться фундаментальним цінностям академічної доброчесності. З точки зору світових стандартів вищої школи академічна доброчесність це дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти.

Впровадження принципів академічної доброчесності в українських вищих навчальних закладах – це питання підняття якості вищої освіти та репутації самих ЗВО, підвищення їхнього рейтингу, визнання дипломів університетів на європейському та світовому рівнях, підвищення конкурентоспроможності випускників цих ЗВО.

Доброчесність в сучасному цивілізованому світі є тим наріжним каменем, який складає фундамент внутрішньої гармонії людини, стійкість її характеру та послідовність морального образу. Вища освіта через навчання і дослідження фактично скріплює цей фундамент елементами академічної доброчесності, які покликані виховувати інтелектуальну гідність і повагу до різноманіття думок та ідей, реалізуючи тим самим свою соціальну місію [1].

Основна думка. Академічна доброчесність означає, що в процесі навчання чи досліджень, студенти, викладачі та науковці керуються, передусім, принципами чесності, чесною праці та навчання. Плагіат, списування, несанкціоноване використання чужих напрацювань є неприйнятним і жодним чином не толеруються в спільноті.

Академічна доброчесність стосується не лише якості освіти – вона напряду впливає на те, яких громадян виховує система вищої в країні, які цінності закладаються під час навчання в університеті та яким є «секрет успіху» в суспільстві. Чи це важка і наполеглива праця, яка допомагає досягати успіхів як окремому індивіду, так і країні в цілому, чи це обман, шахрайство та сумнівна спритність, які потім стають нормами суспільних відносин і тягнуть країну на дно.

Інформатизація суспільства, стрімкий розвиток технологій та вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності полегшують процес використання та поширення інформації. Паралельно з цими позитивними явищами набувають усе більших обертів процеси недобросовісного запозичення, привласнення і використання чужих ідей та думок усіма категоріями вітчизняних вчених, тобто як молодими, так і більш досвідченими. Щоправда, ця проблема притаманна не лише Україні. Так, університети Німеччини мають гарну репутацію, але й там є ряд прикладів недотримання принципів академічної доброчесності [2].

Шляхи подолання проблем, спричинених недотриманням принципів академічної доброчесності, стали в Україні предметом наукових досліджень та обговорення на різних академічних платформах. Утім, результати цих розвідок навряд чи можна вважати вичерпними через складність та неоднорідність проблеми. Подолання академічної нечесності перш за все потребує звернення до гідності людини, до її самоповаги та поваги до інших. Чим вищий рівень взаємоповаги, чесності та довіри у спільноті, тим краще людина здатна вирішити свої завдання. Поступово все більше людей, які працюють у сфері освіти, переконуються, що позитивні зрушення в країні слід починати з себе, із власного робочого місця і ставлення до виконання своїх обов'язків [3, с. 97].

Питання академічної доброчесності та наслідків її недотримання як ніколи є актуальними для України. Існують два шляхи утворення та дотримання доброчесного ставлення до публікування академічних текстів в українській освіті – свідомо та несвідомо поведінка. Свідомо поведінка в недотриманні авторства текстів та результатів наукової роботи характеризується використанням

результатів роботи інших учених, груп, організацій та презентація їх як власних, при цьому автор розуміє, що така діяльність порушує авторські права та принципи академічної доброчесності. Несвідома поведінка полягає у відсутності знань та навичок застосування принципів академічної доброчесності. Несвідома поведінка притаманна вченим, які не мають досвіду в написанні та презентації результатів наукової роботи, тобто переважно молодим вченим.

В умовах сучасного стану університетської освіти України принципи академічної доброчесності або сприймаються як щось абстрактне, модне, про що часто згадують, але не застосовують, або, у кращому випадку, як підстава заборонити студентам і викладачам безконтрольно і безвідповідально використовувати чужі думки, видаючи їх за свої, і визначити порядок покарання за плагіат і списування. У цьому розумінні академічна доброчесність зводиться до правил роботи з інформацією. Таке розуміння проблеми занадто вузьке, оскільки суть її вирішення полягає, насамперед, у світоглядно-ціннісній площині [4]. Основною причиною академічної недоброчесності у вітчизняній вищій школі є те, що члени академічної спільноти не мають стандарту академічної поведінки, не має також і межі неприйнятної академічної поведінки.

В умовах постійно зростаючого значення наукової діяльності в сучасному світі дискусії про загальносоціальний і культурний статус науки, а також про етичні фактори наукової діяльності не лише продовжують залишатися в центрі уваги інтелектуальних досліджень, а й отримують нові імпульси з боку соціальної практики. Така практика вимагає від науки оптимального поєднання трансцендентних проривів до нових знань з відповідальністю вчених за високу ефективність отриманих результатів і доступність їх для більшості людей в планетарному масштабі.

Висновок. Таким чином, варто погодитися з думкою багатьох учених, що для розвитку й укорінення академічної чесності недостатньо просто вірити в фундаментальні цінності. Переведення цінностей зі слів у дії вимагає самовіддачі, рішучості і сміливості. Досягнення високих моральних стандартів залежить від того, наскільки ми всі будемо їх дотримуватися. А. Мельниченко зазначає, що «...

ухвалення будь-якого найдосконалішого кодексу честі не гарантує його дотримання усіма членами академічної спільноти. Лише постійні зусилля з підтримання атмосфери, де панують високі моральні стандарти, а навчальні і наукові практики відповідають кращим світовим зразкам, дозволять зробити цей інструмент інституціонально вкоріненим. А життя, у свою чергу, змусить до його активного розвитку і постійного вдосконалення» [5, с. 179].

Отже, велика роль і зростаюче значення науки в житті сучасного суспільства, з одного боку, а з іншого – небезпечні негативні соціальні наслідки бездумності, а часом і відверто злочинного використання досягнень науки підвищують в наші дні вимоги до етичних якостей учених, до етичної, якщо ставити питання ширше, сторони наукової діяльності. Зазначимо ці етичні вимоги:

1. Учений повинен дотримуватися загальнолюдських норм моральності, і вимоги до нього повинні бути вищими, ніж у середньому, внаслідок важливості його функцій і відповідальності за соціальні результати діяльності.
2. Безкорисливий пошук істини без будь-яких поступок кон'юктурі, зовнішнього тиску тощо.
3. Націленість на пошук нового знання і його чесне, доскональне обґрунтування, не допускаючи підроблення, погоні за дешевою сенсацією, а тим більше плагіату.
4. Забезпечення свободи наукового пошуку.
5. Висока соціальна відповідальність за результати своїх досліджень і більшою мірою за їх практичне використання.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сацик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti>.
2. Wolf S. Bride and cheat to get a doctoral degree in German? / Sebastian Wolf // Transparency International: Global Corruption Report: Education / Gareth

Sweeney, Krina Despota, Samira Lindner (Eds.). – New York : Routledge, 2013. – 424 р.

3. Дойчик М. Академічна чесність : данина моді чи життєва необхідність? / М. Дойчик // Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – Київ : Таксон, 2016. – С. 93 – 106.

4. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. фонд «Міжнарод. фонд дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – Київ : Таксон, 2016. – 234 с.

5. Мельниченко А. Прояви академічної нечесності / А. Мельниченко // Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – Київ : Таксон, 2016. – С. 171 – 182.

*Голубник Т.С.,
к. т. н., доцент кафедри МВГС
Української академії друкарства
(м. Львів, Україна)*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

У зв'язку з процесами глобалізації, інтеграції і вступом України до Болонського процесу перед вітчизняними вищими навчальними закладами (ВНЗ) виникла необхідність внесення змін в навчальні підходи і з'явилась можливість співпраці і вивчення досвіду зарубіжних ВНЗ. Для успішної науково-освітньої діяльності ВНЗ необхідними стають партнерство і взаємодія з промисловістю, суспільством в цілому, іншими освітніми структурами. Сьогодні навчальний заклад є виробником освітніх програм, які він пропонує на ринку освітніх послуг,

і з якими він виходить на ринок праці, опосередковано, через своїх випускників. Це все зумовлює становлення академічної доброчесності.

Як відомо [1], академічна доброчесність - це сукупність принципів і правил поведінки учасників науково-видавничого процесу, спрямованого на формування самостійної і відповідальної особистості, здатної здійснювати наукову діяльність, дотримуючись етичних та правових норм.

Кожен університет може підбирати найбільш зручні для нього принципи академічної чесності та відкритості. Для прикладу, з метою створення команд молодих учених, здатних вирішувати актуальні проблеми різних областей України в цілому, з 2007 р. існує проект «Школа молодого вченого – лідера в науці» [2]. Радою молодих вчених Дніпропетровської області у 2017 р. визначено тему проведення школи: розвиток академічної доброчесності в Україні. На основі набутого досвіду після очних сесій та в процесі проведення учасниками школи WorkShops у своїх ВНЗ створено «Кодекс академічної доброчесності молодого вченого», в основу покладено 10 базових принципів академічної доброчесності, якими мають керуватися молоді вчені:

- 1) чесність і порядність;
- 2) верховенство права;
- 3) відповідальність та дотримання авторських прав;
- 4) взаємоповага;
- 5) толерантність та недискримінація;
- 6) прозорість та доступність;
- 7) академічна грамотність;
- 8) орієнтація на якість;
- 9) партнерство та взаємодопомога;
- 10) імперативність академічної доброчесності.

Дотримуючись цих принципів перспективні вчені не будуть займатись плагіатом, що в свою чергу перекреслить їх доброчесність та добропорядність.

Незважаючи на невтішні прогнози забезпечення випускників вищих учбових закладів роботою, попит на здобуття вищої освіти є все ще актуальним

питанням серед молоді. Якість навчання полягає у гармонії навчання майбутніх студентів, які передають естафету своїм наступникам.

За умов постійного зростання конкуренції серед вітчизняних вишів, активного поширення власних освітніх програм досягли закордонні ВНЗ, скорочення обсягів бюджетного фінансування з причини економічної кризи у країні вітчизняні ВНЗ стикаються із проблемою залучення необхідної кількості студентів, як слухачів за наявними освітніми програмами.

Враховуючи демографічну ситуацію в Україні, а також у зв'язку з підвищенням зацікавленості до закордонних вишів постає питання у зниженні числа абітурієнтів до деяких вітчизняних учбових закладів нижчого рівня акредитації. На основі цього у академії проводяться цікаві заходи нашими студентами-випускниками, а саме розробки макетів друкованих видань для проведення рекламної агітації засобами рекламної інформації.

Вступаючи у ВНЗ абітурієнт орієнтується на отримання професійних знань, які в подальшому будуть сприяти його кар'єрному росту. Тому, першою складовою розроблено маркетингову стратегію та висвітлено успіхи випускників кафедри «Технології додрукарських процесів» Української академії друкарства, як кінцевої мети навчання. Друга складова – продемонстровано досягнення кафедри та поліграфічної галузі України у житті міста Львів. Даний напрямок стратегії був направлений на популяризацію поліграфії серед простого населення, що сприятиме зацікавленню молодого покоління, які в подальшому можуть стати студентами Української академії друкарства. Третя складова стратегії – висвітлення подій кафедри та розгорнення рекламної діяльності через мережу Інтернет. Одним з етапів є публікація та постійне оновлення інформації на сайті та у соціальній мережі Facebook. Крім цього цільова аудиторія присутня у соціальній мережі Instagram, що вимагає залучення і даного каналу зв'язку. Свою ефективність показала також контекстна реклама у пошуковій системі Google.

Враховуючи дані стратегічні рішення доцільно обрати рекламні звернення, що будуть ефективно працювати в умовах конкуренції. Звернення має мотивувати споглядача реклами звернутись по додаткову інформацію на сайт кафедри

«Технології додрукарських процесів», де споживач ознайомиться з перевагами пропонованої спеціальності та можливостями подальшої роботи за цим напрямком.

Результатом розробки рекламного продукту є формування макету єврофлаєра (рис. 1), створеного на основі законів композиції, кольорознавства та психології. Рекламними носіями обрано: сіті-лайт, єврофлаєр, біг-борд, банер для сторінки у Facebook.

Рис. 1. Фінальна стадія макету єврофлаєра для кафедри ТДП

Абітурієнт, побачивши рекламу зацікавиться навчальним закладом, що закінчив випускник представлений на макеті. Для цього школяр скористається своїм смартфоном та за його допомогою зчитає QR-код і опиниться на сайті кафедри, або вручну введе посилання на сайт. Він отримає всю необхідну інформацію, що збільшить його впевненість у доцільності обрати цю спеціальність. На сайті школяр отримає інформацію про День відкритих дверей. Завдяки таким діям абітурієнт отримає повну інформацію про кафедру, яка на даний час перейменована на «Медіатехнологій та видавничо-графічних систем», і про УАД.

Розробка макетів рекламних матеріалів для Української академії друкарства та створення бази «мок-ап» файлів для рекламних площ міста Львова розвивають

у випускників вершину досягнутих цілей. Окрім навиків, набутих випускниками, також вони додають користі академії та її майбутнім вихованцям, що підтверджують заходи описані вище. Використання та реалізація напрацьованих матеріалів сприятиме зацікавленості абітурієнтів спеціальності: «Комп'ютерні технології та системи видавничо-поліграфічних виробництв», що в подальшому прогнозує приріст числа студентів обраного ВНЗ. Цей приклад показує застосування принципів академічної доброчесності та добропорядності у реальному житті.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Zbior artykułow naukowych. Konferencji Miedzynarodowej Naukowo-Praktycznej " Pedagogika. Współczesne problemy i perspektywy rozwoju" (30.01.2017 - 31.01.2017) - Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. - 116 str. ISBN: 978-83-65608-38-3

2. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.

Ісаєва І.М.,
доцент кафедри фізіології,
Харківський національний медичний університет
(м. Харків, Україна)
Кармазіна І.С.,
доцент кафедри фізіології,
Харківський національний медичний університет
(м. Харків, Україна)

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА ЯКОСТІ ОСВІТИ

Доброчесність в сучасному цивілізованому світі є тим невід'ємним цілим, яке складає фундамент внутрішньої гармонії людини, стійкість її характеру та

послідовність морального образу. Вища освіта через навчання і дослідження фактично скріплює цей фундамент елементами академічної доброчесності, які покликані виховувати інтелектуальну гідність і повагу до різноманіття думок та ідей, реалізуючи тим самим свою соціальну місію.

Категорія «доброчесність» є поняттям етики, що відображає певну мораль, яка є суб'єктивною за своєю основою та означає результат виокремлення певних стійких та позитивних моральних якостей в поведінці особистості. Доброчесність – це унормована стандартизація поведінки у суспільстві. Кожен повинен керуватись нею у повсякденному житті (у стосунках з сім'єю, у колективі, серед громади). Дотримання доброчесної життєдіяльності розуміється як основна виправдана сутність життя, а всі інші втрачання життя розглядаються як видимість втрат, що не потребують уваги доброчесної людини. Невміння розпізнати другорядні втрачання є свідченням, що люди недостатньо доброчесні [6, с. 1]. І так у всьому. Зокрема, академічна доброчесність відіграє надзвичайно важливу роль в науковому світі, колі вчених, викладачів та студентів.

«Академічна доброчесність» загалом поняття дуже широке, яке включає в себе і духовні засади, і етичні та моральні принципи, якими повинні керуватися усі учасники академічного середовища під час здійснення освітнього процесу. Доброчесність стосується як студентів, так і викладачів та адміністративних працівників. Не так давно воно стрімко увірвалося в наше життя, з прийняттям нового Закону України «Про освіту» воно набуло законодавчої норми. Кожен, хто має відношення до освітнього закладу, повинен пам'ятати про моральні норми та доброчесність. На сьогоднішній день проблема академічного плагіату набуває катастрофічних масштабів. Саме тому ця тема є надзвичайно актуальною, адже лише після її вирішення можливо буде справедливо оцінювати дійсний рівень освіченості науковців, педагогів, студентів, а також, безпосередньо, унікальність їх наукових праць. Ще необхідним є удосконалення правових механізмів реалізації конституційного права громадян на рівний доступ до якісної освіти на всіх рівнях, створення умов для освіти упродовж життя.

Академічна доброчесність – це моральний кодекс та етичні правила цивілізованого наукового та освітнього співтовариства [7]. Поняття «академічної доброчесності» включає в себе такі цінності: запобігання шахрайству, фальшуванню та плагіату; підтримку академічних стандартів; чесність і ретельність у дослідженнях і науковому видавництві. Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1, с. 5]. Академічна доброчесність означає, що в процесі навчання чи досліджень, студенти, викладачі та науковці керуються, передусім, принципами чесності, чесною праці та навчання. Неприйнятним є плагіат, списування, несанкціоноване використання чужих напрацювань.

Розглянемо детальніше поняття плагіату та його основні види. Отже, академічний плагіат – навмисне відтворення викладачем, докторантом, аспірантом або студентом у письмовій або електронній формі чужого твору, опублікованого на паперовому або офіційно оприлюдненого на електронному носії, повністю або частково, під своїм іменем без посилання на автора [10, с. 197].

Автор – фізична особа, творчою працею якої створено твір.

Твір – інформація, як результат наукової чи навчально-методичної діяльності конкретної особи (чи у співавторстві), представлена на паперових носіях або у електронному вигляді у мережі Інтернет чи оприлюднена на офіційному Web-сайті академії (монографія, підручник, навчальний посібник, стаття, тези, препринт, автореферат і рукопис дисертації дисертаційна робота, магістерська (бакалаврська) робота, курсова робота, реферат, есе, контрольна робота тощо).

Цитата – порівняно короткий уривок з літературного, наукового чи будь-якого іншого опублікованого (оприлюдненого на офіційному Web-сайті) твору, який використовується, з обов'язковим посиланням на його автора і джерело

цитування, іншою особою у своєму творі з метою зробити зрозумілішими свої твердження або для посилання на погляди іншого автора в автентичному формулюванні [10, с. 197]. Серед різновидів плагіату виділяємо: видання виконаної іншим автором роботи за свою без внесення в неї жодних змін та належного оформлення цитування; копіювання значної частини чужої роботи в свою без внесення в запозичене жодних змін та належного оформлення цитування; внесення незначних правок у скопійований матеріал (переформулювання речень, зміна порядку слів в них тощо) та без належного оформлення цитування; парафраза – переказ своїми словами чужих думок, ідей або тексту. Сутність парафрази полягає в заміні слів (знаків), фразеологічних оборотів або пропозицій при використанні будь-якої авторської наукової праці (збереженої на електронних або паперових носіях, у тому числі розміщеної в мережі Інтернет) [16, с. 593].

Неприпустимими вважаються також такі способи представлення інформації у творах, як компіляція – створення значного масиву тексту без поглибленого вивчення проблеми шляхом копіювання тексту із низки джерел без внесення в нього правок, з посиланням на авторів та «маскуванням» шляхом написання перехідних речень між скопійованими частинами тексту [16, с. 597]. Ця проблема є досить актуальною та поширеною у ВНЗ України, й вимагає негайного вирішення.

Потрібно наголосити, що академічна доброчесність стосується не лише якості освіти – вона напряду впливає на те, яких громадян виховує система вищої освіти в країні, які цінності закладаються під час навчання у ВНЗ та яким є «секрет успіху» в суспільстві [1, с. 5]. Чи це важка і наполеглива праця, яка допомагає досягати успіхів як окремій людині, так і країні в цілому, чи це обман, шахрайство та сумнівна спритність, які потім стають нормами суспільних відносин і тягнуть країну на дно.

Дотримання академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливим освітніми

потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей); посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати власної наукової діяльності.

Для педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників важливим є посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; дотримання загальноприйнятих етичних норм; дотримання норм Конституції і законів України.

Останні роки українська наукова та освітня спільнота все більше звертається до питань академічної доброчесності та впровадження міжнародних академічних стандартів. У цивілізованому академічному світі велика роль відводиться фундаментальним цінностям академічної доброчесності. З точки зору світових стандартів вищої школи академічна доброчесність це дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти [12, с. 215].

Питання академічної доброчесності є актуальним для України. Адже ні для кого не є секретом, що українські ВНЗ просто таки «кишать» від порушень принципів академічної доброчесності, а також плагіату в сфері освіти та науки. Неприпустимою є ситуація, коли наукові роботи (від курсових до докторських) виконуються на замовлення за гроші, коли студентські роботи передаються від курсу до курсу лише зі зміненими титульними сторінками, коли у наукових текстах перефразовуються чужі думки та видаються за власні, без посилання на їх справжнього автора, коли метою наукового дослідження є не нове наукове знання, а отримання вченого ступеню. І абсолютно неприпустимо, коли в суспільстві такий стан речей сприймається як норма. Нажаль, на сьогодні, виходячи із міжнародного дослідження студентів, яке базувалось на опитуванні респондентів з багатьох куточків світу, у тому числі з України, було показано, що випадки академічного шахрайства найчастіше зустрічаються саме в нашій країні,

а найменше схильності до таких проступків у представників Албанії, Киргизстану і США [12, с. 217]. Впровадження принципів академічної доброчесності в українських вищих навчальних закладах – це питання підняття якості вищої освіти та репутації самих ВНЗ, підвищення їхнього рейтингу, визнання дипломів університетів на європейському та світовому рівнях, підвищення конкурентоспроможності випускників цих ВНЗ.

У проекті нового рамкового Закону України «Про освіту» вперше на законодавчому рівні подається тлумачення терміну: «академічна доброчесність» – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Імплементация принципів академічної доброчесності в освітнє та наукове середовище України є надзвичайно важливим питанням. Протягом останніх років українська наукова та освітня спільнота все більше звертається до питань академічної доброчесності та впровадження міжнародних академічних стандартів. Американські ради з міжнародної освіти спільно з Міністерством освіти і науки України розпочали «Проект сприяння академічній доброчесності в Україні». Лише сприйняття суспільством, усіма учасниками освітнього та наукового процесів принципів академічної доброчесності як глибинних цінностей є запорукою того, що українська освіта та наука позбудуться імітації, народжуватимуть нові ідеї та знання і будуть рівноправно включені у світовий процес наукової комунікації. Бібліотеки ж можуть відіграти у цьому ключову роль та стати центрами просвітництва та формування культури академічної доброчесності [3].

Основною метою Проекту є донести до університетської спільноти значення академічної доброчесності і наслідки недотримання її постулатів. Передбачено, що в рамках Проекту сприяння академічній доброчесності серед завдань, які стоять в процесі його реалізації студенти, викладачі та персонал ВНЗ отримають практичні знання та навички про основні принципи поняття

«Академічна доброчесність», а також план дій по впровадженню цих принципів в своєму ВНЗ [1, с. 7].

Одним із інструментів дотримання академічної чесності є кодекс честі, який приймають університети. Кодекс честі це документ, який встановлює загальні моральні принципи та правила етичної поведінки осіб, що працюють і навчаються у ВНЗ.

На сьогоднішній день все більше університетів приєднується до Проекту, приймаються Кодекси честі. З метою прищеплення навичок написання та оформлення наукових текстів, популяризації культури академічного письма у студентів, розробляється і впроваджується курс «Основи академічного письма». Проект повинен зіграти одну з визначальних ролей в трансформації українського суспільства – змінюючи систему вищої освіти, він одночасно змінюватиме суспільні цінності, носіями яких стануть випускники і студенти ВНЗ.

Відкритий доступ до інформації є надійним засобом сприяння науковій доброчесності. На часі створення в Україні єдиного національного репозитарію академічних текстів, який ініціює Міністерство освіти і науки України. Даний ресурс буде доступний усім вишам і дозволить автоматизувати (спростити) перевірку текстів на унікальність. Дієвим механізмом реалізації цього антиплагіатного заходу є створення у вишах інституційних репозитаріїв – електронних архівів інтелектуальних продуктів університетської спільноти [3].

Бібліотеки ВНЗ зі своїми ресурсами є підсистемою навчального закладу, складовою інформаційно-освітнього середовища ВНЗ, це той підрозділ ВНЗ, який відповідає за інформаційну підтримку навчального, наукового і виховного процесу. Діяльність бібліотеки тісно пов'язана з ВНЗ і цей зв'язок носить системний характер. Тому серед завдань, які ставить перед собою бібліотека ВНЗ є інформування спільноти ВНЗ (студентів, науково-педагогічних працівників) щодо Проекту і участі ВНЗ в ньому [3].

Враховуючи важливість та актуальність даної проблеми Українська бібліотечна асоціація (УБА) у 2016 р. започаткувала проект «Культура академічної доброчесності: роль бібліотек», за підтримки Посольства США в

Україні. Він спрямований на включення бібліотек різних типів, видів, підпорядкування у процес формування в суспільстві культури академічної доброчесності, запобігання проявам шахрайства, плагіату, корупції у сфері освіти та науки, зокрема, в школах і університетах. Ця діяльність є частиною загального проекту щодо сприяння академічній доброчесності в Україні, який реалізують Американські ради з освіти за участі Міністерства освіти і науки України та за підтримки Посольства США в Україні.

УБА розроблено інформаційну листівку, підготовленні методичні, довідкові, інформаційні матеріали за різною тематикою, дотичною до проведення чесного та якісного навчання і дослідження. У рамках реалізації проекту передбачається проведення інформаційних занять та тренінгів для бібліотекарів і користувачів (учнів, студентів, викладачів, науковців та ін.), а також дискусій, круглих столів із питань академічної доброчесності, запобігання плагіату із залученням всіх учасників освітнього та наукового процесів. Прийняття і підтримка кожним учасником освітнього процесу Проекту сприяння академічній доброчесності є запорукою гарного місця працевлаштування та основою стратегії життєвого успіху в цілому [3].

Просуваючи вищезазначені ідеї, Проект надав можливість студентській молоді розробити власні міні проекти, які б пропагували академічну доброчесність. Яскравим прикладом є Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Координатор Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні Тарас Тимочко зазначив, що цей заклад є унікальним у своєму роді, бо готує фахівців-міжнародників, які згодом можуть стати «агентами впливу» в процесі трансформації системи вищої освіти і в Україні, і за її межами.

В Інституті міжнародних відносин проходив тиждень академічної доброчесності, який самі ж студенти й ініціювали. У його рамках було проведено низку заходів, зокрема: лекцію Олега Дерев'янка, бізнес- і соціального підприємця, экс-заступника міністра освіти і науки України, який є випускником ІМВ, кінопоказ, квест, конкурс постерів та есе, і, нарешті, «IIR Talks».

Останній захід – університетська конференція, на яку було запрошено представників посольства США, освітньої сфери, роботодавців та випускників. Було розглянуто питання академічної доброчесності в українських ВНЗ. Крім того, у політико-дипломатичному клубі «Амбасадор» відбулася зустріч із менеджером зв'язків із громадськістю – Сергієм Ткаченко. Тема зустрічі – «Що треба зробити для зміцнення академічної доброчесності в Україні?». Компанія, в якій працює Сергій, розробила сервіс Unplag – антиплагіатне програмне забезпечення, яке наразі активно використовується в усьому світі. Таким чином студенти Інституту не тільки поглибили розуміння поняття академічної доброчесності, а й поліпшили навички командної роботи, дізналися багато нового й корисного від поважних спікерів й просто весело провели час. Результатом стали нові знайомства, мотивація для подальшої співпраці.

Хотілося б вірити, що залучені студенти не просто змінять своє ставлення до навчання, а й нестимуть у світ такі прогресивні ідеї. А ініціатори цього проекту й надалі впроваджуватимуть принцип академічної доброчесності серед української молоді, підтримуватимуть студентські ініціативи, спрямовані на підтримку real learning (справжнє, чесне навчання), створюватимуть ще не одну можливість для реформації системи освіти.

Варто звернути увагу на те, що юридичні, ринкові та технологічні засоби боротьби з привласненням авторства навіть за умови їх комплексного застосування у академічній сфері спрацьовують далеко не завжди. Тому важливо утворити також етичні бар'єри на шляху плагіату. Такі моральні межі, що зафіксовані в нормативних університетських документах, існують у західному науковому світі. Механізм впровадження нової системи етичних координат в Україні передбачатиме утворення передусім відповідної юридичної бази силами самих ВИШів та науково-дослідних установ. Спираючись на досвід західних університетів, необхідно розробити і ухвалити етичні кодекси, де привласнення авторства будуть вважати академічним безчестям [13]. Останнє потягне за собою санкції щодо порушника за умови визначення відповідних структур і експертних груп та чітко виписаних процедур і правил. Обов'язковими умовами такого

процесу мають стати два моменти – автономія академічних установ та демократизація самих науково-освітніх закладів.

З появою Інтернету ускладнилось визначення авторства, оскільки електронна форма документу передбачає проблематичність у встановленні автентичності, достовірності й незмінності. Поруч з безпосереднім привласненням авторства в Інтернеті з'явилися матеріали без вказівки на оригінал, багаторазові передрукування, коли оригінальну версію встановити стало практично неможливо. В результаті серед користувачів Інтернету поширюється сприйняття Мережі як такого собі «інтелектуального веб-сиротинця». У випадку, коли вказані явища набувають масового характеру, це призводить до вкрай деструктивних наслідків для науки, коли руйнується не тільки науковий апарат, система посилань; під загрозою опиняються деякі галузі науки – наприклад, історіографія. У зв'язку з цим почастишали випадки, коли автори, що відстоюють свої права у судовому порядку, стикаються з проблемою нетрадиційних доказів свого пріоритету.

Попри здатність порушників діяти анонімно, їх ідентифікація у цифровому полі цілком можлива. Відомо, що кожен користувач має свою IP-адресу, кожний провайдер проходить процедуру реєстрації, а копії розміщених в Інтернеті матеріалів (як тимчасові, так і постійні) певний час зберігаються на тих чи інших веб-майданчиках або в мережевих архівах. Однак, процедуру встановлення авторства тут значно ускладнює низка проблем. Насамперед, позначається неврегульованість розкриття провайдерами IP-адрес користувачів через суперечності законодавства про охорону персональних даних. Дається взнаки і формальна процедура реєстрації провайдерів, передусім некомерційного напрямку. Досить довільно здійснюється і зберігання веб-контенту [6, с. 3].

Законодавчі лакуни суттєво гальмують процес судового розв'язання проблем авторства, але реалії все частіше змушують правовласників подавати позови проти крадіїв їх творчого доробку. Потреби судової практики спонукали вітчизняних фахівців запропонувати нові засоби судових доказів, зокрема – методи фіксації текстів з метою доведення авторства. Серед них – роздруківка

електронних матеріалів, збереження і представлення їх на відповідних носіях, безпосереднє дослідження судом змісту веб-сайту через мережу Інтернет, огляд нотаріусом Інтернет-сайту зі складанням протоколу, огляд та дослідження серверу, на якому здійснюється хостинг тощо.

Вивчаючи проблеми авторства у цифровому середовищі, слід звернути увагу і на появу у наукових студіях принципово нових явищ, які стали можливими завдяки інноваційним засобам комунікацій. В результаті з'явилися нові технології досліджень, що поступово змінюють традиційну концепцію авторства і її юридичного оформлення. Йдеться, зокрема, про так звані відкриті проекти, які реалізуються за допомогою Wiki-технологій. Такого роду проекти, що створюються в мережі Інтернет, є відкритими для невизначеного числа авторів, які можуть у інтерактивному режимі вносити зміни до тексту дослідження. З метою юридичного оформлення Wiki-проектів на основі принципово нової концепції, в Україні запропонований варіант регулювання авторсько-правових відносин за допомогою ліцензійних договорів, термін дії яких має дорівнювати чинності авторського права. Поруч з фіксацією авторства, такий підхід сприяє легкому залученню дослідників, широкому розповсюдженню знань, вільному використанню твору і його подальшому доопрацюванню, підвищенню верифікації результатів дослідження.

Міжнародний центр академічної доброчесності при Ротлендському інституті етики, Університет Клемсон в Південній Кароліні, розробив документ «Фундаментальні цінності академічної доброчесності». За цим підходом, академічна доброчесність – це відданість академічної спільноти, навіть перед лицем труднощів, шести фундаментальним цінностям: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності й мужності [11, с. 21].

Міжнародна практика впровадження принципів академічної доброчесності, складовою частиною якої є боротьба з проявами плагіату, вже кілька десятиліть тому почала оформлюватись на інституційному рівні. До прикладу, ще у жовтні 1992 року у США був заснований Центр академічної доброчесності для боротьби з шахрайством, плагіатом та академічною недоброчесністю у вищій освіті [11, с.

21]. У 2010 році Центр офіційно набув статусу міжнародного (International Center for Academic Integrity – ICAI). Організація працює на шести континентах більш як у двадцяти країнах. Членство в ICAI поширюється на організації, академічні спільноти, викладачів, адміністраторів, студентів та співробітників установ-учасників. ICAI пропонує оцінювальні послуги, ресурси та консультації своїм членам, а також щорічно проводить міжнародні конференції з питань академічної доброчесності [9].

У Європі під егідою ЮНЕСКО у 2004 році відбулась міжнародна конференція з питань академічної доброчесності, за результатами якої було прийнято Бухарестську Декларацію з етичних цінностей та принципів вищої освіти в Європейському регіоні. В Декларації наголошено, що цінності та етичні стандарти, які підтримують і розвивають сучасні університети не тільки мають вирішальний вплив на академічний, культурний та політичний розвиток своїх вчених, студентів та персоналу, але також допомагають формувати моральні контури суспільства в цілому [5]. Відтак, університети повинні брати відповідальність та вживати заходів для сприяння досягненню найвищих етичних стандартів. Ключовими цінностями академічної спільноти зазначені чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та підзвітність. Ці цінності мають вирішальне значення для забезпечення ефективного навчання та якісного дослідження. Забезпечення справедливості в навчанні, оцінка студентів, дослідження, просування персоналу та будь-яка діяльність, пов'язана з присудженням ступенів, повинні базуватися на законних, прозорих, справедливих, передбачуваних, послідовних та об'єктивних критеріях.

Існують також успішні моделі підтримки академічної доброчесності на рівні окремих навчальних закладів. Так австралійський Кертінський Університет (Curtin University) зобов'язує усіх нових студентів на початку навчання виконати програму курсу академічної доброчесності (Academic Integrity Program). Мета програми – допомогти студентам ознайомитись із концепцією академічної доброчесності, цінностями Університету та його очікуваннями від них як членів університетської академічної спільноти. Програма дає студентам інструменти для

успішного подолання складних ситуацій, які можуть загрожувати їхній академічній доброчесності. Теми включають етику, цінності Університету, культуру посилянь, плагіат, шахрайство, помилкові вчинки та можливі наслідки [5]. На сайті Університету існує окрема сторінка, присвячена академічній доброчесності та університетській політиці із запобігання плагіату, де розміщені Керівництво із запобігання плагіату для студентів, Правила коректного цитування, оформлення посилянь, складання списку використаних джерел тощо.

Основними факторами, які спричинюють порушення академічної доброчесності в частині поширення практики плагіату в науково-освітньому середовищі є: несформованість правового поля у цій сфері; слабка вкоріненість відповідних етичних норм, і навпаки – «багаті» традиції негативних практик; нерівномірні/недостатні технічні можливості різних навчальних закладів для виявлення плагіату; безкарність проявів академічної недоброчесності; незбалансованість навчальних програм і навантажень; застарілість змісту і методів навчання, їх невідповідність вимогам часу, звідки слабка вмотивованість до навчання [8, с. 273].

На подолання цих негативних факторів повинен бути спрямований комплекс заходів з утвердження у вітчизняній науково-освітній системі принципів академічної доброчесності. Важливим кроком у боротьбі з плагіатом в науці й освіті повинне стати поширення на магістерські роботи практики передзахисного оприлюднення. Оскільки стаття 5 Закону України «Про вищу освіту» визначає, що «освітньо-наукова програма магістра обов'язково включає дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30 відсотків», доцільно запровадити норму щодо обов'язкового оприлюднення магістерських робіт, виконаних за освітньо-науковою програмою, на сайтах навчальних закладів та наукових установ, де виконувались роботи, за аналогією з Наказом Міністерства освіти і науки України «Про оприлюднення дисертацій та відгуків офіційних опонентів» № 758 від 12 липня 2015 року.

Вищенаведене дозволяє здійснити деякі узагальнення. Скарги на запозичення продуктів творчості мають місце в нашому суспільстві, Якщо

правовий захист правовласника передбачений на національному і міжнародному рівні, то протидія плагіату здійснюється переважно позасудовим шляхом, передусім, силами самих академічних інституцій. Родовими ознаками академічного плагіату є його функціонування у науково-освітньому просторі, неunikність освоєння наукової спадщини як необхідної передумови навчальної і дослідницької діяльності, наявність жорсткої корпоративної етики і опрацьованого механізму впливу на порушників. У цифрову епоху порушився баланс між охороною авторського права і суспільними інтересами у вигляді права громадян на отримання інформації. Водночас, зазнає суттєвих змін і сучасна концепція авторського права. Юридичне освоєння Інтернет-простору України значно відстає від його стрімкого і масового технічного опанування. Вітчизняна законодавча база поки що є доволі обмеженою, хоча запропонований окремими науковцями і дослідницькими групами проекти є цікавими і перспективними. Більш просунутий зарубіжний досвід в сфері правового регулювання відносин правовласності не дає однозначного рецепту подолання порушень, хоча презентує варіанти підходів і практичних засобів, які можна використати при розробці вітчизняної концепції. Головними засобами боротьби проти академічного плагіату та порушення авторського права в епоху Інтернету є поєднання правових, економічних та технологічних важелів разом з системою заходів етичного спрямування. Останнє можливе лише за умови консолідації академічної громади як частини громадянського суспільства, здатної в ході реформування вищої школи утворити відповідний механізм і структури захисту авторства у науково-освітній сфері.

Основні рекомендації відповідним структурам України щодо припинення академічного плагіату:

Національному агентству із забезпечення якості вищої освіти розробити загальний алгоритм виявлення плагіату та накладення на порушників відповідних санкцій. Етапи і принципи цього процесу повинні стати обов'язковими для всіх акредитованих вищих навчальних закладів. Необхідно також чітко визначити наслідки за порушення принципів академічної доброчесності як для навчальних

закладів, так і для окремих осіб. При цьому потрібно передбачити запобіжники від використання процедур боротьби з плагіатом для досягнення будь-яких сторонніх цілей (вплив на розподіл посад, зведення рахунків тощо).

Міністерству освіти і науки України з метою ознайомлення науково-освітньої громадськості з доробками здобувачів освітнього ступеня магістра за освітньо-науковими програмами видати Наказ «*Про оприлюднення магістерських робіт*», яким запровадити та врегулювати практику передзахисної публікації магістерських робіт на сайтах освітніх і наукових установ, в яких виконувались роботи;

Міністерству освіти і науки України, Інституту модернізації змісту освіти: при розробці методичних рекомендацій для навчальних закладів включити до них виявлення потенційного плагіату та інших форм списування як складову оцінювання навчальних досягнень; розробити та запровадити для перших курсів ВНЗ навчальний курс «академічна доброчесність», покликаний підвищити обізнаність студентів у цій сфері та формувати у них нетерпимість до проявів академічної недоброчесності.

Тільки викоринивши поняття «хабар», «списування», «плагіат» тощо, ми станемо справжніми європейцями й зможемо перевершити досягнення передових країн. Учні та студенти мають навчатися чесно не через боязнь бути пійманим викладачем чи учителем. Щонайменше має бути соромно перед своїми колегами, які сумлінно готувалися й виконують своє завдання чесно. А ще більшим мотивом мають бути індивідуальні знання та навички, які можна здобути лише шляхом системної освіти без будь-яких посилань на плагіат.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1F>
2. Вища освіта в Україні: громадська думка студентів (2015). Загальнонаціональне опитування студентів / Фонд «Демократичні ініціативи»

імені Ілька Кучеріва, фірма «Юкрейніан соціолоджі сервіс» – Режим доступу: <http://dif.org.ua/article/vishcha-osvita-v-ukraini-gromadska-dumka-studentiv>

3. Новини проекту УБА «Культура академічної доброчесності: роль бібліотек». – Режим доступу: <https://ula.org.ua/news/4010-novyny-proektu-uba-kultura-akademichnoi-dobrochesnosti-rol-bibliotek>

4. Студенти КНЕУ зафіксували, як їм продають шпаргалки біля гуртожитка (2017). Українська правда. Життя. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/society/2017/01/10/222064/>

5. Comparison of policies for Academic Integrity in Higher Education across the European Union (2013). Impact of Policies for Plagiarism in Higher Education Across Europe / The Project of the European Union under Erasmus, Lifelong Learning Programme, Modernisation of Higher Education (2010-2013). Available at: <http://plagiarism.cz/ippheae/>, <http://plagiarism.cz/ippheae/files/D2-3-00%20EU%20IPPHEAE%20CU%20Survey%20EU-wide%20report.pdf>

6. Fishman T. (2009). “We know it when we see it” is not good enough: toward a standard definition of plagiarism that transcends theft, fraud, and copyright. 4th Asia Pacific Conference on Educational Integrity (4APCEI). 28-30 September 2009, University of Wollongong NSW Australia, – 2010, pp.1-4. Available at: <http://ro.uow.edu.au/apcei/09/papers/37/>

7. Fishman T. (2012). *The Fundamental Values of Academic Integrity* (2nd edition). International Center for Academic Integrity, Clemson University. http://www.academicintegrity.org/icai/assets/AUD_Integrity_Quot

8. Grimes P. (2004). Dishonesty in Academics and Business: A Cross-Cultural Evaluation of Student Attitudes. *Journal of Business Ethics*, 49(3), pp. 273-290.

9. International Center for Academic Integrity [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <https://academicintegrity.org>

10. Klein A., Lecenburg M., Mckendall M. & Mothersell W. (2007). Cheating during the college years: How do business school students compare. *Journal of Business Ethics*, 21, pp. 197-206.

11. Liaw T., Genoni P. (2017). A Different Shade of Green: A Survey of Indonesian Higher Education Institutional Repositories. *Journal of Librarianship and Scholarly Communication*, 4 (General Issue), P. 21.
12. McCabe D., Trevino L. & Butterfield K. (1999). Academic Integrity in Honor Code and Non-Honor Code Environments: A Qualitative Investigation. *The Journal of Higher Education*. Vol. 70, No. 2 (Mar. - Apr.), pp. 211-234.
13. Pavela G. (1978). Judicial review of academic decision making after Horowitz. *NOLPE School of Law Journal*, 8, pp. 55-75.
14. Rahman N., Hussein N., Esa M. (2016). Academic Dishonesty Among Business Students: Cheating Acts and Proposed Ways to Reduce Cheating Behavior. In: Fook C., Sidhu G., Narasuman S., Fong L., Abdul Rahman S. (eds) 7th International Conference on University Learning and Teaching (InCULT 2014) Proceedings. Springer, Singapore.
15. Siaputra I., Santosa D. (2016). Academic Integrity Campaign / in Tracey Bretag (ed.). *Handbook of Academic Integrity*, pp. 75-86.
16. Siniver E. (2013). Cheating on exams: The case of Israeli students. *College Student Journal*, 47 (4), pp. 593-604.

Ковальський Б.М.,
д.т.н., завідувач кафедри
медіа технологій та видавничо-графічних систем
Українська академія друкарства
(Львів, Україна)

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ЦІННОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Актуальність проблеми. Питання академічної доброчесності є дуже актуальним для України. Адже неприпустимою є ситуація, коли наукові роботи передаються від курсу до курсу лише зі зміненими титульними сторінками, коли у

наукових текстах перефразовують чужі думки та видаються за власні без посилання на їх справжнього автора, коли метою наукового дослідження є не нове наукове знання, а отримання вченого ступеню. І абсолютно неприпустимо, коли в суспільстві такий стан речей сприймається як норма.

Останні роки українська наукова та освітня спільнота все більше звертається до питань академічної доброчесності та впровадження міжнародних академічних стандартів. Американські ради з міжнародної освіти спільно з Міністерством освіти і науки України розпочали Проект сприяння академічній доброчесності в Україні. Лише сприйняття суспільством, усіма учасниками освітнього та наукового процесів принципів академічної доброчесності як глибинних цінностей є запорукою того, що українська освіта та наука позбудуться імітації, народжуватимуть нові ідеї та знання і будуть рівноправно включені у світовий процес наукової комунікації [1, 2].

Основна думка. За останні два-три роки тема академічної доброчесності в Україні встигла пройти шлях від повної новизни до певного визнання освітньою і науковою спільнотою. Про останнє свідчать як конкретні дії університетів із прийняття кодексів академічної етики й передплати на «антиплагіатні» комп'ютерні системи, так і прописування змісту, складових академічної доброчесності, видів її порушення (зокрема надане визначення академічному плагіатові) й варіантів відповідних санкцій у статті 42 нової редакції Закону України «Про освіту», ухваленої восени 2017 р. Портал «Освітня політика» надав свої електронні сторінки для кількох дуже слушних матеріалів з цієї теми і нещодавно на віртуальному «круглому столі» [3] узагальнив найбільш важливі питання, що виникають у академічній спільноті у зв'язку із просуванням «доброчесних» цінностей.

Успішне просування належних освітніх практик в університеті, де такі практики раніше культивувалися недостатньо, за різними дослідженнями, має спиратися на кілька загальних передумов [4]:

- Досягнення сталих результатів у впровадженні норм академічної доброчесності можливе тільки за умови тривалих і наполегливих зусиль

керівництва закладу в напрямі просування цих норм і цінностей. Це не є питання «швидкого рішення», коли університету достатньо прийняти етичний кодекс чи передплатити систему виявлення в тексті ознак плагіату й відзвітувати, що проблему успішно розв'язано.

- Викладачі мають одержати належну кваліфікацію у питаннях сучасного академічного письма, знання про доброчесні й недоброчесні практики навчання, їх причини, інструменти реагування; мати досвід редагування текстів із елементами плагіату. Отже, необхідна організація навчання викладачів цим питанням.

- Мотивованість викладачів працювати на засадах академічної доброчесності. Небажання викладачів займатися цими питаннями властиве не лише Україні, а й багатьом іншим країнам.

- Проговорення теми академічної доброчесності із колегами. Якщо проблема замовчується, вона не вирішиться. Окрема порада — колеги по кафедрі мають систематично обмінюватися досвідом просування доброчесних практик, проговорювати це питання вголос у своєму колективі не рідше ніж кожні один-два місяці.

- Інформування студентів про політику закладу, щоб вони відчували себе частиною «чесної» академічної спільноти. Необхідно пояснювати студентам переваги від доброчесності, мотивувати їх до підтримки високих цінностей академічної спільноти, які дозволяють зберігати й створювати нове знання про навколишню дійсність.

Найбільш типові порушення академічної доброчесності українськими студентами — плагіат у письмових роботах, списування на екзамені. Тому центральним інструментом розв'язання проблеми студентської недоброчесної поведінки є навчання їх належному академічному письму. Реалізувати таке навчання дозволяє належна кваліфікація викладачів з відповідних питань, що передбачає опанування ними таких компетентностей [5]:

- розуміти, що плагіат — це феномен із нечіткими межами, інтерпретація якого залежить від культурного контексту;

- знати про основні причини студентського плагіату;
- знати про уявлення студентів про плагіат і про освітні потреби студентів;
- вміти планувати і проводити навчальні заходи, які ефективно допомагають студентам уникати плагіату;
- знати, як складати завдання й екзаменаційні білети, щоб завдання не орієнтували студентів на плагіат;
- вміти виявляти випадки плагіату в текстах студентів;
- вміти надати компетентну оцінку про те, щодо яких випадків плагіату викладач може прийняти рішення самостійно, а про які треба доповісти відповідальній інстанції (етичній комісії тощо).

Впровадження принципів академічної доброчесності в українських закладах вищої освіти – це питання підняття якості вищої освіти та репутації самих ЗВО, підвищення їхнього рейтингу, визнання дипломів університетів на європейському та світовому рівнях, підвищення конкурентоспроможності випускників цих ЗВО.

У проєкті нового рамкового Закону України «Про освіту» вперше на законодавчому рівні подається тлумачення терміну: «академічна доброчесність» – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [6].

Сформована в даний час ситуація в сфері вищої освіти в Україні є предметом численних дискусій і викликає неоднозначну оцінку як експертів, так і простих громадян. При цьому головний фокус уваги опинився зосередженим на інституційних змінах в сфері вищої школи, а соціокультурним змінам до останнього часу приділялося недостатньо уваги, хоча багато дослідників стверджують, що ефективне реформування вищої освіти неможливо без урахування соціокультурних факторів і трансформації академічної культури [7-10].

Висновок. Категорія академічної доброчесності відзначається своєю багатовимірністю, що означає поєднання в ній як відповідних фундаментальних цінностей, так і механізмів й інструментів їхнього забезпечення і просування. Вкрай важливим є усвідомлювати потенційні внутрішні та зовнішні чинники, які зумовлюють академічну нечесність, передусім морально-культурні, інституційні та освітньо-виховні. Вивчення і розуміння природи їхнього походження дасть можливість розробити та імплементувати ефективну політику забезпечення академічної доброчесності як національного рівня, так і локального масштабу [11].

Основна причина академічної нечесності студентів обумовлена мотивацією перебування у вузі. Саме «перебування», оскільки лише третина опитаних вказують, що вони націлені на отримання професійних знань, тобто хочуть вчитися. Здорова академічна культура є чинником успішного розвитку суспільства. Вона знаходить своє вираження в писаних і неписаних нормах, які визнаються академічною спільнотою, і обумовлена широким спектром явищ, які регулюють і визначають життя академічних установ на основі сформованих традицій, угод, звичаїв. І нині – час саморефлексії університетської спільноти, час пошуку проблем і шляхів їх усунення.

Для розбудови цілісної та ефективної системи забезпечення академічної доброчесності в українській вищій школі необхідно здійснити безліч заходів: ввести в чинне освітнє законодавство України чітко визначені та суворі норми відповідальності для студентів, викладачів, науковців за плагіат; зобов'язати вищі навчальні заклади реалізувати власну політику забезпечення академічної доброчесності шляхом розробки кодексів честі студентів і етичних кодексів викладачів та представників адміністрації; створити національну систему збору статистичних даних і моніторингу інформації щодо випадків академічної нечесності в університетах та оприлюднення на їхній основі періодичних відкритих звітів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Культура академічної доброчесності: роль бібліотек [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://ula.org.ua/255-programi-proekti/3582-kultura-akademichnoi-dobrochesnosti-rol-bibliotek>.
2. Сазик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti>.
3. Аналітичний звіт про круглий стіл «Академічна доброчесність у вищій освіті: місія неможлива?!». Портал «Освітня політика», 12.01.2018 р. URL: <http://education-ua.org/ua/draft-regulations/1116-analitichnij-zvit-pro-kruglij-stil-akademichna-dobrochesnist-u-vishchij-osviti-misiya-nemozhлива>
4. Ніколаєв Є. Як просувати цінності академічної доброчесності в українських університетах? // [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.skeptic.in.ua/promoting-integrity/>
5. Løkse M., Solbergoumans M. Strengthening teacher qualifications to prevent student plagiarism – presentation of an online course and discussion of a strategy. In: Plagiarism across Europe and Beyond 2015. Conference Proceedings. June 10-12, 2015. Brno, Czech Republic. P. 31.
6. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] : проект [від 30.03.2016] // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Електрон. данні. – Київ, 1994–2016. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=58639. – Назва з екрана.
7. Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку. Матеріали для ознайомлення з результатами проекту №49169. URL: <http://iro.org.ua/ua/main/research/22> (дата звернення: 08.11.2016).
8. Альтба Ф.Г. Академическая свобода: реалистическая оценка // Международное высшее образование. URL: <http://ihe.nkaoko.kz/archive/14/292/> (дата звернення: 01.11.2016).

9. Астахова В.И. Академическая культура как фундамент формирования современного специалиста // Вчені зап. Харк. гуманіт. ун-ту «Нар. укр. акад.». Харьков, 2013. Т. 19. С. 21-39.

10. Бакіров В.С. Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку. Результати всеукраїнського соціологічного дослідження. URL: <http://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2015-07-17/2015.pdf> (дата обращения: 03.11.2016).

11. Малогулко Ю.В., Затхей М.В. Проблеми академічної доброчесності в вищих навчальних закладах // [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hcvr/all-hcvr-2018/paper/viewFile/3857/3456>

Корчагіна Г.С.

*к.п.н., доцент кафедри музично-інструментальної підготовки ХНПУ імені Г.С. Сковороди,
(м. Харків, Україна)*

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВНЗ

Проблема академічної доброчесності для українського наукового суспільства є сьогодні однією з найактуальніших, бо стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності призводить до безконтрольного і безвідповідального використання чужих думок, видаючи їх за свої. Поняття академічної доброчесності в Україні почало використовуватися у 2009 році за результатами аналізу фахівців Інституту освітньої аналітики Міністерства освіти і науки України [2].

Великі надії дає впровадження і реалізація Закону України (2017 р.) де було запроваджено принцип академічної доброчесності, що трактується як «...сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та / або наукових (творчих) досягнень» [4].

Основним інструментом стало запровадження ст. 32 п. 3 відповідних цифрових технологій, які дають можливість ідентифікувати наявність та обсяг неправомірно запозиченого чужого матеріалу. У ст. 69 п. 6 введено процедуру обов'язкового оприлюднення тексту дисертації (наукової доповіді) на веб-сайті навчального закладу, у якому створено спецраду, а в ст. 6 п. 6 запроваджено систему дисциплінарних санкцій до навчального закладу, наукового керівника, членів спецрад та офіційних опонентів, що надали позитивні відгуки про наукову роботу, у якій виявлено академічний плагіат [5, с. 23]. Але до цього часу на законодавчому рівні досі не врегульовано авторські права і законність перевірок, які проводяться з використанням безкоштовних програм. Відповідальними за перевірку текстів робіт у більшості проаналізованих ВНЗ, як правило, виступають наукові керівники та кафедри, а це є вкрай не вірним, оскільки, кількість затраченого часу перевищує ліміт передбачений навчальним навантаженням викладача [3].

Найпоширенішими методами приховування плагіату є: використання прихованих символів, заміна символів у слові латиницею, нерівномірне розміщення запозиченого тексту в роботі, стилістична неоднорідність дослідження, написання роботи складною мовою та заміна слів синонімами, маніпуляція цитатами, переклад. Відзначимо, що для боротьби з плагіатом існує значна кількість програмних засобів, а програми для антиплагіатної експертизи (AntiPlagiarism.NET, Etxt antiplagiat, StrikePlagiarism, text.ru (підтримує укр. мову), Advego Plagiatus (підтримує укр. мову), тощо).

На завершення необхідно додати, що для того щоб викоринити цю проблему з університетів, потрібен комплексний підхід. Крім програмного забезпечення з

виявлення плагіату в університетах необхідно сформулювати загальні принципи і правила поведінки учасників науково-видавничого процесу, врегулювати взаємини між всіма учасниками науково-видавничого процесу з метою забезпечення високої якості наукових публікацій, підтримка ініціатив в освіті науково-видавничого співтовариства, в області етики наукових досліджень.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.

2. Аналітична довідка за результатами дослідження практик академічної доброчесності у вищих навчальних закладах України / Інститут освітньої аналітики. – К., 2016. – 42 с.

3. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. №1556-VII (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

4. Проект Закону України «Про освіту» від 04.04.2016 р. № 3491-д [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58639.

5. Фініков Т. Академічна доброчесність : глобальний контекст та національна потреба / Т. Фініков // Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – Київ : Таксон, 2016. – С. 9 – 36

*Левашова О.Л.,
доцент кафедри медичної хімії ХНМУ,
(м. Харків, Україна)*

СКЛАДОВІ «АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ»

Згідно закону України «Про освіту» (ст.42) «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

В даний час для української наукової та освітньої спільноти питання академічної доброчесності та впровадження міжнародних академічних стандартів є дуже актуальними. Тому академічна доброчесність є основою мети університету, яка полягає в підвищенні якості освіти, іміджу вишу, а також у формуванні моральних принципів громадян країни. Вона стосується насамперед обміну ідеями, розробки та впровадження новітніх технологій та нових знань, а це вимагає довіри між педагогами та студентами [2].

Поведінка людей, які обманюють, може бути пояснена етичним самовизначенням кожної людини, мотивацією яка їх утримує від того, що вони роблять щось нечесно або як вони бачать самі навчальний досвід. Коли деякі студенти стають фіксованими з найближчої мети: отримати ступінь або отримати хорошу роботу після закінчення навчання, вони можуть втратити оцінку вартості освіти та як вона може їм допомогти [3].

Уникнення академічної нечесної поведінки (плагіат, підтасовування, фальсифікація тощо) часто наводять як шлях просування академічної доброчесності. Але коли увага зосереджена на негативній поведінці, де цілість відсутня, розмови про доброчесність зосереджені на підозрі, а не на довірі, повазі один до одного.

Академічна доброчесність містить наступні складові чесність, довіру, справедливість, повагу, відповідальність та мужність [4].

Чесність – це щирість. Всі інші стовпи академічної цілісності мають певну основу в чесності. Педагоги роблять чесні підсумки індивідуальних здібностей студентів, справедливо представляють їх зусилля. Подолання академічної нечесності перш за все потребує звернення до гідності людини, до її самоповаги та поваги до інших [5].

Довіра до інших людей поліпшує робочі стосунки, тому що довіра встановлюється в колективі, в якій всі члени виконують краще свою роботу, де структура та політика є справедливими, тому і всі будуть поводитися справедливо. Чим вищий рівень взаємоповаги, чесності та довіри у колективі, тим краще людина здатна вирішити свої завдання [5].

Справедливість йде рука об руку з довірою. Це неупереджене, однакове ставлення до всіх учасників освітнього процесу, позбавлене дискримінації та нечесності. Кожна людина повинна вірити, що до неї ставляться справедливо й оцінюють її за тими ж стандартами, що й всіх інших в колективі. Наприклад, студент може цілком довіряти, що професори оцінять гідно та справедливо його роботу, а не на користь того чи іншого студента.

Повага один до одного дозволяє висловлювати окремі точки зору та думки. Заняття проводяться у формі дискусії, рольових ігор, де студенти демонструють повагу, слухаючи іншу точку, уявляють себе на чиемусь місці, а викладачі демонструють повагу, слухаючи ідеї студентів та забезпечуючи повні та чесні відгуки [4].

Відповідальність означає визнання особистих обов'язків та підзвітності у щоденних діях. Кожен особисто інвестується в цілеспрямовану роботу та заохочує інших до вчинення цілісності. Академічна доброчесність починається з особистостей і позитивно впливає на весь колектив.

Списування серед студентів та обман на іспитах не є новим проявом недоброчесності. Новим є те, як студенти роблять це – вони більше не пишуть відповідь на шпаргалках або на своїй руці. Нові технології перетворили обман в шахрайство, а для зупинення його потрібні розумні та всеосяжні рішення. Наприклад, високотехнологічні пристрої, які полегшують обман, у вигляді

годинника, який, як зазвичай, нічого не відображає, але коли ви носите спеціальні окуляри, що продаються разом із годинником, екран стає видимим, і студент зможе побачити будь-який завантажений текст. В епоху інтелектуальних технологій для боротьби з шахрайством вищі навчальні заклади застосовують інноваційні стратегії – від заборони пристроїв, тестування приміщень до відбору і глушіння радіосигналів [5].

Студенти повинні розуміти свої права та обов'язки, приймати обґрунтовані рішення та бути відповідальними за ці рішення. Зусилля та недоброчесні досягнення деяких студентів, послаблює репутацію університету та загрожує цілісності широкої наукової спільноти. Академічна неправомірна поведінка повинна бути досліджена та вирішена університетом, включаючи дисциплінарну відповідальність відповідно до принципів академічної доброчесності.

Отже, поширення принципів академічної доброчесності полягає у створенні культури на основі чесності, справедливості, доброчесності та впровадженні етичного кодексу в просвітницьку діяльність.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] : проект [від 30.03.2016] // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Електрон. данні. – Київ, 1994–2016. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=58639. – Назва з екрана.
2. Потапюк Л.Н., Потапюк И.П. Інженерні та освітні технології. 2017. № 1 (17). – с. 33-40. Режим доступу до журналу: <http://eetecs.kdu.edu.ua>
3. Аболіна Т.Г., Нападиста В.Г., Рихліцька О.Д. та ін. Прикладна етика: Навчальний посібник / За науковою редакцією Панченко В.І. – К.: «Центр учбової літератури», 2012. – 392 с.
4. Сацик, В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna->

kontsepsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osvitI. – Назва з екрана.

5. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с.

*Чернюх О.Г.,
доцент кафедри біоорганічної і біологічної хімії та клінічної біохімії
ВНДЗ «Буковинський державний медичний університет»
(м. Чернівці, Україна)*

СТВОРЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ПІДГРУНТТЯ ДЛЯ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ПРОГРАМ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕНОСТІ В УКРАЇНІ

Сьогодення України, на превеликий жаль, залишається невтішним: воєнний конфлікт на сході країни, занепад економіки, політичні чвари та корупційне процвітання у багатьох сферах нашого життя – всі ці процеси призводять до занепаду країни та позбавляють її омріяної незалежності. Адже вже понад чверть віку незалежність держави та її єдність залишаються під питанням.

З огляду на все сказане вище, питання охорони інтелектуальної власності, сприяння розвитку академічній доброчесності, боротьба з плагіатом у сфері науки та освіти можуть здатися другорядними проблемами суспільства. Але, насправді, низка цих проблем є вагомим чинником формування майбутнього української нації щодо розвитку конкурентноспроможної освіти, виховання школярів та студентства в антикорупційному дусі, запобігання наслідкам трудової міграції, особливо серед молоді, що призводить до втрати кваліфікаційної робочої сили та негативно впливає на розвиток економіки.

Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP project: Strengthening Academic Integrity in Ukraine project), запроваджений Американськими радами з освіти за участі Міністерства освіти і науки України та за підтримки Посольства Сполучених Штатів, націлений на розвиток принципів академічної доброчесності серед викладачів та студентів, що повинно вплинути на трансформацію не тільки автономнії вузів, а також українського суспільства загалом [1]. Ця програма має на меті допомогти прогресивним закладам освіти стати незалежними та впливовими структурними елементами освітнього та соціального простору у суспільстві.

Згідно статистичних даних опитування, проведеного фондом «Демократичні ініціативи» у 2016 року, головними проблемами вищої освіти населення вважає [2]:

- 1) корумпованість викладачів (37% опитаних);
- 2) невизнання дипломів українських ВНЗ у світі (34%);
- 3) невідповідність викладання вимогам ринку праці (32%);
- 4) слабку матеріально-технічну базу вишів (32%).

Необхідно відмітити, що за останній період відбуваються позитивні зрушення та покращення ситуації у вищих учбових закладах держави, які усвідомлюють проведення навчання та виховання студентів відповідно до засад Болонського процесу з втіленням принципів академічної доброчесності, адже перших дві проблеми є відображенням протилежного процесу – недоброчесності та несумлінності у багатьох закладах освіти.

Прогресивні вузи розуміють необхідність проведення реформ, що дозволить освітянам підтримати свою автономію бути конкурентноспроможними, проводити відповідну підготовку кваліфікаційних кадрів.

Згідно даних Інституту освітньої аналітики Міністерства освіти та науки України (2016 р.) тільки представники 139 адміністрацій вищих навчальних закладів України із 186 запрошених взяли участь у опитуванні щодо існуючих практик запровадження принципів академічної доброчесності [3], тобто 25 % вузів взагалі проігнорували принципами чесності, поваги, справедливості та

відповідальності й не усвідомлюють вагомого значення цих аспектів для прогресивного формування власне вузу та суспільства.

Щодо запобігання науковому плагіату, то тільки 26 % вишів мають чітко зафіксовані процедури його проведення. 86 закладів освіти стверджували про наявність автоматизованої перевірки на плагіат, але представники десятих з них не виявили достатніх знань щодо роботи наведених програм [3]. Згідно статистики найбільш популярними програмами для перевірки на плагіат є Etxt.ru; Advego Plagiatus та Anti-Plagiarism (розробка Хмельницького національного університету). На момент 2013 року (проект системи Anti-Plagiarism та програмне забезпечення знаходиться за адресою <http://ikc2.tup.km.ua>) з сервера проекту завантажено більше ніж 40 000 копій програмного забезпечення Anti-Plagiarism, її користувачами є більше 370 освітніх закладів з усього світу, окрім того, система розвивається паралельно з розвитком та поширенням інформаційно-комунікаційних технологій [4].

Буковинський медичний університет проводить різноманітні заходи щодо впровадження академічної доброчесності: наукові роботи працівників проходять перевірку щодо плагіату, статті, посібники, монографії та ін. можна надсилати на e-mail: 111antiplagiat111@gmail.com, що значно прискорює опрацювання, якщо викладачі не використовують програми персонально. Численні зустрічі, конференції (для прикладу, у рамках відзначення Дня науки в Україні (19.05.2018 р.), з метою роз'яснення поняття плагіату та захисту авторських прав проведено он-лайн конференцію на тему «Плагіат у наукових публікаціях» 22 травня 2018 року), обмін досвідом, участь у міжнародних робочих симпозіумах, присвячених академічній доброчесності сприяє кращому розумінню та усвідомленню наявної проблеми, популяризація кодексу честі як для студентів так і для викладачів (кодекс доброчесності запроваджений в університеті від 27 квітня 2017 року). Керівництвом університету постійно здійснюється нагляд для попередження зловживань та порушень викладачами (для прикладу наказ № 421-Адм), роз'яснення про заходи щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів в

університеті (наказ №68-Адм від 22.02.18 р.), проводиться регулярне анонімне анкетування студентів.

З огляду на ці факти, для сприяння програм академічної доброчесності необхідно проведення заходів на державному законодавчому рівні (наприклад, досвід Індонезії), але корумпованість ешелонів влади, навпаки, стримує та зневажає принципами академічної доброчесності. Тому відповідальність залишається на автономії вузів, прогресивному студентству та викладацькій інтелігенції.

Упродовж стажування хотілося б дізнатися: які внутрішні законодавчі проекти розроблені у вузах для контролю та адміністративного покарання за академічну недоброчесність чи проводиться анонімне анкетування студентів з приводу цього питання? Яким чином академічна доброчесність сприяє прогресивним процесам освітнього простору? Чи проводиться статистичний облік щодо успішності студентів з України в учбових закладах Польщі та їх ставлення до принципів академічної доброчесності у порівнянні з станом ситуації в Україні?

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Проект Сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP project). URL: [http://www.americancouncils.org.ua/uk/pages/34/Strengthening%20Academic%20Integrity%20in%20Ukraine%20Project%20\(SAIUP\).htm](http://www.americancouncils.org.ua/uk/pages/34/Strengthening%20Academic%20Integrity%20in%20Ukraine%20Project%20(SAIUP).htm)
2. Вища освіта в Україні: порядок денний для реформ KAS Policy Paper. За заг. ред. Є.Б. Ніколаєва. 61 с. URL: http://www.kas.de/wf/doc/kas_49848-1522-13-30.pdf?170911150030
3. Аналітична довідка за результатами дослідження практик академічної доброчесності у вищих навчальних закладах України. Міністерство освіти і науки України Інститут освітньої аналітики. 2016. 70 с. URL: <http://metod.vntu.edu.ua/uploads/1497965621.docx>
4. Михайловський Ю.Б., Длугунович Н.А. Система ANTI-PLAGIARISM як інструмент запобігання плагіату в навчальній та науковій діяльності. Вісник

Хмельницького національного університету. 2013. №3. С.162- 168. URL:
http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/tech/pdfbase/2013/2013_3/33myh.pdf

Хоменко П. В.,

*доктор педагогічних наук, доцент кафедри медико-біологічних дисциплін і фізичного виховання, декан факультету фізичного виховання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
(м. Полтава, Україна)*

Фазан В. В.,

*доктор педагогічних наук, доктор теологічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
(м. Полтава, Україна)*

Мірошниченко В. Г.,

*кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри соціально гуманітарних дисциплін та здоров'я людини Полтавського інституту бізнесу ПВНЗ «МНТУ»
(м. Полтава, Україна)*

ПРОБЛЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СИСТЕМІ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ МАГІСТРАНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Розглядаючи сучасну ситуацію в освіті й науці України необхідно зазначити, що надзвичайно велика увага зараз приділяється освітньому рівню магістр, оскільки це є вищий ступінь підготовки кваліфікованих спеціалістів. Як наголошують вимоги – магістр повинен мати широку ерудицію, фундаментальну наукову базу, володіти методологією наукової творчості, сучасними інформаційними технологіями, методами отримання, обробки, зберігання і використання наукової інформації, бути спроможним до плідної науково-дослідної і науково-педагогічної діяльності [4]. Оцінити вище вказані вимоги ми можемо на основі магістерської роботи – це самостійна науково-дослідна робота, яка готується з метою публічного захисту і отримання академічного ступеня магістра. Основне завдання магістра – продемонструвати рівень своєї наукової

кваліфікації, вміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні наукові завдання. Треба наголосити що, магістерська робота, з одного боку, має узагальнюючий характер, оскільки є своєрідним підсумком підготовки магістра, а з іншого - самостійним оригінальним науковим дослідженням. Саме тому, на нашу думку, важливим є дотримання академічної доброчесності в системі науково-дослідної роботи магістрантів педагогічних спеціальностей.

Основними завданнями наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка в «Положення про організацію наукової та науково-технічної діяльності» визначено: - досягти конкурентоспроможних наукових і науково-прикладних результатів; застосовувати добуті наукові, науково-технічні знання під час підготовки фахівців із вищою освітою; - сформувати сучасний науковий кадровий потенціал із тим, щоб забезпечити розробку та впровадження інноваційних наукових розробок; організувати фундаментальні, прикладні дослідження й розробки для отримання нових знань, створення та реалізації нових конкурентоздатних технологій, техніки й матеріалів; - установлювати різні форми наукової співпраці (з-поміж них міжнародної) із вищими навчальними закладами, установами й організаціями, що не входять до системи вищої освіти, для розв'язання складних наукових проблем, упровадження результатів наукових досліджень і розробок [3].

Досягнення поставлених результатів передбачає виконання магістерських робіт за фахом. При цьому важливим є формування академічної етики та поваги до інтелектуальних надбань, що має сприяти впровадженню практики належного цитування через визначення поняття та форм плагіату, методів запобігання його поширенню, процедури розгляду та фіксування фактів плагіату.

Під академічною доброчесністю розуміємо сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає: посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти [2].

З метою виявлення рівня та характеру плагіату у магістерських кваліфікаційних роботах магістрантів педагогічних спеціальностей нами використано антиплагіатну інтернет-систему StrikePlagiarism.com, як онлайн інструмент, створений для перевірки текстових документів. StrikePlagiarism.com дозволяє перевірити завантажені магістерські роботи з врахуванням таких баз: - внутрішня база даних ПНПУ імені В. Г. Короленка; - бази даних документів інших ВНЗ; - всесвітній веб ресурс.

Антиплагіатна інтернет-система StrikePlagiarism.com – це інструмент, який дозволяє перевіряти оригінальність аналізованого документа. Метою системи не є ствердження чи проаналізований документ був написаний самостійно. Метою системи є достачання матеріалів, які допоможуть користувачу прийняти таке рішення. Таким чином, Звіт Подібності завжди має бути додатково проаналізований компетентною особою. Зокрема, не варто оцінювати документ лише на підставі процентних ставок Коефіцієнта Подібності. Необхідно перевірити зміст документа – чи правильно зазначені цитування та чи вірно вказане джерело їх запозичення в бібліографії [1].

Таблиця 1

**Результати перевірки магістерських кваліфікаційних робіт за
Антиплагіатною інтернет-системою StrikePlagiarism.com (стадія
попереднього захисту)**

№	Назва спеціальності	Загальна кількість робіт	Коефіцієнт Подібності № 1 більше 50 %	Коефіцієнт Подібності № 2 більше 5 % (кількість робіт)	Допуск до захисту, %
1	012 Дошкільна освіта	5	2	0	80 %
2	013 Початкова освіта	4	2	0	50 %
3	014.01 Середня освіта (Українська мова і література)	4	1	0	100 %
4	014.02 Середня освіта (Мова і література)	8	3	0	80%
5	014.03 Середня освіта (Історія)	5	1	1	100 %
6	014.06 Середня освіта (Хімія)	4	2	1	75 %
7	014.05 Середня освіта (Біологія)	3	2	1	67 %
8	014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології)	5	2	0	80 %
9	014.04 Середня освіта (Математика)	9	4	0	78 %
10	014.08 Середня освіта (Фізика)	6	2	0	17 %
11	014.011 Середня освіта (Фізична культура)	19	6	3	74 %
12	014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)	5	2	1	80 %
13	014.12 Середня освіта (Образотворче мистецтво)	5	2	1	60 %
14	014 Середня освіта (Географія)	6	2	1	83 %

Коефіцієнт Подібності № 1 - це значення (виражене в процентах), яке визначає рівень запозичень, знайдених в певних джерелах, що складається як мінімум з 5 слів. Перевищення встановленого значення в Коефіцієнті Подібності № 1 означає надмірне використання запозичень. Ліміт значення Коефіцієнта Подібності № 1 рекомендований StrikePlagiarism.com - це 50%. Коефіцієнт

Подібності № 2 - це значення (виражене в процентах), яке визначає рівень запозичень, знайдених в певних джерелах, що складається як мінімум з 25 слів. Перевищення встановленого значення Коефіцієнта Подібності № 2, є достовірним сигналом про виявлення неприйнятних запозичень в документі. Ідентичні фрази, що складаються з 25 слів, навряд чи можна знайти в загальній мові, їх присутність в документі, є переконливим доказом запозичення. Наявність запозичень вимагає проведення додаткової перевірки з боку уповноваженої особи (Координатора або наукового керівника), так як це може бути фактом запису чужого контенту (наприклад правильність маркування цитати). Ліміт значення Коефіцієнта Подібності № 2 рекомендований StrikePlagiarism.com це 5% [1, 5].

Загалом нами було проаналізовано 88 магістерських кваліфікаційних робіт студентів педагогічних спеціальностей. У 2018 році такий експеримент проводився вперше. Проведений аналіз відбувався на стадії попереднього захисту кваліфікаційної роботи, що давало можливість магістрантам та їх керівникам унести необхідні поправки в структуру та зміст роботи, виявити характер плагіату та запозичення.

За результатами дослідження Коефіцієнт Подібності № 2 більше 5 % був виявлений у 9 роботах, що становить 10,2 % всіх досліджених магістерських робіт. Коефіцієнт Подібності № 1 більше 50 % на стадії попереднього захисту виявлено у 33 роботах, що становить 37,5 % проаналізованих досліджень. Додаткова перевірка цих 33 робіт науковими керівниками дозволила дещо знизити цей відсоток, що пояснюється аналізом оформлення цитувань, встановленням відповідних посилань по тексту. У деяких роботах (014.06 Середня освіта (Хімія), 014.05 Середня освіта (Біологія), 014.04 Середня освіта (Математика), 014.08 Середня освіта (Фізика)) встановлено що в тексті міститься значна кількість словосполучень запозичених з професійної мови або словосполучень загального використання, що не трактується як плагіат.

Положення «Про запобігання та виявлення академічного плагіату в Полтавському національному педагогічному університеті» передбачає класифікацію 4 груп унікальності роботи: - висока унікальність, робота

допускається до захисту або (та) опублікування (80 – 100 %), - середня унікальність, робота потребує доопрацювання та повторної перевірки (70 – 79 %), низька унікальність, робота потребує опрацювання та повторної перевірки (51 – 69 %), низька унікальність, робота відхиляється без права подальшого розгляду (50 % і нижче) [].

На рис. 1. Представлено результати дослідження магістерських робіт та їх розподіл за групами унікальності.

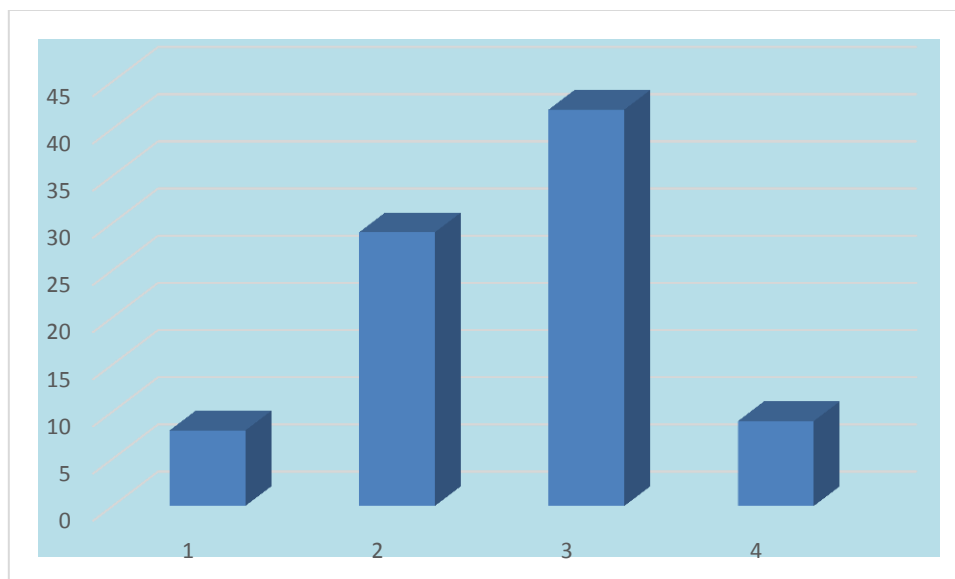

Рис. 1. Розподіл магістерських робіт за групами унікальності тексту: 1) висока унікальність; 2) середня унікальність; 3) низька унікальність з обов'язковим доопрацюванням; 4) низька унікальність з повною переробкою роботи.

Отже, більшість магістерських робіт (42, що становить 47,7%) мають низький рівень унікальності з обов'язковим доопрацюванням на стадії попереднього захисту. Високий рівень унікальності виявлено лише у 8 робіт, що становить 9,1 %. Це переважно роботи експериментального характеру х таких спеціальностей як 014.06 Середня освіта (Хімія), 014.05 Середня освіта (Біологія), 014.04 Середня освіта (Математика) та 014.08 Середня освіта (Фізика). В цьому контексті вважаємо за необхідне зазначити, що ступінь оригінальності роботи часто визначається власне вибором теми та формуванням структури (змісту) дослідження, тобто значна відповідальність покладається на наукового керівника та випускаючу кафедру. Низький рівень унікальності магістерських

робіт з необхідністю повної переробки роботи було виявлено у 9 магістрантів, що становить 10,2 %. Це переважно випускники спеціальності 014.011 Середня освіта (Фізична культура), рівень готовності робіт яких на період попереднього захисту був дуже низьким. Середній рівень унікальності робіт зафіксований у 29 магістрантів, що становить 33 %, їх розподіл за спеціальностями приблизно рівний.

Робота експертної групи з досконалого аналізу магістерських робіт, які мають низький рівень унікальності тексту дозволив виявити такі види плагіату:

1) копіювання та оприлюднення виконаної іншим автором роботи як своєї без належних посилань, або з невідповідними посиланнями (близько 120 зафіксованих випадків);

2) дослівне копіювання фрагментів тексту (від фрази до набору речень) чужої роботи у свою без належного оформлення цитування – (близько 70 випадків);

3) внесення незначних правок у скопійований матеріал (переформулювання речень, зміна порядку слів в них тощо) без належного оформлення цитування (понад 100 випадків);

4) переказ своїми словами чужих думок, ідей або тексту (близько 30 випадків);

5) компіляція – створення значного масиву тексту без поглибленого вивчення проблеми шляхом копіювання тексту із низки джерел без внесення в нього правок (понад 80 випадків).

Виділення зазначених варіантів плагіату є досить умовним, оскільки включає елемент суб'єктивізму з боку фахівців різних спеціальностей, але в той же час дає важливу інформацію щодо оптимізації академічної доброчесності в науковій роботі магістрантів.

Проведене дослідження законодавчої бази запобігання плагіату, аналіз стану виконання магістерських робіт дозволило сформулювати такі рекомендації:

1. Ознайомлення студентів із законодавчими основами академічної доброчесності, Положення «Про запобігання та виявлення академічного плагіату

у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка» тощо в курсі дисципліни «Основи наукових досліджень»(чи альтернативних).

2. Формування, видання та розповсюдження методичних матеріалів з уніфікованим визначенням вимог щодо належного оформлення посилань на використані у письмових роботах матеріали [4].

3. Інформування магістрантів з рекомендованими показниками оригінальності тексту письмових робіт та відповідальністю у разі виявлення факту академічного плагіату

4. Підвищення оригінальності тексту роботи на стадії вибору теми дослідження.

5. При плануванні магістерської роботи для запобігання дублювання тематики роботи, виявлення чітких ознак наявності наукової новизни та практичного значення роботи слід проводити обговорення матеріалів на засіданні кафедри.

6. Раціональне планування структури дослідження та плану роботи, яке спрямовується на посилення експериментальної частини та власних висновків та рекомендацій магістранта.

7. Формування навичок цитування, оформлення списку літературних джерел, використання словосполучень запозичених з професійної мови або словосполучень загального вжитку.

Отже, упровадження принципів академічної доброчесності у систему підготовки магістрів у педагогічному закладі вищої освіти – це пріоритет в підвищенні якості вищої освіти та репутації університету, визнання дипломів на європейському та світовому рівнях, підвищення конкурентоспроможності випускників. Важливим складником професійної підготовки магістрів має стати навчання принципам академічної доброчесності та запобігання явищ плагіату. При цьому пріоритетом має стати узагальнення та адаптація європейського досвіду.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Довідник користувача Антиплагіатної інтернет-системи StrikePlagiarism.com

http://lib.nure.ua/storage/app/media/Docs_rul/plag/plag_user_manual.pdf

2. <http://aphd.ua/shcho-take-akademichna-dobrochesnist/>

3. «Положення про організацію наукової та науково-технічної діяльності у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка» Режим доступу: <http://pnpu.edu.ua/ua/normativnidok.php>

4. Положення «Про запобігання та виявлення академічного плагіату у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка» Режим доступу:

<https://drive.google.com/file/d/12gxtHTEpD0p8C1OeUFoEedndUoFn1dP9/view>

5. Програмне забезпечення для перевірки наукових текстів на плагіат : інформаційний огляд / автори-укладачі: А. Р. Вергун, Л. В. Савенкова, С. О. Чуканова ; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова, Я. Є. Сошинська; Українська бібліотечна асоціація. Київ : УБА, 2016. Електрон. вид. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). 36 с.

*Павленко Ю.Г., Власенко Н.О.,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка
(м. Полтава, Україна)*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Питання академічної доброчесності переживає пік своєї актуальності в сучасному цивілізованому світі. Наразі воно стрімко увірвалося в освітній простір нашої держави, а з прийняттям нового Закону України «Про освіту» [1] – набуло законодавчої підтримки.

Процеси дотримання і поширення академічної доброчесності повинні стати пріоритетом у розвитку української вищої освіти, оскільки це, по суті, є основою утвердження цінності освіти загалом, фундаментом для її розвитку, і, відповідно, основою суспільно-економічного розвитку України.

Відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту», «академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

Очевидно, що поняття академічної доброчесності доволі широке, воно включає в себе такі загальнолюдські цінності, як гуманність, довіра, чесність, відповідальність, повага, справедливість, колегіальність, толерантність тощо. Для усіх учасників академічного середовища ці духовні постулати повинні стати визначальними у діяльності.

Проект сприяння академічній доброчесності в Україні – SAIUP [3] опублікував на своєму порталі «Десять принципів академічної доброчесності для викладачів» (за виданням «Synthesis: Law and Policy in Higher Education», літо 1997 р., редактор Гері Павела [5]), яких мають дотримуватися викладачі, аби сприяти чесному навчанню студентів та творенню науки в університетських стінах, а саме:

1. Утверджувати важливість академічної доброчесності;
2. Плекати любов до навчання;
3. Ставитися до студентів як до самостійної особистості.
4. Створювати атмосферу довіри.
5. Заохочувати відповідальність студентів за академічну доброчесність.
6. Формулювати чіткі очікування для студентів.
7. Розробляти справедливі та релевантні форми оцінювання.
8. Обмежувати можливості для академічної нечесності.
9. Кидати виклик академічній нечесності, коли такі випадки трапляються.

10. Допомогати визначити та підтримувати загально університетські стандарти академічної доброчесності.

На нашу думку, дотримання цих принципів посприє не лише формуванню академічної доброчесності та, зрештою, й академічної культури, а й уможливить трансформацію української освітньої системи у світовий освітній простір через її осучаснення та протидію академічній нечесності.

Злободенним на сьогодні є питання боротьби з академічною нечесністю: академічним плагіатом, самоплагіатом, фабрикацією, фальсифікацією, списуванням, обманом, хабарництвом, необ'єктивним оцінюванням.

В. Сацик здійснив ретельний аналіз найпоширеніших методів та інструментів боротьби і профілактики плагіату у найрозвиненіших країнах світу (Велика Британія, Австрія, Швеція) й указує можливості, що існують в європейській практиці: заснування Офісу незалежного арбітражу (в Англії та Уельсі); використання спеціалізованого програмного забезпечення для виявлення плагіату; дослідження внутрішніх причин та сучасних освітніх практик у сфері боротьби з плагіатом; збір статистичних даних щодо виявлених випадків плагіату; розробка національних вимог до проведення досліджень в частині академічної доброчесності (Австрійське агентство дослідницької доброчесності); популяризація культури боротьби з плагіатом тощо. Разом з цим автор називає слабкі сторони і загрози, зокрема: обмеженість вільного доступу до статистичних даних щодо виявлених випадків плагіату; фокусування уваги більшою мірою на післядипломній освіті (магістратура, аспірантура) та сфері наукових досліджень; процедурно громіздка та надмірно забюрократизована діяльність інституційних комісій для врегулювання порушень у сфері академічної доброчесності тощо [4].

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка демонструє академічну доброчесність з початку свого створення. Наш університет не лише надає різноманітні освітні послуги, а й є культурним і дослідницьким центром, взірцем того, як створювати таку атмосферу в закладі, щоб сюди хотіли вступати абітурієнти й здобувати найпочеснішу серед професій – вчитель. За даними інформаційної системи «Освіта.уа» цього річ наша альма-матер стала

однією з найбільш популярних для абітурієнтів серед полтавських ЗВО і посіла четверту сходинку серед педагогічних університетів України.

У ПНПУ імені В. Г. Короленка у грудні 2017 року прийнято «Кодекс академічної доброчесності» [2], який має на меті підтримку в Університеті сприятливого соціально-психологічного клімату, формування толерантності та високих моральних стандартів професійної діяльності.

Відтак, категорія академічної доброчесності відзначається багатовимірністю, фундаментальністю й актуальністю для розвитку української вищої освіти. Вивчення і усвідомлення її сутності дасть можливість імплементувати ефективну політику забезпечення академічної доброчесності як національного рівня, так і локального масштабу.

Сподіваємося, що участь у науковому стажуванні для освітян «Академічна доброчесність» у Варшаві дозволить: досягти більш високого рівня розуміння поняття «академічна доброчесність»; продовжувати виховувати власну інтелектуальну гідність і повагу до різноманіття думок та ідей; реалізувати свою соціальну місію й запобігати академічним проступкам з боку студентів, викладачів чи представників адміністрації.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради. 2017. № 38-39, С. 380.
2. Кодекс академічної доброчесності ПНПУ імені В. Г. Короленка. URL : https://drive.google.com/file/d/1emVczdOw_LiWC9j_jbkRqw3D_DxCiJ8p/view (дата звернення: 05.10.2018).
3. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP). URL : [www.americancouncils.org.ua/uk/pages/34/Strengthening%20Academic%20Integrity%20in%20Ukraine%20Project%20\(SAIUP\).html](http://www.americancouncils.org.ua/uk/pages/34/Strengthening%20Academic%20Integrity%20in%20Ukraine%20Project%20(SAIUP).html) (дата звернення: 03.10.2018).
4. Сацик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? // Освітня політика: портал громадських експертів. URL : <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna->

[dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti](#) (дата звернення: 07.10.2018).

5. Reproduced with permission from the Center of Academic Integrity California State University, Bakersfield, Office of the Dean of Student Life, August 15, 2007. URL :

<https://www.csub.edu/studentconduct/documents/principlesacademicintegrity.pdf> (дата звернення: 04.10.2018).

*Власенко І.В.,
Вінницький торговельно-економічний
інститут Київського національного
торговельно – економічного університету
(м. Вінниця Україна)*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ – ОСНОВА ОСВІТНЬОЇ ТА НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Актуальність проблеми. Питання академічної доброчесності сьогодні є надзвичайно актуальним. Сучасність вимагає від кожного напруженої праці, повної віддачі та безперервного розвитку задля того, щоб бути готовим застосовувати свої інтелектуальні здібності та наполегливість для досягнення успіху. Академічна доброчесність базується на духовних засадах, етичних та моральних принципах, які лежать в основі освітньої діяльності. Доброчесність стосується як викладачів та адміністративних працівників, так і студентів і навіть їх батьків.

Такі риси, як чесність, наполеглива праця, повага до праці та здобутків інших повинні закладатися і виховуватися ще в дитинстві і знаходити розвиток в процесі навчання.

У новому Законі України «Про освіту» сказано, що «академічна доброчесність» – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил,

якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [2, с. 42, п. 1].

Академічна доброчесність це цілий комплекс правил та етичних принципів, які регламентують наукову та освітню діяльність з метою забезпечення довіри до їх результатів і досягнень. Академічна доброчесність означає, що всі учасники наукового та навчального процесу, і студенти, і викладачі дотримуються чесності в своїй роботі, виявляють повагу до праці інших. Це також означає, що ті результати, які оприлюднюються на конференціях чи публікуються у науковій літературі є достовірними, новими та не несуть у собі ознак плагіату, обману, фальсифікації чи інших проявів не доброчесності. Академічна доброчесність – це відданість академічної спільноти, навіть перед лицем труднощів, шести фундаментальним цінностям: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності й мужності [1].

Академічна доброчесність має дві сторони. Перша – добросовісне відношення викладача до виконання своїх професійних обов'язків, його відповідальне ставлення до студентів та наукової діяльності. Друга – ставлення студентів до навчання.

Перша сторона проблеми багатогранна. Професійний викладач – це науковець, який працює над розвитком теми свого наукового дослідження чи поглиблює свої наукові інтереси. В процесі роботи він створює наукову продукцію у вигляді тез доповідей на конференціях, статей, монографій, посібників, дисертацій та іншого. Така продукція повинна бути результатом творчого наукового пошуку самого автора або колективу авторів, а не перефразованим плагіатом. Дозволяючи собі використовувати плагіат у своїй роботі, науковець (викладач) втрачає своє ім'я, перестає бути цікавим науковій спільноті та губить авторитет. Недоброчесним вважається також і самоплагіат, коли науковець висвітлює результати уже колись опублікованих власних досліджень, видаючи їх за нові. Це ж стосується і фабрикації наукових

досліджень, коли результати підганяються під потрібний висновок, або дослідження не проводяться взагалі а фальсифікуються. Неприпустимим є також випадки спотвореного представлення у методичних розробках викладачів чужих ідей, синтез або компіляція чужих джерел, використання Інтернету без посилань.

Працюючи у закладі вищої освіти з великою кількістю студентів, викладач може стикнутися і з іншим проявом академічної не доброчесності – отримання хабара за покращення оцінки на іспиті чи заліку. Результатом такої діяльності буде також втрата поваги до такого викладача, не говорячи вже про адміністративну та кримінальну відповідальність. Студенти дуже швидко дізнаються, якого викладача можна підкупити і не намагатимуться здобути знання вивчаючи його предмет. Це вдарить не тільки по авторитету хабарника, але й зіпсує імідж всього колективу закладу, де той працює.

Академічна доброчесність рівною мірою стосується і студентів. Починаючи з перших курсів навчання деякі студенти привчаються виконувати реферати, індивідуальні завдання, курсові роботи користуючись мережею інтернет, та навіть не намагаючись не те що провести власні дослідження, а навіть перефразувати чужий текст. Ще однією проблемою є списування, коли студент використовує зовнішні джерела інформації під час проходження заліку чи іспиту.

Суттєвою перешкодою цьому може стати запровадження системи «Антиплагіат» при перевірці курсових та дипломних робіт а також створення у закладах вищої освіти інституційних репозитаріїв – електронних архівів інтелектуальних продуктів університетської спільноти [3].

Для дотримання академічної доброчесності необхідно:

- вказувати посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримуватися норм законодавства про авторське право;
- надавати достовірну інформацію про результати досліджень;
- запровадити контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами вищої освіти.

Для досягнення успіху на цьому шляху потрібно проводити роботу серед студентів, роз'яснювати їм важливість та необхідність дотримання академічної доброчесності, на власному прикладі показувати дієвість і відкритість такого підходу.

Академічна доброчесність формує майбутніх фахівців, закладає фундамент їх професійного шляху, впливає на становлення особистості. Студент під час навчання у закладі вищої освіти повинен чітко усвідомити, які принципи допоможуть йому досягти успіху у майбутньому, сприятимуть професійному зростанню його як особистості та працюватимуть на посилення авторитету країни в цілому.

Висновок. Академічна доброчесність має стати нормою для всіх, хто пов'язаний з освітянською та науковою діяльністю. Привчати до самостійної роботи потрібно починаючи зі школи і продовжувати протягом усього періоду навчання в закладі вищої освіти. Важливо заохочувати студента до самостійної праці, вчити його відповідальності за власні вчинки та поваги до чужої праці. Розуміння і прийняття кожним учасником освітнього процесу академічної доброчесності є запорукою довіри і поваги наукової спільноти та основою стратегії професійного успіху і кар'єрного росту.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сацик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osvitI>. – Назва з екрана.

2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] : проект [від 30.03.2016] // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Електрон. данні. – Київ, 1994–2016. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=58639. – Назва з екрана.

3. Киричок І. В., Павленко, Т. Б. Місія вузівської бібліотеки у сприянні академічній доброчесності [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://conf.nlu.edu.ua/bis-2016/paper/viewFile/3913/600>. – Назва з екрана.

*Матвєєва О.О.,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
(м. Харків, Україна)*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЗАПОРУКА ЯКОСТІ СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Якість є однією з основних проблем цивілізації й визначальним фактором суспільного розвитку. Зростає значення якості освіти як важливого показника економічного й соціального прогресу суспільства. Якість вищої освіти України є необхідною умовою розвитку країни, якість професійної підготовки фахівців є однією з вимог до вітчизняної вищої освіти, що прагне інтеграції у європейський освітній простір, від якості людських ресурсів залежить рівень конкурентоспроможності країни та випускників вишів на ринку праці.

У новому Законі «Про вищу освіту» поняття «якість вищої освіти» отримало своє визначення, згідно з яким, це «рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти» [3]. У Законі запропоновано систему забезпечення якості вищої освіти, що складається з трьох складників: системи внутрішнього забезпечення якості; системи зовнішнього забезпечення якості та системи забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти [3].

Система внутрішнього забезпечення якості передбачає здійснення процедур і заходів, серед яких однією з основних є забезпечення ефективної

системи запобігання та виявлення академічного плагіату (одного з проявів академічної недоброчесності) у дослідженнях працівників вищів і здобувачів вищої освіти [3].

У Законі «Про освіту» (стаття № 42) поряд з визначенням поняття «якість освітніх послуг» надано визначення поняттю «академічна доброчесність» – «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та проведення наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [2], що є важливою новацією. Закон також надає перелік основних видів порушень академічної відповідальності: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво та необ'єктивне оцінювання [2]. Дотримання принципів академічної доброчесності покладено на університет, його працівників та студентів.

Проблема порушення академічної доброчесності є в усіх країнах та має стійку тенденцію до зростання [1], [4]. В Україні прояви порушення академічної доброчесності набули великих розмірів, що сприяло інтенсифікації боротьби з її проявами.

З лютого 2016 року розпочав свою роботу Проект сприяння академічній доброчесності (SAIUP), мета якого – сприяння якості вищої освіти. У Проекті задіяно десять вищих навчальних закладів України.

Результатами роботи команди Проекту стали: залучення до написання статті 42 «Академічна доброчесність» у Законі «Про освіту»; проведення заходів, ініційованих студентами та викладачами університетів-учасників, під загальною назвою «Чесність починається з тебе» (2017); проведення Всеукраїнської конференції «Академічна доброчесність: практика українських ВНЗ» спільно з Національним технічним університетом України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» та Українською бібліотечною асоціацією; робота з експертами Ферфілдського університету, які провели триденний навчальний воркшоп у Києві; лекції «Академічна доброчесність – більше, ніж

може здатися на перший погляд» у Харкові (Харківський національний університет ім. В. М. Каразіна та Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова) та Сумах (Сумський державний університет) тощо.

Для наголошення на необхідності механізмів, які мають регулювати, регламентувати та контролювати дотримання академічної доброчесності МОН України надіслало керівникам вишів рекомендації «Щодо забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти». Університетам рекомендовано створити нормативно-правову базу з відповідними кодексами, положеннями, правилами та пам'ятками. Кодекси честі у 2017 році було розроблено та затверджено в університетах-партнерах Проекту. Наступним кроком є формування етичних комісій, прописування ролей та повноважень членів цих комісій, визначення порядку прийняття та оскарження рішень тощо.

Що стосується мистецької освіти, у межах якої ми розглядаємо факультети мистецтв у вишах педагогічного спрямування, то зазначимо, що у цій галузі є свої особливості академічної недоброчесності, наприклад: як з боку студентів, так і з боку викладачів – неоднаразове повторення вже вивчених музичних творів на іспитах; заниження складності виконуваних музичних творів; списування музичних диктантів та задач з гармонії; договір з викладачем про відповіді під час сприймання на слух інтервалів, акордів тощо. Одним з проявів академічної недоброчесності є суб'єктивність оцінювання під час іспитів та заліків, що може зменшуватися завдяки залученню до оцінювання більшої кількості експертів.

Проведене опитування студентів факультету мистецтв Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди щодо питань академічної недоброчесності показало, що 64 % студентів не знали визначення поняття «академічна доброчесність» та видів її порушення; 27,8 % опитаних не знали про існування Проекту; 8,2% – не розуміли, яка діяльність веде до порушення статті Закону. Впровадження відповідних тем до дисципліни «Теорія та методика педагогічної діагностики» дозволило підвищити рівень знань студентів щодо академічної доброчесності та сприяло тому, що 62,3% студентів

стали розуміти, що від їхньої академічної доброчесності, відповідальності залежить якість отриманої освіти. Проведені факультетські збори науково-педагогічних працівників щодо проблеми АД та її видів, дозволили отримати переконливі результати, згідно з якими викладачі вважають, що виявлення академічної недоброчесності на всіх рівнях не сприяє якості освітніх послуг, якості освіти майбутніх випускників, та з'ясувати запобіжні заходи.

Отже, принципи академічної доброчесності є вимогою для реалізації якісної освіти у галузі мистецтва. Необхідним, у цій площині, є створення широкої інформаційної платформи із залученням студентів, викладачів, науково-педагогічних працівників, керівників різних рівнів до обговорення сутності поняття «академічна доброчесність» та видів її порушення, роз'яснення статей Закону «Про освіту» щодо «академічної доброчесності» та «якості освітніх послуг», визначення взаємовпливу та взаємозалежності цих понять.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дегтярьова І. Вплив академічної доброчесності на інституційну практику вищої школи // Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова. К.; Таксон, 2016. 234 с. URL: <https://drive.google.com/>. Дата звернення (01.10.2018).
2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38–39, с. 380.
3. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/>. Дата звернення (02.10.2018).
4. Мельниченко А. Прояви академічної нечесності // Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова. К.; Таксон, 2016. 234 с. URL: <https://drive.google.com/> Дата звернення (01.10.2018).

*Марченко А.,
кандидат педагогічних наук,
(м. Кривий Ріг)*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ ОСВІТИ

Стан розвитку цивілізації сьогодні спирається на інтенсивне використання інформації, яка є найважливішим ресурсом суспільства та пов'язана зі стрімко зростаючими технічними характеристиками інноваційних систем, які мають якісно нові перспективи застосування. Для сучасної освіти характерні процеси переходу до нового високоавтоматизованого інформаційного суспільства, головним завданням якого є накопичення, збереження, обробка, передача та використання інформації новітніми технологічними засобами. Із цією метою, у навчальний процес вищого навчального закладу цілеспрямовано включають новітні засоби навчання, насамперед ті, що викликають у студентів сенсомоторні стимули і слугують предметною підтримкою в організації пізнавальної діяльності майбутніх учителів.

Мета дослідження – обґрунтувати перспективи розвитку інформаційних технологій в системі освіти.

Задачі дослідження: 1) здійснити структурний аналіз феномена «Перспективи розвитку *інформаційних технологій в системі освіти*». 2) Уточнити поняття ««технологія»», «освітні технології» у контексті започаткованого дослідження.

Термін «технологія» походить із грецьк. «*technē*», що означає майстерність, мистецтво, ремесло та «*logos*» – слово, вчення. У буквальному перекладі означає «мистецтво навчання». Проте, досить довгий час лексема «технологія» використовувалася в рамках сфери промисловості й виробництва. Тут технологією, зазвичай, називають процес переробки вихідного матеріалу з метою одержання «на виході» продукту із заздалегідь заданими властивостями. В Енциклопедії освіти «технологія» трактується як «сукупність методів обробки,

виготовлення, зміни стану, властивостей, форми сировини, матеріалу або напівфабрикату, здійснюваних у процесі виробництва продукції». Іншими словами, у технології знаходять висвітлення методи, застосовувані в процесі зміни вихідного продукту з метою надання йому необхідного виду і якості. При цьому технологія слугує проміжною ланкою між наукою й виробництвом.

Слід підкреслити ознаки технології, а саме: поділ процесу на взаємозалежні етапи; координоване й поетапне виконання дій, спрямованих на досягнення шуканого результату; однозначність виконання включених у технологію процедур і операцій, що є неодмінною й вирішальною умовою досягнення результатів, адекватних поставленої мети.

Аналіз педагогічних теорій, присвячених проблемі якості освіти, засвідчує, що технологія завжди передбачає алгоритм діяльності, чітку послідовність операцій із використання необхідних засобів та інструментарію за певних умов. Передумовами їх застосування є запрограмованість процесів, окресленість кінцевих властивостей передбачуваного продукту, засобів його створення, цілеспрямоване моделювання умов їх здійснення, а також, як результат, реальне функціонування цих процесів. Технологічний підхід до навчання має на меті конструювання навчального процесу на підставі заданих вихідних настанов, зокрема, освітніх орієнтирів, цілей і змісту навчання. Проте, не є тотожним алгоритму діяльності чи методиці. Вхідні до технології процедури, операції щодо здійснення того чи того головного процесу або його окремих етапів є такими собі опорними дидактичними засобами, що забезпечують у єдності рух суб'єкта навчання до заданих цілей.

Освітні технології відображають загальну стратегію розвитку освіти, загального освітнього простору, їхнє призначення – прогнозування розвитку освіти, його конкретне проектування та планування, передбачення результатів, а також визначення стандартів, відповідних освітнім цілям. Прикладами освітніх технологій є концепції освіти, освітні системи, парадигми.

Навчальна технологія – поняття близьке, але не тотожне й підпорядковане поняттю «педагогічна технологія». Воно відбиває шлях освоєння конкретного

навчального матеріалу в межах відповідного навчального предмета, теми, питання. Технологію навчання трактують як галузь застосування системи наукових принципів до програмування процесу навчання й використання їх у навчальній практиці з орієнтацією на детальні цілі навчання, які допускають їх оцінювання. Дидактичні технології зорієнтовані більшою мірою на особистість того, хто навчається, а не на предмет вивчення, на перевірку вироблених методів і технік навчання в ході емпіричного аналізу й широкого використання аудіовізуальних засобів.

Комп'ютерні технології традиційно розглядаються як підвид інформаційних технологій, проте мають самостійне значення й визначене місце в колі сучасних засобів інтенсифікації навчального процесу, де провідне місце посідає комп'ютер. Аналіз існуючих теоретичних підходів до трактування поняття «інформаційні технології» дозволяє стверджувати, що найчастіше в його основу покладається ідея обов'язкового використання спеціальних технічних засобів обробки даних та їх автоматизації.

Інформаційні технології небезпідставно відносять до інноваційних педагогічних технологій, а це означає, що такі технології не лише забезпечують потужну технічну підтримку навчально-пізнавального процесу, а вбудовують у педагогічні системи сучасні інформаційно-комунікативні засоби навчання.

Інформаційні технології є підґрунтям сучасних інтерактивних технологій навчання, що зумовлюють режим діалогу користувача й навчальної програми. Адаптація структури діалогу до індивідуальних характеристик того, кого навчають, дає можливість здійснювати корекцію навчальних дій з урахуванням поточного психологічного стану користувача, що позитивно впливає на навчальний процес в цілому, та є вирішальним чинником досягнення основних цілей освіти.

***Опубліковані тези та есе,
а також розміщені на веб-сторінках матеріали надаються на існуючих
умовах і в наявній формі***

Організатори Стажування не гарантують, що веб-сторінки будуть доступні постійно і вільні від помилок. Організатори Стажування не несуть відповідальності за будь-які прямі, непрямі, фактичні чи побічні збитки, упуцнену вигоду, тимчасове припинення діяльності, що виникло в результаті неправомірного використання опублікованих матеріалів, у тому числі і у випадку, коли Організатори Стажування були поінформовані про можливість таких збитків.

Організатори Стажування не здійснюють і не можуть здійснювати перевірку інформації, даних, викладених авторами в тезах, есе і не несуть відповідальності за зміст такої інформації. В разі порушення авторами прав інших осіб, Організатори Стажування має право у будь-який час на свій розсуд видалити публікацію.